

Nicolae FILIMON ciocoii vechi

ŞI NOI

LITERA CHIŞINĂU 1997 CZU 859.0 – 93 F 50

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Textul e reprodus după: Nicola e Filimon, *Ciocoii vechi și noi sau Ce naște din pisică șoareci mănâncă*. Prefață, curriculum vitae și bibliografie de Aureliu Goci. Editura Gramar, București, 1993. S-a apelat și la volumul: Nicola e Filimon, *Ciocoii vechi și noi. Nenorocirile unui slujnicar*. Ediție îngrijită și bibliografie de Domnica Filimon-Stoicescu. Studiu introductiv de Şerban Cioculescu. Editura Albatros, București, 1970 (colecția "Liceum").

Au fost operate unele modificări de ordin gramatical: popol — popor, dupe — după, poci — pot, trăsură — trăsătură etc.

Coperta: Isai Cârmu

ISBN 9975-74-044-8 ERA», 1997 © «LIT-

TABEL CRONOLOGIC

- 1819 *6 septembrie* Născut la București, Nicolae Filimon este al treilea din cei cinci copii ai preotului Mihai Filimon, paroh al bisericii Enei.
- 1829 *13 aprilie* Nicolae Filimon e cântăreț la biserica Enei, funcție atestată și în anii 1841, 1842 și 1846.
- 1830 *22 iulie* Moartea tatălui lui Nicolae Filimon; viitorul scriitor pe lângă casa marelui logofăt Scarlat Bărcănescu.
- 1844 1853 (?) Corist în trupa Henrietei Karl și flautist la teatrul lui Papanicola, ținând seama de mărturiile lui I. Ghica.
- 1852 *4 decembrie* "Conţopist" la Departamentul Credinţei. Epitrop al bisericii Enei, funcţie pe care o va păstra până la moarte.
- 1856 *26 februarie* Nicolae Filimon este ridicat la rangul de pitar în același Departament al Credinței.
- 1857 5 decembrie Își începe colaborarea la ziarul Naționalul cu foiletoane și cronici muzicale.
- 1958 29 iunie Pleacă într-o călătorie în Apusul Europei.
  - octombrie Filimon reîncepe colaborarea la Naționalul cu cronici muzicale și dramatice.
  - 23 noiembrie Începe să publice în Naționalul nuvela Mateo Cipriani sub titlul Monastirea domenicanilor dupe colina Fiesole.
  - decembrie Naționalul publică Monumentul maestrului G. Donizetti.
- 1859 ianuarie Apare în Naționalul: O baroneasă de porunceală, fragment din Escursiunile în Germania Meridională.
  - 17 septembrie Filimon este numit secretar al "Comisiei Documentale".
- 1860 ianuarie-martie Scriitorul publică în Naționalul: Trei luni în străinătate, impresiuni și memorii de călătorie (fragmente din Escursiunile în Germania Meridională), a căror tipărire o continuă în același ziar după o întrerupere de câteva luni.
  - Apare vol. *Escursiuni în Germania Meridională*. Memorii artistice, istorice și critice (1858), opulu I, București.
  - Revista Carpaților publică nuvela Mateo Cipriani.
  - octombrie Naționalul publică fragmentar nuvela Ascanio și Eleonora.

1860 decembrie Cu cronica Teatru din București "Il Barbiere di Sevilla", melodramă comică în două acte, poezia de C..., muzica de maestrul Rossini, N. Filimon își încheie activitatea la Naționalul.

1861 Se publică în Revista Carpaților nuvela Friederich Staaps sau atentatul de la Sch nbrunn, în contra vietii lui Napoleon I.

Revista Carpaților publică nuvela Nenorocirile unui slujnicar sau gentilomii de mahala.

Apare volumul *Mateo Cipriani, Bergamo și Slujnicarii*, opulu II, București. aprilie Cu cronica la *Maddalena, operetă semi-serie într-un act, poezia tradusă din limba franceză de G. Curatolu, muzica originală de A. T. Zisso*, N. Filimon își începe colaborarea de critic muzical și teatral la *Independința*, colaborare care va fi atestată periodic până în octombrie același an. *noiembrie* N. Filimon își începe consecventa colaborare (chiar din primul număr) la revista lui Ion Ionescu de la Brad *Țăranul român*, publicând o cronică la piesa *Prăpastiile Bucureștilor*, *vodevil în 5 acte de dl Millo*.

1862 ianuarie Apare basmul Roman Năzdrăvan în Țăranul român; în același an și în aceeași publicație vor fi tipărite și celelalte basme ale lui N. Filimon: Omul de piatră și Omul de flori cu barba de mătase sau povestea lui Făt-Frumos. Activitatea scriitorului la Țăranul român încetează la finele anului 1862.

1 mai N. Filimon este numit șef al secției bunurilor la Arhivele Statului. Revista română a lui A. I. Odobescu publică romanul Ciocoii vechi și noi sau Ce naște din pisică șoareci mănâncă.

- 1863 Apare în volum romanul Ciocoii vechi și noi sau Ce naște din pisică șoa-reci mănâncă.
- 1864 octombrie N. Filimon este confirmat epitrop al bisericii Enei.

octombrie Filimon își reia cronicile muzicale în *Buciumul* cu articolul "*Un Ballo in Maschera*", *melodramă* în *patru acte, pusă pe muzică de maestrul G. Verdi*. Activitatea sa la *Buciumul* încetează în decembrie 1864, odată cu încetarea aparitiei acestei publicatii.

decembrie Monitorul publică ultima cronică muzicală a lui N. Filimon intitulată: Serata muzicală și dramatică dată în beneficiul drei Ninizza Alessandrescu

1865 ianuarie Filimon publică în Dâmbovița: Răspuns la critica făcută de dl P. G. Nițescu revistei noastre muzicale din Monitorul, nr. 285. Este ultima sa afirmare în publicistică.

19 martie Răpus de ftizie, Nicolae Filimon moare la București; este înmormântat la cimitirul Bellu.

CIOCOII VECHI ŞI NOI SAU CE NAŞTE DIN PISICĂ ŞOARECI MĂNÂNCĂ

Romanţ original

DEDICAȚIE

Domnilor ciocoi!

Este mult timp de când umblu cu această nuvelă ziua și noaptea, întocmai ca Diogen¹, căutând o clasă de oameni ca să le-o dedic. Am voit să fac această onoare boierilor; dar, după o gândire serioasă, miam schimbat hotărârea, căci, deși într-această clasă s-au strecurat mulți venetici corupți și, cu toate lovirile și tentațiunile străinilor la care servă de țintă de un secol și jumătate, tot se găsesc printre dânșii bărbați cu simțăminte nobile și cu inimă de adevărați români, care au făcut, fac și sunt convins că vor face mult bine patriei lor.

De la boieri am alergat la neguțători. Am revizuit toate stabilimentele de comerciu, de la magaziile cele mari și luxoase până la maghernițele cele umilite ale precupeților. Am văzut zarafi fără capital, fanfaroni și malonești, care sărăcesc lumea prin dobânzile lor cele nemăsurate; lipscani și bogasieri care își împodobesc magazinele cu marfă putredă și cu oglinzi mincinoase și, dându-și ton de mari capitaliști, ruinează societatea prin falimente frauduloase, ce se efectuesc foarte lesne în țara noastră; băcani care vând rapiță în loc de untdelemn, orez îndoit cu pietricele ca să tragă mai greu la cântar și cafea amestecată cu orz și fasole. Am văzut cârciumari amestecând vinul cu

 $^{^1}$ Diogen (413 — 323 î.e.n.) — filozof antic grec. Adept al școlii filozofice a cinicilor. Legenda spune că locuia într-un butoi. Luminându-și calea cu o lumânare, era veșnic în căutarea unui om imaginar care să întrunească toate virtuțile.

apă și vânzând cu ocale cu două funduri, măcelari și precupeți vânzând cu cântare strâmbe și m-am mâhnit, căci răul este foarte mare, dar n-am găsit în acești amăgitori decât niște hoți sau ciocoiași ordinari, ieșiți din școala voastră fără di-plomă de specialitate!... Am alergat prin sate și cătune, am vorbit cu țărani bătrâni și tineri; ce e drept, sunt plini și ei, sărmanii, de mârșăvii până între urechi, dar n-am găsit nici între dânșii pe oamenii ce căutam. Am intrat în locașul lui Dumnezeu, am observat cu conștiință clerul înalt și pe cel proletar. Dar vai! ce dezamăgire!... Acolo unde credeam că voi găsi toiagul și traista, sacrul simbol al umilinței și pietății creștine, am găsit ignoranța întronată, invi-dia, mândria, lăcomia și alte păcate morale, pe care ne oprim a le descrie, căci legea de presă, fără îndoială, ne-ar condamna la zece ani de ocnă.

Obosit de atâtea cercetări zadarnice, hotărâsem să-mi ard manuscriptul; dar tocmai când mă pregăteam să dau flăcărilor rodul ostenelilor mele de şase luni, m-am gândit şi la voi, preaiubiții mei ciocoi ai condeiului, de toate clasele şi partidele, şi am zis ca stămoşul nostru Pilat: "Ecce homo" sau "Iată oamenii mei!"

Vouă, dar, străluciți luceferi ai viciilor, care ați mâncat starea stăpânilor voştri și v-ați ridicat pe ruinele acelora ce nu v-au lăsat să muriți în mizerie; vouă, care sunteți putrejunea și mucegaiul ce sapă din temelii și răstoarnă împărățiile și domniile; vouă, care ați furat cu zvanțul din funcțiunile cele mici și cu miile de galbeni din cele mari, iar acum, când v-ați cumpărat moșii și palate, stropiți cu noroi pe făcătorii voștri de bine; vouă și numai vouă dedic această slabă și neînsemnată scriere. Citiți-o cu băgare de seamă, domnii mei, și oricâte hoții îmi vor fi scăpat din vedere, însemnați-le pe un catastif și mi le trimiteți ca să le adaug la a doua edițiune.

PROLOG

Nimic nu este mai periculos pentru un stat ce voiește a se reorgani-

za, decât a da frânele guvernului în mâinile parveniților, meniți din

concepțiune a fi slugi și educați într-un mod cum să poată scoate lapte din piatră cu orice preț!...

Platon a zis, cu două mii de ani înainte de a lua noi pana în mână ca să descriem pe ciocoi, că un om, ca să poată deveni cetățean onest, mai întâi de toate caută să fie născut bine, crescut în frica lui Dumnezeu, și din copilărie până la maturitate să trăiască înconjurat de oameni virtuoși și drepți.

Ciocoiul este totdeauna și în orice țară un om venal, ipocrit, laș, orgolios, lacom, brutal până la barbarie și dotat de o ambițiune nemărginită, care eclată ca o bombă pe dată ce și-a ajuns ținta aspirațiunlor sale.

Pepiniera în care cresc aceşti inamici ai onoarei și ai tuturor virtuților cetățenești este mai totdeauna casa bogatului și mai cu seamă a bogatului parvenit. Aci vine ciocoiul, umilit, și cere a servi pe boierul pentru o bucată de pâine, o cameră de dormit și un veștmânt ca să se apere de asprimea frigului.

În anii dintâi, aceste vulpi cu două picioare, care întrec în ipocrizie şi vicleşug pe cele cu patru picioare din fabulele lui Esop şi La Fontaine, petrec împreună cu servitorii cei îmbătrâniți în păcate de tot felul, îi studiază cu cea mai mare atențiune, încât la etate de douăzeci de ani, ei știu foarte bine cum se fură cloşca de pe ouă fără să cârâie; cu alte

cuvinte, știu cât să fure de la aprovizionarea din toate zilele, cât de la aprovizionările cele mari, cât de la arendarea moșiilor și alte mai multe tranzacțiuni ale casei boierești în care se află servind.

Știm cu toții că între slugile de la casele bogaților, ca în toate meseriile sociale, există o ierarhie oarecare. Ciocoiul, dar, își începe uneori cariera de la postul de rândaș, iar alteori de la lacheu ce se pune în coada trăsurii boierului; devine cu încetul sofragiu, apoi vătaf de curte, iar mai pe urmă se face și el boier; și cu toate că unii-alții îi zic în deriziune boier făcut, copiii lui însă devin boieri și fii de boieri.

În timpul pe când ciocoiul umblă după trăsura boierului, el află toate slăbiciunile stăpânului său și-i ajută cât poate ca să și le împlinească în paguba lui și în folosul său. Se întâmplă, însă, de multe ori ca stăpânul ciocoiului să aibă și virtuți, dar aceste lucruri pătrate nu pot să intre în capul și în inima cea triunghiulară și îngustă a ciocoiului plecat pe drumul de a deveni om mare cu orice preț.

Ca sofragiu se obișnuiește atât de mult cu mâncările delicate, încât nu mai poate să trăiască fără friptură de fazan, brânză de Parma, salam de Verona, icre moi, conserve de Franța și vinuri din cele mai celebre dealuri ale Europei. Astfel dar, când ciocoiul ajunge la gradul de vătaf, este corupt moraliceste și fiziceste până la măduva oaselor.

Înălţat la acest din urmă şi mai suprem grad al slugăriei, ciocoiul devine prevăzător ca un prezident de cabinet... din Europa. Ideea ce-l preocupă ziua şi noaptea este de a afla metodul prin care să-şi facă stare. Diferite planuri i se prezintă în imaginaţiune, unul mai întunecos decât cellalt; le studiază pe toate şi, găsindu-le rea-lizabile, le pune în lucrare fără mustrare de conştiință.

S-a zis de mai mulți filozofi și cărturari că conștiința este cel mai aspru jude al criminalului. O fi, nu tăgăduiesc, dar vătaful de curte cunoaște secretul de a face din acest aspru judecător un consilier întocmai după cum îi trebuieste lui.

El zice în sine: "Tot omul este creat de Dumnzeu cu dreptul de a se hrăni pe pământ; de ce dar unii oameni au mai mult decât le trebuie,

când alţii nu au nici chiar mijloacele necesare spre a se susţine? De ce unii sunt puternici şi alţii nebăgaţi în seamă? De ce unii stăpânesc pământuri întinse, iar alţii nu au nici chiar pământul necesar spre a se înmormânta? Aceasta este o stare de lucruri anormală — zice înţeleptul vătaf de curte — şi cată să o combat din toate puterile", adaugă el.

Astfel dar, omul nostru, mergând din raţionament în raţionament şi din deducţie în deducţie, devine comunist, fără ştirea lui, şi începe a pune în lucrare această doctrină atât de frumoasă şi egali-tară în aparenţă, cât este de hidoasă în fond.

Nu trece mult și ingeniosul vătaf de curte se pune cu ardoare a nivela starea societății... Își cumpără moșioare, vitișoare și alte diminutive de acestea care fac viața lesne și plină de plăceri.

După ce a ruinat de ajuns pe nenorocitul boier, care nu l-a lăsat să piară de foame pe drumuri și după ce și-a luat rangul de pitar, la care nu este vătaf de curte care să nu aspire, omul nostru caută un pretext și părăsește casa stăpânului său tocmai atunci când acesta simte cea mai mare nevoie de dânsul.

Este cunoscut că omul îmbogățit prin furtișag nu se satură niciodată de avere, oricât de bogat ar deveni, ci, din contra, caută noi mijloace de a-și mări bogățiile. Căsătoria, dar, devine pentru dânsul o nouă mină de exploatat. Se propune ca ginere pe la toate fetele bogate; trimite samsari de căsătorie în toată țara și nu se însoară decât numai atunci când găsește o zestre după placul lui, fără să se tulbure cât de puțin dacă femeia cu care-și leagă soarta este jună, frumoasă și crescută bine, sau slută și depravată.

Omul ce se însoară numai pentru ca să-şi mărească starea niciodată nu ia soție bună. Ciocoiul o știe și aceasta, dar îi pasă foarte puțin, căci el nu are altă țintă decât realizarea planurilor sale celor ambițioase. Napucă să treacă luna de miere și casa ciocoiului devine o cafenea în care se adună toată lepra societății. Soția lui devine o Messalină; copiii se nasc Dumnezeu mai știe cum, cresc împreună cu slugile și, tocmai când ajung la gradul cel mai înalt al corupțiunii, îi trimite în Franța ca

să învețe carte.

Nenorociții copii, lipsiți de educațiunea morală și neîntăriți prin virtuți și exemple de onoare învățate din casa părinților, cum ajung la porțile Parisului, cad în mâinile femeilor și junilor celor stricați, care îi depravează și mai rău; iar când se întorc în patrie, în loc să aducă cu dânșii luminile Europei civilizate, nu aduc decât viciul și depravarea sau, dacă vreunul dintr-înșii reușește a învăța câte ceva, această cultură intelectuală, nefiind susținută de o educațiune morală, produce mai mult rău decât bine nenorocitei țări ce hrănește în sânu-i asemenea vipere.

Ciocoiul sau puiul de ciocoi, ajuns om de stat, se deosebește de omul onest prin mai multe fapte, iar mai cu seamă prin purtarea sa. El nu se pronunță definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face adept credincios al nici unui partid, nu doară că are spiritul drept și nepărtinitor, ci ca să poată exploata deodată toate doctrinele și partidele în folosul său.

Amorul de patrie, libertatea, egalitatea și devotamentul sunt vorbele sacramentale ale ciocoiului, pe care le rostește prin adunări publice și private; dar aceste virtuți cetățenești, de care face atâta pompă, nu sunt decât treptele scării pe care voiește a se sui la putere; și uneori, când ele nu-i servă de ajuns, el aleargă la străini și primește de la dânșii posturi în țara sa.

Ajuns la gradul de mărire pentru care a comis toate mișeliile, a suferit toate umilințele și a declamat, fără de a le simți, toate virtuțile din lume, ciociul își ridică masca ipocriziei de la ochi și se arată lumii în mizerabila și urâcioasa nuditate a sufletului său celui mic.

Inima lui, asprită de suferințele, umilirile și înjosirile prin care a trecut, devine incapabilă de orice simțământ frumos și uman. Li-bertatea presei îl supără, căci descoperă inechitățile vieții sale și nu-l lasă să despoaie de averi pe stat și pe particulari; funcțiunile statului le împarte la ciocoi cu cea mai mare prodigalitate și, ca să se poată folosi mai bine de orânduirile în servicie, își recrutează un ciocoi tot de calibrul său și speculează printr-însul pâinea nenoro-ciților funcționari.

Iată tipul ciocoiului din toate țările și mai cu seamă din țara noastră, unde lumina adevăratei civilizațiuni n-a risipit încă norii cei groși ai ignoranței și ai depravațiunii. Iată tipul ce ne propu-nem a urmări în deosebitele faze prin care el a trecut în secolul nostru, de la ciocoiul cu anteriu și cu călămări la brâu al timpilor fanariotici, până la ciocoiul cu frac și cu mănuși albe din zilele noastre.

PARTEA I CIOCOII VECHI

De la 1814 până la 1830

Capitolul I DINU PĂTURICĂ

Într-o dimineață din luna lui octombrie, anul 1814, un june de 22 de ani, scurt la statură, cu fața oacheșă, ochi negri plini de viclenie, un nas drept și cu vârful cam ridicat în sus, ce indică ambițiunea și mândria grosolană, îmbrăcat cu un anteriu de șamalagea rupt în spate; cu caravani¹ de pânză de casă vopsiți cafeniu; încins cu o bucată de pânză cu marginile cusute în gherghef; cu picioarele goale băgate în niște iminei de saftian, care fuseseră odată roșii, dar își pierduseră culoarea din cauza vechimii; la încingătoare cu niște călimări colosale de alamă; în cap cu cauc de şal, a cărui culoare nu se poate distinge din cauza peticelor de diferite materii cu care era cârpit, și purtând ca veșmânt de căpetenie o fermenă de pambriu ca paiul grâului, căptușită cu bogasiu roşu; un astfel de june sta în scara caselor marelui postelnic Andronache Tuzluc, rezemat de stâlpii intrării și absorbit în niște meditațiuni care, reflectându-se în trăsurile² feței sale, lăsau să se vadă până la evidență că gândirea ce-l preocupa nu era decât planuri ambițioase ce închipuirea lui cea vie îi punea înainte și obstacolele ce întâmpina în realizarea lor.

În momentul acela, ușa scării se deschise și se arătă înaintea junelui un arnăut îmbrăcat numai în fir, cu pistoale și iatagan la brâu și cu tătarcă roșie blănită cu vulpe nafe. Mândrul albanez, fără să privească

¹ Caravani — pantaloni (n. N. F.) ² În context: trăsăturile — n. r.

cât de puţin pe bietul june ce-i făcea temenele¹ până la pământ, strigă cu voce de stentor: "Ioane, trage butca boie-rului la scară."

Vizitiul, după ce plesni de câteva ori din bici și mai făcu câteva marafeturi prin care voia să arate abilitatea ce avea în meseria sa, trase butca la scară.

Nu trecu mult și se auziră pașii cei leneși și gravi ai marelui postelnic, ce cobora scara cu o cadență simetrică. Junele, a cărui atențiune era ațintită la cea mai mică mișcare ce se petrecea, auzi și el acest zgomot și cu un aer în care se vedea foarte curat neliniștea, ridică de la pământ două cutii cu păstrăvi și câteva găini; apoi vârî măchinălicește mâna în sân și scoase un plic sigilat; iar după ce își strânse fermeneaua la piept și-și luă caucul din cap, lăsând să se vadă o căpățână rasă peste tot și numai în creștet cu vreo câteva fire de păr, luă o poziție umilitoare și așteptă sosirea boierului. În fine postelnicul apăru în scară îmbrăcat cu anteriu de cutnie ca gușa porumbului, încins peste mijloc cu un șal de Țarigrad, cu ișlicul în cap și învelit până la ochi cu o giubea de postav albastru, blănită cu blană de râs. El zări pe june și-i zise cu gravitatea de boier de protipendadă²:

— Cine ești, mă băiete, și ce voiești de la mine?

Junele căzu în genunchi și, sărutând pulpana anteriului, răspunse cu o voce lâncedă ce inspira compătimire:

- Să trăiți întru mulți și fericiți ani! Sunt Dinu Păturică, nemernicul fiu al preaumilitei voastre slugi treti-logofăt Ghinea Păturică, fostul odinioară vătaf de curte al înălțimii voastre.
  - Ei bine, spune-mi ce vrei de la mine?
- Am o scrisoare de la tata către preacinstitul și de bun neam obraz al măriei voastre.
  - Ad-o-ncoace, să vedem acea scrisoare.

Junele se apropie de postelnicul ținând capul plecat până [la] pământ

¹ Temenele — complimente turcești (n. N. E)

² Boier de protipendadă — de prima clasă (n. N. F.)

şi-i dete scrisoarea; apoi căzu iarăși în genunchi și, stând în această pozițiune, așteptă răspunsul.

Boierul deschise scrisoarea și citi cele următoare:

"Preamilostivului și de bun neam al meu stăpân, cu cea de slugă supunere mă închin.

După sânta datorie ce am, ca un supus credincios vin a cerceta despre fericita și mie foarte scumpă sănătate a panevgheniei tale, ca aflând-o pe deplin să mă bucur din rărunchii inimii mele, căci eu, din mila Domnului, mă aflu în toată întregimea sănătății și mă îndeletnicesc cu umilita mea slujbuliță de sameș ce te-ai milostivit a-mi da. Am primit preacinstita scrisoare a blagorodnicei tale și cele ce-mi poruncești le-am pus în lucrare. Cele patruzeci lude¹ scutelnici: pescari, răcari, vânători și dărvari, i-am împrăștiat în tot județul și cred că, cu ajutorul lui Dumnezeu și iușchiuzarlâcul smeritului tău rob, curtea blagorodnicei tale în scurtă vreme se va umplea de toate cele trebuincioase.

Alta am să te rog, arhon postelnice: fiul meu, înfățișătorul acestei umilite scrisori, a ajuns în ilichie și cu toate că m-am silit a-l învăța toate iușchiuzarlâcurile și marafeturile cu care trebuie să fie împodobit un adevărat calemgiu, dar nefiind de ajuns toate acestea, îl trimit la domnia ta ca să se mai roadă, ca să poată ieși și el mâine-poimâine la obraze.

Primește, milostive stăpâne, două bote cu păstrăvi și zece găini crescute și îngrășate de mine.

A panevgheniei tale smerita și umilita slugă, treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov, sud Saac."

După ce postelnicul Andronache citi scrisoarea, chemă pe vătaful său de curte și-i zise:

— Ia aceste cutii cu păstrăvi și să le trimiți colo, știi tu! — iar pe ștrengarul acesta de băiat să-l oprești în curtea mea și să mi-l faci deocamdată ciubucciu.

¹ Lude — individe (n. N. F.); contribuabili.

La aceste vorbe ale boierului, inima lui Dinu Păturică săltă de bucurie — și avea mare dreptate, căci prin admiterea lui în serviciul postelnicului devenise proprietar pe prima literă a alfabetului fortunei.

În timpul acesta vizitiul atinse caii cu biciul şi ieşi cu butca din curte, iar vătaful luă cutiile cu păstrăvi împreună cu găinile şi, urmat de noul său confrate în ciocoism, sui mai întâi scara cea mare a casei, trecu prin sală şi, ajungând la o galerie cam întunecoasă, se opri în loc si zise lui Dinu Păturică:

— Iată odaia ce ți-am gătit pentru locuință; intră într-însa și peste un ceas voi veni să te învăț meseria de ciubucciu cu care te-a cinstit stăpânul.

Noul ciocoi așteptă până se depărtă vătaful, iar după aceea se coborî în curte și, luând o pereche de desagi în care era o colecțiune de trențe ce compuneau averea ce aducea el din casa părintească, sui scara cu repeziciunea vântului și intrând iarăși în camera sa își așeză toate lucrurile pe la locul lor.

Camera despre care vorbim era în periferie de un stânien pătrat; într-unul din cele patru unghiuri era o vatră întocmai ca cele obișnuite la cafenelele turcești, pe care sta un ibric colosal, înconjurat din toate părțile cu cărbuni stinși pe jumătate. În celălalt unghi era așezat un dulap prin ale cărui sticle se vedeau o mulțime de ciubuce de antep și de iasomie, cu imamele de chihlimbar limoniu; iar mai sus, pe o despărțire făcută într-adins, se vedeau o mulțime de feligene pentru cafea, cu zarfurile lor de argint, și câteva chisele de dulceață. La extremitatea de jos a acestui dulap se zărea un lighean de argint, pe al cărui acoperământ era pusă o bucată de săpun mosc în formă sferică. Lângă acest dulap era un mizerabil pat de scânduri, acoperit cu o pătură de lână albastră, iar pe pereți erau țintuite câteva cadre de hârtie, zugrăvite cu vopseli proaste: una dintr-însele reprezenta lupta navală de la Ceșme-Liman și arde-rea flotei turcești de către prințul Orlof, iar pe cealaltă era desenată asasinarea principelui Hanger(l)i de către trimisul Porții Otomane.

Dinu Păturică dete o privire repede și dispreţuitoare camerei sale, apoi deschise fereastra și începu să se uite în curte. Privi cu băgare de seamă mulțimea de găini, gâște, rațe, claponi, cocori și călifari ce furnicau prin curtea boierească, apoi se întoarse către bucătărie și, la vederea mulțimii de tingiri de diferite capacități, în care se pregăteau cele mai gustoase bucate din Fanar, fața lui se coloră de o bucurie nedrescriptibilă; iar după o reflecțiune de câteva minute, zise în sine: "Iată-mă în sfârșit ajuns în pământul făgăduin-ței; am pus mâna pe pâine și pe cuțit: curaj și răbdare, prefăcătorie și iușchiuzarlâc și ca mâine voi avea și eu case mari și bogății ca ale acestui fanariot".

Capitolul II POSTELNICUL ANRONACHE TUZLUC

Să lăsăm pe ambițiosul nostru ciocoi în pace a-și face planurile sale pentru exploatarea averii stăpânului său și, în loc d-a-l întrerupe din visările sale ambițioase, să facem cunoscut lectorilor noștri pe postelnicul Andronache Tuzluc.

Acest fanariot venise din Constantinopole în suita domnitorului Georgie Caragea și făcuse meseria de ciohodar în curtea acelui principe.

Ca fanariot născut în ulițele cele strâmte ale Fanarului, unde se urzesc și se pun în lucrare cele mai întunecoase intrigi ce au ruinat Imperiul greco-roman, el moștenise din naștere un mare talent de intrigă și de lingușire; știa din încercare că raiul ceresc și pământesc nu se poate deschide decât prin femei; de aceea își îndreptase toate bateriile intrigilor sale în contra femeilor doamnei și mai cu seamă ale domniței Ralu, fiica preaiubită a domnului Caragea.

El făcu cunoștință cu acea volubilă și capricioasă principesă prin mijlocul unei dame a ei de onoare, cu care se înamorase numai pentru împlinirea acestui scop. Un an întreg fanariotul nostru făcu domniței tot acele servicii ce făcea odinioară Mercur¹ celui mai mare dintre zeii

Olimpului elenic, cu deosebire numai că domniţa, neputând să dea fanariotului nemurirea, făcu ca să cadă în mâinile lui pitacul domnesc prin care îl numea vel-cămăraş.

A fi mare cămăraş al unui principe care are un fiu frumos ca Paris şi desfrânat ca Don Juan şi a fi ridicat la această demnitate prin intrigile unei principese, frumoasă ca Elena lui Menelau şi mai desfrânată decât Frine² şi decât Cleopatra, este negreşit a poseda cheile minelor de aur ale Californiei.

Fanariotul nostru exploată cât se putu mai bine postul de cămăraș, iar când văzu că în cămară nu mai rămăsese nimic de furat, cumpără mai întâi calemul vinăriciului, al oieritului și mai în urmă huzmetul spătăriei; și astfel, unindu-se cu hoții și tâlharii de drumuri, despuie țara în toate modurile mai mult de trei ani, până ce își cumpără vreo zece moșii, câteva familii de țigani, case, vii și altele; iar după aceea izbuti, tot prin intrigă și baseță, a deveni mare postelnic.

O singură dorință mai avea să-și împlinească, ca să ajungă la culmea fericirii sale.

El hrănea de mult timp un amor foarte tare pentru juna Maria, unica fiică a a banului C..., român de națiune; dar rangul tatălui frumoasei copile, sufletul ei nobil și curat, faptele ei pline de cuviință și de blândețe înfrângeau toate semețele dorințe ale deprava-tului venetic. De multe ori el se încercă a se duce la banul ca să ceară mâna fiicei sale: dar totdeauna un simțământ fatal îl oprea din această întreprindere. În acele momente de îndoială și descurajare el devenea posomorât și teribil. Adevărul, pe care Dumnezeu l-a pus și în inima celui mai mizerabil om, se prezenta în acele momente dinaintea lui și, arătându-i oglinda în care se răsfrângeau crimele prin care ajunsese la mărirea în care se afla, pare că-i zicea: "Privește, mizerabile, crimele tale, și nu cuteza să pălești cu sufla-rea ta cea înveninată acel crin semănat de mâna

¹ Mercur — solul zeilor, mai târziu zeul comertului în mitologia romană.

 $^{^2}$ Frine — curtezană greacă (sec. al IV-lea î.e.n.). Sculptorul Praxitele a luat-o ca model al statuilor Afroditei, zeiței frumuseții.

Domnului în această vale a lacrimilor."

Dar dacă adevărul este pus în inima omului ca să-i arate calea ce duce la fericire, fatalitatea a voit ca pasiunile materiei să în-vingă mai totdeauna acest sfânt simțământ ce se manifestă în noi de câte ori voim să comitem vreo nelegiuire.

Astfel se întâmplă și cu fanariotul nostru; mustrarea de conștiință dispăru de la dânsul întocmai ca fulgerul sau ca spaima de-un minut ce simt copiii când sunt certați cu frăgezime de către părinții lor. El se hotărî într-o zi a merge la banul și, după mai multe complimente și lingușiri, reclamă de la dânsul onoarea de a deveni ginere al său.

Bătrânul rămase uimit de cutezanța cea mare a fanariotului; cunoscând însă influența ce exercita asupra principelui Caragea și relele ce ar fi putut să-i pricinuiască un refuz de-a dreptul, se prefăcu că primește cu bucurie propunerea și îl lăsă a se încânta de acest vis.

Grecul înțelese însă din trăsăturile feței bătrânului ura ce avea asupra lui; dar nu disperă, ci se duse la principele Caragea, plin de speranță că va dobândi prin forță ceea ce bătrânul îi refuzase prin manieră diplomatică.

Trei zile în urma acestei întrevorbiri, banul C... se plimba prin grădina casei sale, absorbit în cugetări melancolice ce-i inspira trista stare în care adusese țara jafurile acestei domnii dărăpănătoare, iar mai cu seamă preocupat de un vis goaznic ce-l făcea să se aștepte la o mare nenorocire.

Într-acest timp se prezentă înainte-i un slujitor de ai casei sale şi anunță că un ciohodar domnesc cere a vorbi cu dânsul.

"Să intre!" zise venerabilul bătrân, îndesându-şi caucul peste perii capului său, cei albi ca zăpada, şi cercând a se distra privind şi mirosind florile unui neramz înflorit¹.

Ciohodarul intră în grădină și, făcând câteva complimente orientale, dete banului un plic sigilat; apoi, trăgându-se puțin, luă o pozițiune respectuoasă.

Banul deschise plicul și găsi într-însul scrisoarea aceasta:

"Arhon bane, mâine dimineață să vii la curte, căci am să-ți vorbesc ceva tainic.

Ion Gheorghie Caragea"

După ce bătrânul boier băgă scrisoarea iarăși în plic și plicul în buzunarul de la pieptul anteriului, zise ciohodarului: "Spune măriei sale că voi face astfel precum îmi poruncește".

Trimisul domnesc se închină până la pământ și, ieșind, se duse că să-și împlinească mesajul; iar bătrânul apucă îngrijat pe o cărare ornată de amândouă părțile cu roze și cu iasomii și se opri dinaintea unui pavilion lucrat în stil oriental. Până a nu pune piciorul pe treptele scării, stătu puțin în loc și se gândi. Nu știm care vor fi fost gândirile ce-l preocupau; știm numai că trăsăturile feței sale uneori deveneau crunte, alteori pline de îndurare și câteodată un zâmbet dulce apărea pe buzele sale pălite; dar dispărea ca fulgerul, lăsând loc unei melancolii adânci.

În fine, după puţină ezitaţiune, sui scara pavilionului şi intră înlăuntru. Acolo găsi patru femei, dintre care două torceau, una dărăcea in şi cealaltă împletea la un ciorap.

În mijlocul acestor femei ședea o copilă ca de patrusprezece ani și cosea la ciur¹ un simizet. Niciodată natura nu combinase mai multe nuanțe de frumusețe într-o ființă umană, decât în această jună copilă: ochi negri, umbriți de niște gene și sprâncene ca pana corbului; pieliță albă și colorată de purpură; buze ce se-ntreceau cu rozele; dinți albi și frumoși; toate în fine armonizau de minune cu un trup de o formă minunată, cu niște mâini delicate de nimfă; era în adevăr un tezaur de frumusețe ce nu se putea vedea decât în statuile grecilor antici.

Pe dată ce intră venerabilul bătrân în pavilion, toate femeile se sculară în sus și puseră mâinile la piept. Bătrânul le făcu un semn să iasă; apoi,

¹ Românul, când se află cuprins de gânduri întristătoare, obișnuiește a-și îndesa căciula pe cap. Acesta este un gest românesc ce se păstrează până astăzi între locuitorii țărani. (n. N. F.)

rămânând numai cu juna copilă, îi zise:

- Iubita mea copilă, cum te afli?
- Foarte bine, tătuţule.
- Dară ce, nu vii să săruți mâna scumpului tău tată?
- Ba da, tătuţule, da! Şi deodată cu vorba se apropie de bătrân şi depuse pe mâna lui un sărutat inocent şi plin de dulceață.

Bătrânul o strânse la piept și o sărută pe frunte cu acel amor pe care numai părinții îl simt.

După ce tata și fiica își schimbară între dânșii câteva priviri de o iubire nedescriptibilă, șezură pe o sofa de postav roșu cu ciucuri albi de Veneția, iar după câteva momente de tăcere și contempla-țiune, bătrânul zise copilei:

— Mario, tu te faci din zi în zi mai frumoasă și te deschizi întocmai ca un trandafir la razele soarelui. Eu caut de acum înainte să mă gândesc la fericirea ta, să-ți caut un tânăr de treabă ca să te mărit.

Frumoasa Maria, auzind aceste cuvinte, se roși și își îndreptă ochii către pământ.

— Ai, ce zici, draga mea copilă? adăugă bătrânul cu nerăbdare. Ce, nu-mi răspunzi? Te temi oare de bătrânul tău tată?

Maria nu răspunse nimic la aceste din urmă cuvinte. Confuziunea și marea întristare ce acoperise fața ei făcură pe bătrân să creadă mai multe lucruri deodată și, ca să poată pătrunde în secretul care făcea pe juna copilă să sufere atât de mult, hotărî să vie de-a dreptul la chestiune.

— Ştii, dragă Mario, — urmă el — că măria sa doamna și toate cucoanele nu mai vorbesc decât de frumusețea ta? Ştii că vodă a și ales pe viitorul tău soț?

Aceste cuvinte făcură pe Maria să tremure; dară după ce-și reluă putere, ea privi pe bătrân cu ochi rugători și îi zise:

— Pot să te întreb, tată, cine este acel soţ de porunceală?

 $^{^{1}\,\}mathrm{Ciurul}$ era instrumentul de festonat al doamnelor române din timpul lui Caragea. (n. N. E)

— De ce nu, fata mea? El este unul dintre cei mai iubiți boieri ai domnului Caragea; este tânăr, frumos și bogat.

- Numele lui?
- Voiești să-i știi numele?
- Da, tată.
- Ei bine, copila mea, viitorul tău soț este postelnicul Andronache Tuzluc.
- Ah! taci, tată; nu mai îmi spune acest nume sau, de nu, mă vei vedea moartă dinaintea ta. Spune-mi, te rog, ce ţi-am greşit de voieşti să mă faci nenorocită pentru totdeauna? Oare fiii boierilor pământeni s-au stins din ţară? Nu mai găseşti pe nimeni decât pe acel fanariot nesuferit?

Ura Mariei asupra grecului parvenit mulţumi foarte mult pe bătrân, care, voind să se încredinţeze mai bine despre aceasta, se prefăcu că nu observase simţământul de reprobare şi de ură al nobilei copile.

- Aşadar, tu urăști pe postelnicul, adause el; și de unde-ți vine această ură, fata mea?
- Ura cea neîmpăcată ce am asupra acestui ticălos îmi vine mai mult din prevedere.
  - Poate că te înșeli, fata mea.
- Nu tată, nicidecum. Un om care acum doi-trei ani nu era decât un ticălos ciohodar, ce tremura de frig dinaintea scării caselor noastre, iar acum înoată în atlasuri, catifele și samuri nu poate fi decât un nemernic. Aceasta mi-o zice cugetul și o cunosc chiar din vorbirile domniei tale cu serdarul D... Nu ești domnia ta acela care ziceai serdarului că acest fanariot n-a dobândit nimic de la stăpânu-său, decât prin slujbele mârșave și umilitoare ce a săvârșit domniței Ralu și beizadelei? Dar bine, tată, cum voiești acum să unești pe unica ta copilă cu acel ciocoi mârșav care a venit aci, la noi, cu toate desfrânările și hoțiile din Fanarul lui? Care fură și despoaie pe lume ziua în amiaza mare și ale cărui mâini păstreză încă mirosul nesuferit al curelelor butcei lui Caragea. Mai bine mă voi îngropa de vie într-o mănăstire și-

mi voi plânge în singurătate nenorocirile mele, decât să primesc a fi soția celui mai necinstit dintre ciocoii lui Caragea.

Bătrânul boier, auzind aceste cuvinte pronunțate de Maria cu atâta ură și dispreț, tresăltă de bucurie; apoi, privind pe juna copilă cu un aer plin de dulceață, îi zise:

— Vino în brațele mele, copilă vrednică de sângele moșilor și strămoșilor noștri. De astăzi înainte nu ai a te teme de nimic; neîmpăcata ură ce ai asupra acelui grec mârșav îmi dă inimă de ajuns ca să mă împotrivesc poruncilor și înfricoșărilor lui Caragea. Mângâie-te, fata mea, și nădăjduiește în dragostea ce are părintele tău pentru tine.

A doua zi, pe la nouă ore ale dimineții, trăsura sta la scară așteptând pe bătrânul boier ca să intre într-însa; nu trecu mult timp și venerabilul bătrân apăru în pridvorul caselor sale, îmbrăcat cu anteriu de atlas vișiniu, încins cu șal de Țarigrad, cu biniș de postav albastru-închis, încălțat cu meși și papuci de saftian galben; la brâu cu un hanger de aur, iar în cap cu un gugiuman (căciulă) de samur cu fundul roșu. După dânsul venea fie-sa cu oamenii și femeile casei, dintre care un june ca de douăzeci de ani, îmbrăcat cu anteriu de maniță, cu giubea de pambriu, lungă până la pământ, și legat la cap cu un taclit cadrilat, ieși înainte și coborând scara cu mare grabă deschise ușa caretei, iar după ce intră boierul într-însa, se sui în coadă, zicând vizitiului: "La curtea domnească!"

Două lovituri de bici, lăsate cu marafet pe spatele armăsarilor, fură de ajuns ca să pună trăsura în mişcare și să o pornească pe calea curții principelui Caragea.

Ne oprim puțin din această narațiune ca să dăm cititorilor noștri o idee repede despre locul unde se afla palatul domnesc pe acei timpi și despre forma arhitectonică și alte amănunte originale ale acestui locaș, în care domneau moliciunea amestecată cu umilirea și cu depravatiunea.

Pe spațiul de pământ ce se cuprinde astăzi între casele lui Resch giuvaiergiul și vechea sală a lui Momolu, era clădită pe timpul lui

Caragea noua reședință domnescă, ce înlocuise pe cea veche din Dealul Spirei, arsă la 1813.

Pozițiunea topografică a acestui palat era astfel: pe locul unde se află astăzi casele lui Bossel era clădit palatul domnesc, compus dintrun șir de case cu două rânduri, ce începeau din ulița Mogoșoaiei și se termina dinaintea caselor generalului Herăscu, pe ulița numită a Scoalei.

Arhitectura acestui palat era vagă și nedeterminată; era o zidire sau o grămădire de material în care se vedeau mai multe ordine de arhitectură, imitate în ceea ce au ele mai grosolan și mai neregulat. Fațada ce privea către Podul Mogoșoaiei avea un balcon în formă de chioșc turcesc, mobilat cu divanuri și lavițe tapețate cu catifea roșie, în care venea adesea principele de-și lua cafeaua și ciubucul, privind pe trecători.

Pe partea dinspre Momolo era un şir de odăi în formă de chilii călugărești, în care ședeau idicliii, neferii și iciolanii domnești. Fundul curții, sau partea despre Herăscu, era consacrat grajdurilor unde se țineau armăsarii de Missir și Arabia, cu care se servea domnitorul la solemnități și în plimbările sale, iar în fața Podului Mogoșoaiei, pe o lungime aproape de una sută stânjeni, era un zid simplu, care închidea în întregul său marele pătrat ce compunea reședința, și o poartă mare numită Pașa Capusi, ce servea de intrare principală.

Curtea domnească, pe timpul acela, se deosebea cu totul de curțile domnitorilor din zilele noastre. Atunci ea înfățișa un centru unde se aduna tot ce aveau Bucureștii mai inteligent, dar mai leneș și mai depravat. Palatul era plin de boieri și de calemgii de tot felul, dintre care fanarioții se deosebeau prin cochetăria umbletului lor, prin desele complimente și temenele ce făceau în dreapta și în stânga, iar mai cu seamă prin eleganța veșmintelor tăiate după ultima modă venită din Fanar. Interiorul curții prezenta vederii o panoramă foarte curioasă și variată: în mijloc stau înșirate caretele și butcile boie-rilor; mai încolo, vizitiii lui vodă plimbau armăsarii îmbrăcați cu cioltare cusute cu sârmă

de aur; dinaintea unui rând de odăi numai cu un rând, tufecciii, arnăuții și satârașii își curățau armele, șuierând printre dinți câte o arie albaneză. Înlăuntru și afară de poartă, o adunătură de popor din clasele de jos căsca gura la învârtelile și strâmbăturile pehlivanilor și ale măscăricilor domnești. Simigiii, cu tablalele lor sferice puse pe cap și cu tripodele de lemn la subțioară, împreună cu bragagiii și salepgiii arnăuți, făceau contrast cu alunarii și cu vânzătorii de șerbet din Fanar, care purtau pe cap fesuri mici cu funde stufoase de ibrișim și cămăși de borangic subțiri, care lăsau să se vadă pe piepturile și pe brațele lor goale figuri simbolice încrustate, precum obișnuiau ienicerii. În fundul curții se vedeau diferite grupe de masalagii¹ și pungași; unii jucau nuci; alții iasâc și tura; alții iarăși jucau la o para cinci și stos pe despuiate. Acești tâlhari, în mare parte fanarioți scăpați din închisorile Stambulului, jefuiau cu deplină libertate, în curtea domnească, pe oamenii cei fără experiență și creduli.

Pe când se petreceau aceste variate scene în curtea lui vodă Caragea, butca marelui ban intră cu paşi gravi şi măiestoşi. Poporul saluta din toate părțile pe venerabilul bătrân, iar el răspundea printr-un surâs dulce, punându-şi mâna dreaptă la barbă şi la frunte.

Ajungând la scara palatului, feciorul deschise uşa butcii şi ajută bătrânului să se coboare; apoi îl urmări pe scară până la perdeaua sălii de primire; acolo boierul se opri puţin, iar feciorul îi trase cizmele cele galbene de saftian şi, scoţând de la brâu o pereche de papuci, îi puse în picioare, îi netezi puţin şi binişul pe spate şi apoi se trase la o parte cu respect.

Era în acea zi primire mare la curte. Logofătul de obiceiuri îngrijise despre toate; sala tronului era împodobită cu o sofa pentru prințul și lavițe pentru boieri. Cafegiii, ciubucciii și alți slujbași ai palatului, îmbrăcați în veșminte orientale de o eleganță plăcută vederii, așteptau cu nerăbdare ordinul marelui cămăraș, ca să dea probe de dexteritate

¹ Masalagiu — aici: potlogar.

ce aveau în meseriile lor.

Jos în curte erau așezate două bande de muzică instrumentală; unde se compunea de tumbelechiuri¹, tobe mari și meterhanele²; iar celelaltă, de douăsprezece tobe, sunate de fustași români, ale cărora veșminte de postav verde cu ciaprazuri albe și căciuli de oaie cu fundurile roșii făceau un contrast foarte curios cu binișele de postav roșu și cialmalele cele rotunde și pline de semeție ale artiștilor musulmani.

Cum intră banul în sală, un slujitor strigă cu glas puternic: "Marele ban C..."

Bătrânul boier înaintă câțiva paşi; apoi se opri în loc și salută pe toți boierii, iar după aceea merse cu paşi statornici și maiestoși până la treptele tronului, privi pe domnitor cu un ochi în care cel mai mare fizionomist n-ar fi putut să descopere nici lingușire, nici servilism, ci numai ură și dispreț, acoperite cu vălul indiferenței; apoi, după ce făcu un compliment oriental, sărută mâna asupritorului, cu o neplăcere destul de învederată.

Caragea era destul de fin ca să nu-i scape din vedere aversiunea ce avea banul către dânsul; cu toate acestea îi întinse mâna cu un zâmbet care ar fi amăgit pe orice om nededat cu finețea fanario-tică; dar bătrânul stâlp al țării văzuse și pățise în viața lui foarte multe. El sărută mâna fanariotului și, făcând câțiva pași înapoi, se duse de-și ocupă locul cuvenit demnității sale.

În fine, ceremonialul sărutării de mână se săvârşi; toţi boierii părăsiră sala, afară numai de banul C... şi postelnicul Andronache, care rămăseseră în urma tuturor.

¹ *Tumbelechiul* este un fel de timpan și se întrebuința foarte mult în vechime la muzicile otomane. Sunt mai multe maniere de a suna cu acest instrument, dar cea mai obișnuită la noi, în timpii domnilor greci, era aceasta: fiecare artist avea două tumbelechiuri, unul acordat în sol, iar celălalt în do, cheie de bas, pe care le lovea cu ciocanul după oarecare reguli și forma un acompaniament melodiilor puse în executare. (n. N. F.)

 $^{^2}$ Meterhaneaua este un fel de hautbois (oboi — n.n.) imperfect, cu sunetul foartea ascuțit și țipător. Acest instrument, asemănat foarte cu anticul *shialumo* al celților, era foarte întrebuințat în muzicile otomane pentru executarea melodiilor. (n. N. F.)

Pe când se urma însă ieşirea boierilor din sală, Caragea se retrăsese în altă cameră, dar, în momentul când cei doi boieri se găteau și ei să se ducă pe la casele lor, una din ușile laterale se deschise și, apărând principele, zise: "Arhon bane, treci în odaia grămăticiei, că am să-ți vorbesc".

Banul se supuse ordinului, iar postelnicul Andronache, după ce făcu lui Caragea un compliment adânc și plin de lingușire, părăsi sala cu inima cuprinsă de bucurie.

Capitolul III ROMÂNUL ŞI FANARIOTUL

Era mai mult de o oră de când banul aștepta în camera grămăticiei venirea domnitorului. În timpul acela nenorocitul bătrân, rămânând singur, începu a se gândi la toate nenorocirile ce apăsau ţara; uneori i se ridica sângele în față și devenea teribil, iar alteori se concentra în inimă și devenea palid ca un mort. În aceste momente dureroase el zicea în sine, oftând din adâncul inimii: "Doamne! de ce ne-ai părăsit? Pentru ce ne-ai dat în mâinile acestor oameni nelegiuiți, care ne omoară și sufletele și trupurile prin intrigile, tirania și scandalele lor? Până când vei suferi ca acești mârșavi să batjocorească biata ţara noastră, pe care ai împodobit-o cu toate darurile dumnezeieștii tale iubiri? Scoală-te, Doamne! Apucă în mâini trăsnetele mâniei tale și stârpește în sfârșit aceste fiare nesățioase!"

Pe când bătrânul se afla cufundat în aceste reflecțiuni triste și dureroase, ușa secretăriei se deschise și intră înlăuntru principele Caragea.

După ce fanariotul și românul schimbară între dânșii câteva complimente de conveniență, se puseră amândoi pe un divan, se priviră câteva momente unul pe altul, apoi principele Caragea zise:

- Îmi pari cam neliniştit, arhon bane. Ce ai?
- -N-am nimic, măria ta.
- Aș fi dorit să fie precum zici; dar ochii tăi tulburați și fața-ți pălită mă fac să cred că în sufletul tău se petrece ceva neobișnuit.
- Te amăgești, măria ta. Toată această tulburare îmi vine dintr-o durere de cap de care sufăr.
- Îmi place să te cred, și ca să te ajut a ieși dintr-această tristă stare, am să-ți spun un ce nou, care te va înveseli.
- Şi eu, ca o slugă plecată a înălțimii tale, voi asculta cu cea mai mare băgare de seamă.
- Postelnicul Andronache mi-a descoperit amorul ce de mult timp nutrește pentru fiica ta și m-a rugat să ți-o cer de soție pentru dânsul; mi-a spus iarăși că ți-a cerut-o de-a dreptul și n-ai voit să-l asculți. Este oare adevărat?
- Unul din obiceiele mele, bune sau rele, este a spune adevărul; nu voi, măria ta, să amăgesc pe nimeni și cu atât mai puțin pe stăpânul meu. Postelnicul Andronache mi-a vorbit despre fie-mea și nu m-am împotrivit; decât l-am făcut să înțeleagă că nu-i voi da-o de soție fără învoirea ei.
  - Şi ea nu-l voieşte, nu este aşa?
  - Tocmai aşa precum zici, măria ta.
- Ei bine, arhon bane, zise Caragea cu un zâmbet plin de răutate și de dispreț acum vin eu de ți-o cer și cată să mi-o dai.
  - Îți dau viața, îți dau tot ce am după sufletul meu, iar pe dânsa nu.
  - -Nu?
  - Nu, măria ta.
- Acum înțeleg mai bine tulburarea ta de adineauri; ești și tu din taraful¹ boierilor răzvrătiți². Nu te juca însă; nu cuteza a te pune cu mine; tremură de răzbunarea mea. Ai uitat oare că padișahul mi-a dat

sabie şi topuz, ca să vă sfărâm oasele când vă veți răzvrăti?

— Ştiu prea bine, măria ta; dar eu nu sunt răzvrătitor, ci un sărman părinte care-și apără pe unica sa fiică.

- Şi care este nenorocirea de care voieşti a o apăra?
- Este aceea de a o vedea în braţele unui ciocoi mârşav, care şi-a început meseria de la lingător de talere şi, mergând din mârşăvie în mârşăvie, a ajuns astăzi biciul oamenilor cinstiţi şi al ţării întregi. Da, măria ta, porunceşte mai bine să-mi taie capul sau *surghiuneş-te-mă* ca pe atâţia alţi boieri pământeni ai ţării, iar nu cere de la mine să dau de bunăvoie pe fie-mea în mâna acelui neomenos, care pradă pe văduvă şi pe sărac fără cea mai mică mustrare de cuget.

Caragea, cu toată furia de care era stăpânit, nu răspunse nimic la toate înfruntările ce arunca bătrânul cu atâta aprindere și curaj asupra favoritului său; el era om politic și nu voia să mai alarmeze din nou poporul în contra sa prin surghiunirea cutezătorului boier. Motivul cel îndemna și mai mult la prudență erau știrile cele rele ce primea pe toată ziua de la Constantinopole. Astfel dar, și-ascunse mânia cu finețea aceea proprie fanarioților și, luând deodată un aer mai vesel, zise:

- Dacă toate câte-mi spuseși despre postelnicul vor fi adevărate, cată să-ţi mărturisesc că ai dreptate să-l urăști atât de mult.
  - Tot ce am spus măriei tale este adevărat.
  - Ai dovezi?
- Aici nu încape dovezi. Ia-i huzmetul din mână și vei vedea cum va veni țara întregă cu jelbi împotriva lui.
- Voi asculta bunele sfaturi ce-mi dai; îl voi depărta de la curte și voi trimite oameni să cerceteze și să despăgubească pe săracii jefuiți de dânsul. Iar tu, ca un boier credincios ce ești, de astăzi înainte n-ai a te teme de nimic.

¹ Taraf — aici: partid, grup.

² Caragea, bănuind că boierii complotează în contra sa, exilă pe vornicul Constantin Bălăceanu şi pe logofătul Grigore Ghica, iar mai în urmă chiar pe banul Constantin Filipescu, care după aceea şi muri (Fotino, *Istoria*, p. 566—567). (n. N. F.).

Bătrânul părăsi curtea domnească și se îndepărtă către casa sa. Dar pe când butca sa trecea pe ulița Şelarilor, el întâlni pe postelni-cul Andronache Tuzluc, care, salutându-l până la pământ, luă drumul către palatul princiar, ca să afle rezultatul stratagemei sale.

Capitolul IV CHERA DUDUCA

Trecuse două luni de la întrevorbirea dintre principele Caragea şi banul C..., fără ca secretul ei să poată fi cunoscut curtezanelor şi boierilor. Toți se întrebau despre acest secret, căci pe timpul acela, ca şi totdeauna, secretele de cabinet interesau pe toți și erau comentate de curtezani în toate modurile; chiar postelnicul Andronache, favoritul lui Caragea, când era întrebat în cauza aceasta, răspundea evaziv și mai mult prin gesturi.

Se observase, însă, o mare schimbare în felul de viață al postelnicului; casa lui, care înainte de acest eveniment era frecventată numai de oamenii ce veneau să implore vreo favoare de la dânsul, devenise în urmă o casă publică, în care intrau cei mai desfrânați juni, fanarioți și români. Mesele și seratele ce dădea fanariotul apropiau în splendoare și în bogăție pe ale lui Caragea, stăpânul său.

Cine s-a dedat cât de puţin cu plăcerile vieţii destrămate cunoaște prea bine că femeia joacă rolul cel mai principal într-însa; ea singură, prin fatalul ei dar fermecătoresc, poate să arunce un văl de poezie asupra acelor plăceri mincinoase, care duc pe nesimţite pe biata junime la sărăcie, la veştejire, la despoiere şi, de multe ori, chiar la o moarte prematură.

Postelnicul Andronache se aruncă în brațele desfrânării cu o furie nedescriptibilă; un fel de pornire furioasă și nesocotită îl făcea să caute pretutindeni nu inimi de iubit, ci victime ale plăcerilor sale, atrase în lanțuri prin ipocrizie și prin minciuni.

Dar natura a pus amorul în inima fiecărui om. Această pasiune cerească sau infernală, care uneori ne înalță, iar alteori ne degradează, nu poate să se manifeste cu tărie decât numai pentru un obiect oarecare. Muzica, poezia, pictura, arhitectura și în fine tot ce este frumos în natură place mai mult sau mai puțin fiecărui om; el, însă, nu poate să se declare cu statornicie decât pentru una din aceste arte și numai pentru dânsa va avea o afecțiune durabilă. Tot asemenea se urmează și cu pasiunile amoroase. Ochiul nostru este lacom, dorințele se manifestă în noi abia ce zărim o jună femeie plăcută; dar acest neastâmpăr nu este amorul, ci o furie, un delir momentaneu; căci pe dată ce dorința care ne-a aprins imaginațiunea se află împlinită, ne liniștim și mai adesea căutăm mijloace ca să ne desfacem de obiectul ce o aprinsese. Amorul cel adevărat, care face să palpiteze inima și înalță spiritul, nul putem da decât unei ființe pe care și-o alege inima noastră.

Fanariotul, deși depravat până la extremitate, poseda însă o scânteie de amor în inima sa și aceasta îl făcea nefericit chiar în mijlocul celor mai mari veselii.

Într-o seară el se întorcea de la Cotroceni, unde fusese trimis de stăpânul său ca să dea niște scrisori viziriale unui delibaşă, trimis întradins de sultanul ca să omoare pe Rami paşa, ce se întorcea atunci din Rusia¹.

Orele nopții erau înaintate; pe cer se afla o mulțime de nori mici, care, împinși de vânt, aci acopereau luna și făceau să cadă pe fața pământului un întuneric adânc, aci iarăși se despărțeau și formau o mulțime de grupe care, luminate de palida lumină a lunii, prezentau privirii o panoramă fantastică și răpitoare.

În momentele acestea postelnicul Andronache trecea pe ulița Izvorului, călare pe un armăsar arăbesc și însoțit de patru tufeccii; dar

pe când cugetarea și privirea lui erau absorbite de frumoasa panoramă a cerului, o voce încântătoare străbătu auzul său: el se opri din cale și ascultă cu mare atențiune frumosul cântec fanario-tic ce începe cu cuvintele acestea:

Riyon j $\ V$ mou ne ma lar n^1 a cărui melodie, plină de pasiune, fiind cântată cu multă artă, produse în inima lui un efect extraordinar.

Încântat de exclamațiile amoroase de care este plină această cantilenă, se apropie de ferestrele casei din care ieșeau suavele accente și văzu, cu destulă surpriză, o femeie jună ca de douăzeci de ani, foarte frumoasă, șezând răsturnată pe un divan de mătase și cu părul ei cel negru undulând în neorânduială. Cămașa de borangic, singurul veșmânt ce acoperea trupul ei, era atât de transparentă, încât lăsa să se vadă un piept mai alb decât marmura, o talie de nimfă. Ea ţinea în mână o tambură cu care se acompania. Ochii ei cei negri și plini de văpăi amoroase, absorbiți acum în arzătoarele visări ce deșteptau în inima ei dulcile accente ale melo-diei, păreau că cereau o dulce mângâiere la chinurile ce ea suferea.

Cântul începu să devie din ce în ce mai slab; tambura îi căzu din mâini şi frumoasa jună adormi într-o poză atât de răpitoare, încât ar fi putut să piardă mințile celui mai stoic dintre filozofi.

Grecul se deșteptă din letargie și, după ce luă seama bine la pozițiunea localității, se îndreptă către curtea domnească, dete socoteală de misiunea sa și, întorcându-se acasă la dânsul, petrecu toată noaptea gândindu-se la frumoasa femeie ce-l încântase.

A doua zi se sculă foarte de dimineață și se coborî în grădină, ca săși răcorească pieptul de flacăra ce-l ardea; dar pe când se plimba cu

¹ Rami paşa luase mare parte la revoluțiunea ienicerilor în contra lui Mustafa Bairactar și fugise în Rusia ca să-și scape viața. Sultanul Mahmud, cunoscând meritele acestui paşă și relele ce putea să-i pricinuiască existența lui în Petersburg, îi scrise de mai multe ori să se întoarcă în Constantinopole și, înduplecându-l, îl omorî împrejurul Bucureștilor, tocmai când se pregătea să intre în acest oraș. (n. N. E)

paşi repezi şi cufundat în gânduri, el zări pe unul din oamenii curții sale şi îl chemă la sine. Sluga, după câteva salutări adânci, se puse dinaintea stăpânului său cu mâinile la piept şi înfipt în pământ întocmai ca o statuie.

Postelnicul îl privi cu atențiune; apoi, după ce se mai gândi puțin, îi zise:

- Ioane, am să te întreb ceva.
- Poruncește, preamilostive cucoane, și sunt gata a răspunde.
- Cunoști tu mahalaua Izvorului?
- O cunosc.
- —Bine?
- Foarte bine!
- Dar pe ipochimenile ce locuiesc într-însa?
- Pe toţi, milostive cucoane, până la cârciumari şi băcani.
- Dacă este așa, spune-mi care este cea mai frumoasă cucoană din acea mahala.
  - Sunt mai multe, milostivul meu stăpân.
- Asta se înțelege, dar eu voi să-mi spui care este cea mai frumoasă din toate.
  - Este cucoana Duduca, fiica lui Mihale ciohodaru.
  - Şi unde locuieşte această frumoasă cucoană?
- Ea locuiește împreună cu tată-său în niște case boierești, peste drum de biserica Izvorului.
  - Casa are două ferestre cu cafaz în fața uliței, nu este așa?
  - Întocmai precum ziceți.
  - Ia spune-mi acum ceva semne despre boiul și frumusețea ei.
- Este frumoasă ca o zână; naltă şi subţirică; faţa o are mai albă decât zăpada; obrajii îi sunt rumeni ca două mere domneşti; are ochii mari şi negri ca murele; sprâncene negre şi îmbinate; buzele ei sunt ca mărgeanul, iar dinţii albi ca fildeşul; şi peste toate aceste daruri fireşti,

¹ Aruncă, lumina mea, o privire blândă. (gr.)

cântă din gură și din tambură întocmai ca o hanâmă de sarai.

— Bravo, Ioane, aferim! Ai răspuns tocmai după dorința mea. Acum, dacă voiești să te arăți slugă credincioasă, să faci cum vei ști ca să mio dai în mână și eu îți voi răsplăti osteneala cu cincizeci de mahmudele.

— Să trăiești, milostive cucoane, întru mulți ani! Şi deodată cu vorba, sărută mâna stăpânului și se depărtă.

Puţin după aceasta, postelnicul deveni posesor al acestei rare frumuseţi şi începu să petreacă o viaţă plină de dulceaţă în braţele amantei sale.

Să lăsăm deocamdată pe fanariotul nostru adormit pe pieptul odaliscei sale; să nu-i răpim această fericire iluzorie, căci el peste puțin o să se deștepte într-o lume reală, plină de amăgiri și mizerii; iar până atunci, noi să dăm cititorilor noștri o idee despre cocheta și ambițioasa greacă.

Această Veneră¹ orientală, ieșită din rămășițele spulberate ale populațiunii grece din Fanar, precum odinioară strămoașa sa zeiască ieșise din spumele vânturate ale mării, avea o frumusețe perfectă, o inteligență vie și un spirit fin și iscusit. Viața cea plină de răsfățări părintești ce petrecuse din primii ani ai copilăriei sale și lipsa de educație făcuse să se dezvelească într-însa o mulțime de dorințe nepotrivite cu pozițiunea ei socială. Iubea luxul cu deosebire; îi plăcea foarte mult viața zgomotoasă; în fine, toată fericirea ei sta în împlinirea fără întârziere a celor mai mici și mai extravagante capricii.

Ajungând în floarea juneții, ea devenise un magnet care trăgea spre sine toate privirile și toate dorințele tinerilor din București. Nu era seară lăsată de Dumnezeu în care să nu se cânte sub ferestrele ei cele mai plăcute serenade. Poeții timpului secase nesfârșitele comori ale închipuirii lor, fără ca odele, elegiile și acrostihidele lor să găsească în inima vanitoasei femei altceva decât o stâncă de granit de care se sfărâmau poeticele lor silințe, fără să producă cel mai mic efect.

Un singur june izbuti să înmoaie inima ei de piatră, dar nu cu stihuri, nici cu cântări, ci numai pentru că era fiul domnitorului de pe atunci.

Acest nou Paris², care a făcut pe mai multe Elene din București să-și lase pe Menelaii lor cu buzele umflate, îndată ce văzu din întâmplare pe juna greacă, îi aruncă o domnească privire de bazilisc, care o făcu să cadă amețită la picioarele sale. Amorul acesta nu avu decât durata unui vis frumos, dar efemer, căci beizadeaua, după ce-și îndestulă capriciul său de un moment, părăsi pe juna fanariotă, lăsându-i chinurile unui prim amor ce o amăgise și dorul nestins al viselor de aur ce o dezmierdase în trecut.

Iată starea morală în care se afla Duduca, în seara aceea când o văzu pentru prima oară postelnicul și se înnebuni de dânsa.

Amorul cel înfocat al postelnicului, pozițiunea strălucită ce avea el la curte și cheltuielile cele mari ce făcea pentru împlinirea dorințelor acestei vanitoase femei fură de ajuns ca să o facă să uite pe beizadea.

Ea trăia acum o viață foarte dulce și plăcută. Diamantele și rubinele, stofele de mătase țesute cu aur, șalurile de Persia, slugile, trăsurile, armăsarii și orice poate dori o femeie, ea le avea toate pe dată ce-și arăta dorința.

În primele luni ale acestei legături, sufletul Duducăi nu fu tulburat de nici o pasiune contrarie amantului său; dar aceasta nu ținu mult timp. Inima femeii, chiar de se poate ameți uneori de ambițioase aspirațiuni la mărire, la bogăție și la alte vanități atât de plăcute sexului femeiesc, dar însă ea se deșteaptă apoi cu pasiuni mai tari, mai neînfrânate. Astfel se-ntâmplă și cu frumoasa noastră eroină.

Natura a făcut din inima femeii o carte scrisă cu litere cabalistice, pe care înamorații, în vanitatea și egoismul lor, cred că o citesc și o înțeleg; în realitate însă sunt foarte puțin aceia care pot zice cu drept cuvânt că au descifrat acele ieroglife, de la care atârnă mai adesea fericirea și nenorocirea oamenilor; și acești favoriți ai soartei nu sunt

¹ Veneră — Venera, zeiţa frumuseţii în mitologia romană.

² Dintre conchistele (aventurile — n. ed.) amoroase ale acestui frumos beizadea, dăm aci una care a făcut mare zgomot în societate. Acest june se înamorase de o cucoană de cele mari și, orbit de această pasiune, se ducea mai în toate zilele, și încă

totdeauna cei nobili și avuți, nici cei frumoși sau cu spirit, ci uneori cu totul din contra; căci amorul este o ființă curioasă. S-a zis că e orb; se poate. Dar și dacă vede, trebuie să mărturisim că foarte mult îi plac lucrurile bizare.

Postelnicul Andronache credea că descifrase logogriful din inima grecei, dar se amăgea, sărmanul, căci meritul acesta era pentru moment rezervat unui june obscur, ce abia pusese piciorul pe prima treaptă a ierarhiei boieresti.

Locuința în care fanariotul pusese pa amanta sa era situată în strada Caliții, care pe timpul acela devenise foburgul favorit al nobleții și al amploiaților de toate gradele.

Juna greacă simțea o plăcere din cele mai mari a privi după fereastră pe toți trecătorii, de la veliții boieri cu bărbile albe și cu căciuli de samur, până la calemgiii și iamacii cei cu işlice în patru colțuri și rași pe cap chinezește.

Un june din aceștia, care sub costumul său ridicol ascundea o figură cât se poate de plăcută, văzu pe greaca noastră și se înamoră de dânsa.

Tânărul calemgiu începu să trecă noaptea pe la ferestrele femeii cel încântase și să-i facă serenade acompaniate de oftări amoroase, care erau în stare să topească de compătimire inima chiar a statuilor de marmură.

Juna greacă nu lăsă pe calemgiu să ofteze mult timp, ci se învoi cu plăcere a-i da gratis fericirea ce o vindea foarte scump postelnicului.

de câte două ori pe zi, de o vizita. Soțul acelei cucoane, nemaiputând suferi dezonoarea, luă deciziunea extremă de a omorî pe infamul amăgitor al consoartei sale. Astfel dară, după ce luă toate precauțiunile necesare, se ascunse într-una din odăile ceselor sale și îl surprinse. Beizadeaua (feciorul domnitorului — n. ed.), uitând tot prestigiul puterii sale, sări pe fereastră și numai astfel se putu apăra de lovitura a două gloanțe îndreptate asupră-i. Principele Caragea află despre această întâmplare, dar nu luă nici o măsură în contra cutezătorului, care, după ce goni pe femeia ce-l dezonorase, plecă la moșie și, pus în fruntea unei legiuni de arnăuți armați, aștepta cu nepăsare răzbunarea domnului Caragea.

Există și o baladă în care se explică foarte bine acest eveniment, dară expresiunile obscene ce se cuprind într-însa ne opresc de a o publica. $(n.\ N.\ F)$

Trebuie să adăugăm, însă, că calemgiul era foarte înfocat și nesocotit în amorul său. Aceste două calități, funeste amorurilor clandestine, făcură pe înamorați să cânte, să joace și să se expună în tot chipul, fără a se gândi că pot fi observați. Cu toate acestea ei se înșelau; zgomotul serenadelor și sărbătorilor deșteptă atențiunea vecinilor și vestea merse până la postelnicul. Inima acestuia se aprinse de gelozie și, văzând că acea pasiune culpabilă, în loc de a se înfrâna, creștea mereu, el veni într-o seară furios și, intrând în camera amantei sale, șezu pe divan fără măcar să o salute.

Greaca pricepu foarte bine de unde venea agitaţiunea şi neobişnuita purtare a amantului ei; dar voind a se încredinţa şi mai bine, se prefăcu că n-a observat nimic şi, luând un aer nevinovat şi plin de graţie, îl strânse în braţe şi îl sărută pe frunte.

Acest fals sărutat irită și mai mult pe amantul amăgit; el o respinse din brațele sale cu furie; ea se prefăcu că plânge; dar văzând că nici prin mijlocul acesta nu poate face pe amantul ei a se explica, căzu în genunchi dinaintea lui și cu ochii înmuiați în lacrimi mincinoase îi zise:

- Ce ai, cucoane Andronache, de ce eşti atât de supărat pe mine? Spune ce ți-am greșit?
- Mă întrebi, nemulţumitoareo, ce mi-ai greşit? Şi ce greşeală mai mare puteai face decât cea de a mă necinsti pe mine, postelnicul Andronache Tuzluc, favoritul lui vodă, pentru un calic de calemgiu? Pe mine, care te-am scos din trențe și te-am făcut cucoană mare?...
  - Eu te-am necinstit!... Ţi-am călcat cinstea?
  - Da!... M-ai necinstit; toată lumea știe acea mârșavă faptă.
- Să n-am parte de viața mea, să nu mă ajute Maica Domnului, dacă-ți voi fi călcat cinstea! Şi deodată cu aceste fraze se repezi cu o disperare prefăcută și luând imaginea Maicii Domnului o sărută cu multă devoțiune, ca să atesteze inocența ei.
- Să părăsești casa mea, muiere prefăcută; să te duci la calicul de calemgiu, auzit-ai tu?... Mâine dimineață să nu te găsesc aici, căci te

voi omorî!

N-apucă să sfârșească bine aceste cuvinte amenințătoare și vicleana amantă dete un chiot și căzu jos leșinată.

Postelnicul, luând de adevărat acest leşin, pierdu furia de mai înainte şi printr-un salt repede o luă în braţe şi o puse pe divan; apoi chemă slugile şi îi dete ajutorul necesar.

Iscusita femeie rămase în această stare de letargie prefăcută până când văzu pe postelnicul plângând ca un copil și cerându-i iertare că a bănuit un moment virtutea ei; apoi se prefăcu că se deșteaptă din leșin și, prin această ingenioasă manevră, nepoata Evei izbuti a mânca din pomul vieții fără de a pierde raiul ca străbuna sa.

Capitolul V EDUCAȚIUNEA CIOCOIULUI

Lectorii noștri cunosc foarte bine agitațiunea în care am lăsat pe Păturică în primul capitol al acestei scrieri; știu asemenea ambițioasele lui visuri și marea sete de bani și mărire ce îl munceau. Este datoria noastră acum să le spunem mijloacele întrebuințate de dânsul pentru realizarea acestor aspiratiuni.

Când acest șarpe veninat călca pragul casei fanariotului, el intra în al douăzeci și doilea an al vieții sale. Educațiunea lui intelectuală se compunea din citire și scriere în limba românească și oarecare începuturi slabe de limbă greacă modernă; știa să facă jălbi cu pilde din Scriptură, pitace, volnicii, catastișe, de lude și alte forme cancelarice obișnuite în timpul acela; mai știa, și încă foarte bine, să tortureze pe nenorociții țărani, punându-le ouă fierbinți la subțiori și dându-le fum de ardei la nas, ca să le ia cea mai din urmă para din pungă.

Dar aceste talente nu-i mai serveau nimic în noua sa carieră; el căta să se instruieze în ipocrizie și intrigă și aceste două mari mij-loace de parvenire nu se dezvoltează, nici se pot perfecționa decât prin învățătură.

Puiul de ciocoi simți de sineși acest adevăr și hotărî să-l pună în lucrare.

A doua zi după sosirea lui, postelnicul îl chemă la dânsul ca să-i examineze spiritul şi inteligența, spre a vedea de poate face ceva dintr-însul; iar când veni înainte-i, îi zise cu un ton îngâmfat, dar dulce:

- Cum te numești, băiete?
- Constantin, cucoane; dar tată-meu îmi zicea Dinu.
- Ştii ceva carte?
- Ştiu să citesc şi să scriu.
- Românește, nu este așa?
- Da, blagorodnice stăpâne.
- Altceva mai ştii?
- Știu să fac împliniri de bani; am fost cu vinăriciul, cu oieritul și cu fumăritul¹.
  - Aşa de tânăr?
- Da, stăpâne; tata mă lua cu dânsul prin județ de-i ajutam la taxidărie.
  - Da' ceva elinică te-a învățat tată-tău?
- De! ce să zic, stăpâne?... Mă cam pricep puţintel. Am învăţat Pedagoghia şi Eclogarion din scoarţă până în scoarţă; dar tocmai când era să încep la Gramatichi, m-a trimis tata la înălţimea voastră!

Fanariotului îi plăcu naivitatea ciocoiului, iar mai cu seamă pompoasele titluri ce-i da cu atâta prodigalitate; și avea dreptate, căci nu este om căruia să nu-i placă un titlu pe care nu-l are și nu-l merită, dar la care aspiră foarte mult. El zâmbi cu bunătate și zise ciocoiului:

— Să știi, băiete, că de astăzi înainte am să te iau sub îngrijirea mea. Am să te dau la școala domnească să înveți carte grecească multă, ca să te procopsești, să te faci om. Slujba ce ai să-mi faci este aceasta: dimineața să vii să mă freci la picioare, să mă ajuți să mă îmbrac, să-mi dai de spălat, să-mi aduci dulceață, cafea și ciubuc; iar după aceea să te duci la școală să înveți. Ai auzit?... Ai, du-te acum de-ți caută de treabă!

Din ziua aceea Păturică se puse pe învățătură cu o silință extraordi-

nară și, în mai puțin de doi ani, învăță limba grecească ca un sofologiotatos; dar el nu se mulțumea numai cu atâta. Ce-i folosea lui cunoștința unei limbi moarte și a literaturii ei atât de antipatică caracterului și intențiunilor sale? "Omer, Pindar, Sofocle, Euripide, Anacreon, Safo etc. sunt buni pentru femei și oameni afemeiați, zicea ciocoiul în sine cu dispreț. Mie-mi trebuiesc cărți care să-mi subțieze mintea, să mă învețe mijlocul de a mă ridica la mărire. Plutarh îmi vine la socoteală, "Comentariile" lui Cezar, "Istoria omenirii", viețile marilor bărbați din veacurile trecute și acelea în care trăim — iată cărți pe care, citindu-le, cineva poate să zică cu cuget împăcat că nu și-a pierdut timpul în zadar".

Cu asemenea reflecțiuni intră el în casa unde își avea fanariotul biblioteca¹ și alese tot ce găsi într-însa mai bun. Între alte cărți găsi un tractat de fiziologie și operele lui Machiavel, pe care le citi și le studie cu mare băgare de seamă; în fine, făcu tot ce putu spre a deveni perfect în arta ipocriziei și a perfidiei.

Se zice că voința tare și statornică învinge toate obstacolele. Nu ne putem pronunța asupra acestei maxime; zicem numai că Păturică ar fi fost în stare să dea contemporanilor săi o dovadă strălucită că ea se realizează câteodată. Picătura găurește piatra, zice un alt proverb. Se poate și nu se poate; acela însă care realizează acest proverb este un om mare în felul său.

Păturică era într-adevăr un om extraordinar. El își luase hotărârea de a deveni om mare și nici un obstacol nu putea să-l abată de la această idee fixă. Ca slugă, era dator să lucreze mai multe ore pe zi și a se supune la toate slugile cele mai vechi decât dânsul; ca ambițios,

¹ Vinăriciul, oieritul şi fumăritul erau dăjdii indirecte ce plăteau particularii către stat; sub nume de vinărici domnesc, era dator fiecare stăpân de vie să dea din zece vedre una, afară de privilegiații şi scutiții cu hrisoave domneşti. Oeritul era o dăjdie pentru care se plătea de fiecare vită mare şi mică câte cincisprezece parale; fumăritul asemenea era o dăjdie ce plăteau stăpânii de pivnițe şi cârciumi. Aceste dăjdii se vindeau la parti-culari şi ei le adunau prin oamenii lor numiți taxidari. (n. N. F.)

căta să învețe carte multă, precum îi zisese fanariotul, și să se silească a înlătura toate obstacolele ce întâmpina în calea ambițiunii sale. Cum putu dar să învingă atâtea greutăți și să iasă triumfător?

Iată modul ce întrebuință: când se crăpa de ziuă, Păturică se afla lângă uşa postelnicului, stând în picioare spre a împlini cu exactitate ordinele stăpânului său. Pe dată ce fanariotul se deștepta, el intra în casă, îl freca pe picioare, îl ajuta să se îmbrace, îi da de spălat, îi aducea dulceață, cafea și ciubuc. Toate aceste mici ser-vicii le executa cu cea mai mare iuțeală, grație și cu un fel de afecțiune ce făcea pe fanariot să-l creadă de cel mai credincios și devotat dintre servitorii săi.

După ce pleca boierul la curte, se ducea la vătaful și-i făcea o mulțime de lingușiri; apoi, după ce-și spăla feligenele de cafea și curăța bine ciubucurile, se închidea în camera sa și se da cu totul la citire și la meditațiuni, petrecându-și astfel timpul până la ora prânzului, când, după obiceiul său, se așeza pe treptele scării de la intrarea casei cu câte o carte în mână și sta acolo până ce venea stăpânul său; iar după aceea, când ședea la masă, el își lua locul printre servitori și se silea să întrecă pe toți în zel și activitate.

Osebit de aceasta, el se purta cu mare amabilitate către toți servitorii casei, fără excepțiune; îi ajuta la lucrările lor și le împli-nea dorințele, punându-se mijlocitor între dânșii și vătaful de curte.

Această purtare făcu pe Păturică să fie iubit și adorat de toate slugile, afară numai de vătaful curții, care, înțelegând foarte bine gândurile

¹ Pe acei timpi, ca și în zilele noastre, bibliotecile erau la modă; toți junii *muchelefi* (spilcuiți — n. ed.) și *spudaxiți* (învățați — n. ed.) aveau câte o bibliotecă formată din cele mai bune cărți ale timpului, pe care nu le citeau niciodată. Bibliomania era atât de întinsă, încât mulți din cei aprinși de această patimă, nevoind să sacrifice bani și timp, chemau câte un pictor meșter și le zugrăvea prin saloane și prin camerele de studiu câte o bibliotecă de minune, în care se găseau tot ce ne-a lăsat mai sublim gândirea omenească, de la creațiune și până în timpul lui Caragea. Judecând între oamenii care au biblioteci și nu le citesc și între cei care le au numai zugrăvite, eu cred mai cu minte pe cei din urmă (n.N.F.)

lui, se prefăcea că nu bagă în seamă nimic și îl spiona în tăcere.

În timpul acesta se întâmplă cearta postelnicului cu amanta sa, pe care credem că n-au uitat-o lectorii noștrii. Fanariotul se afla cuprins de o mare iritație; nu știa, nenorocitul, de urma să creadă cele ce se vorbeau despre amanta sa sau jurămintele și istericalele prin care ea își proba inocența. Bietul om o iubea foarte mult și, pentru mai marea lui nenorocire, era gelos ca un turc. Astfel dar, după multă chibzuire și reflecțiune, se decise a o pune sub priveghe-rea unui Argus¹. Măsura nu era rea, dar prezenta mari dificultăți în privința alegerii unui individ care să împlinească acest important serviciu. Prima idee ce i se înfățișa fu de a o pune sub privegherea unei femei bătrâne; dar după ce mai medită câtva timp, el zise în sineși încruntându-și sprâncenele: "Muierile cele bătrâne se corump foarte lesne". Se gândi să aducă un eunuc din Constantinopole, dar lepădă și această idee, căci știa din încercare cât prețuiește și credința eunucilor.

Obosit, în fine, de a căuta și a nu găsi vindecarea grijii ce-l muncea, se lăsă pe sofa oftând din băierile inimii; dar după ce se mai gândi un minut, se sculă cu repeziciune și bătu din palme.

La acest semn de chemare, întrebuințat foarte mult pe acei timpi, ușa se deschise și intră Păturică cu ochii plecați în jos și cu fața mai umilită decât a unui călugăr.

Fanariotul îl privi cu mulțumirea ce simte tot omul când găsește aceea ce a căutat; apoi zise:

- Apropie-te, Dinicule, că am să-ți vorbesc!
- Poruncește, stăpâne! zise prefăcutul ciocoi, înaintând către stăpânul său cu mâinile puse pe piept și cu ochii plecați către pământ.
- la spune-mi, Dinicule, cum trăiești tu în curtea mea? Te mulţumești de bucatele cu care te hrănesc și de hainele cu care te îmbrac?
- Foarte bine, stăpâne; nu sunt vrednic să mulţumesc lui Dumnezeu pentru marea bunătate ce ai arătat şi arăţi cu mine!
  - Ia spune-mi acum, mă iubești tu pe mine?
  - Te iubesc, stăpâne, mai mult decât pe tată-meu.

Fanariotul surâse cu îngâmfare; apoi, după ce-și răsuci de câteva ori negrele sale mustăți, zise;

- Ascultă, Dinicule. Am să-ţi încredinţez una din cele mai mari taine ale sufletului meu; bagă însă de seamă, să mă slujeşti cu dreptate, căci într-alt chip nu numai că vei pierde nădejdea de pricopseala ta, la care mă gândesc de atâta vreme, dar te voi şi pedepsi fără milă.
  - Îți jur, stăpâne, să te slujesc cu credință la orice-mi vei porunci.
  - Ei bine, Dinule, ascultă. Cunoști tu pe Duduca?
  - Nu o cunosc, stăpâne.
  - Cum se poate să nu cunoști tu pe țiitoarea mea?
  - În adevăr, stăpâne, nu o cunosc.
- Asta nu face nimic. Duduca este o fată foarte frumoasă, pe care o iubesc până la nebunie şi, fiindcă o fată ca dânsa poate să placă şi altora, m-am gândit că n-ar fi rău a o pune sub privegherea unui om credincios. Ai, ce zici tu, bine m-am gândit?
- Foarte bine, stăpâne. Paza bună trece primejdia cea rea, zice parimia.
- Deşi Duduca mea este foarte înțeleaptă și n-am simțit până acum nimic despre dânsa...
  - Aşa este, blagorodnice stăpâne, ai dreptate.
  - Dar pentru mai mare siguranță te-am ales pe tine, ca să o păzești.
- Când este vorba să te slujesc pe domnia ta, stăpâne, sunt gata a trece chiar prin foc; spune-mi numai ce am să fac și vei vedea.
- Aferim, Dinicule, aferim, să trăiești, copilul meu; cine slujește cu zilos pe stăpânul său, pe acela nu-l părăsește Dumnezeu. Duduca mi-a zis că-i trebuie un fecior; cată dar să te muți cu locuința la dânsa și să treci în fața ei ca o slugă credincioasă; să o asculți la orice-ți va porunci; să te prefaci că nu bagi de seamă nimic, că nu vezi și nu auzi nimic și să vii în toate zilele la mine să-mi spui tot ce se va petrece în casa ei,

 $^{^1\}mathit{Argus}$ — personaj fabulos din mitologia greacă; avea 100 de ochi din care 50 erau totdeauna deschiși. Simbol al supravegherii neobosite și al agerimii ce nu poate fi înșelată.

fără să treci cu vederea cel mai mic lucru.

— Voi urma întocmai poruncilor blagorodniciei tale și mă voi sili cât voi putea ca să mă fac vrednic de încrederea ce ai în mine.

— Să trăiești, copilul meu! și, deodată cu vorba, bagă mâna în buzunarul anteriului și scoţând cincizeci de ruble zise: Ţine, Dinicule, și să fii cuminte, mă înţelegi tu?

Păturică, ca ciocoi fin ce era, înghenunche dinaintea fanariotului, îi sărută mâna cu cea mai mare umilință și făcu să cadă din ochii săi de șarpe două lacrimi de acelea ce în aparență arată o inimă plină de recunoștință, dar în realitate nu sunt decât plânsul crocodilului prin care amăgește victima sa.

După această scenă de tartufism¹ jucată cu atâta măiestrie, ciocoiul părăsi camera stăpânului său și intră într-a sa.

Liber acum de povara simulării, începu a se plimba prin cameră cu pași rari și precipitați. Trăsăturile feței sale luară un aspect straniu, ce lăsa să se zărească uneori expresia unei nespuse bucurii de a-și vedea împlinite dorințele sale de atâta timp; câteodată un nor de neîncredere în viitor schimba într-o clipă fața fizionomiei sale; apoi iar cădea într-un fel de apatie, din care trecea cu iuțeală la o feroasă și amenințătoare veselie.

Această criză morală ținu câteva momente, iar după aceea fizionomia ciocoiului se lumină și, cu liniștea ce-i redase încrederea în sine și în dibăcia sa, el exclamă cu bucurie: "Iată-mă, în sfârșit, ajuns la ținta dorințelor mele! Am în mâini pe țiitoarea grecului, patima lui cea mai de căpetenie; în sfârșit am cheia acelui strălucit viitor pe care-l visez de atâta timp. Ce fericire, ce neprețuită fericire!... Aceasta este o cheie cu care cineva deschide chiar porțile raiului... Şi de ce nu?... Eva a scos pe Adam din rai, ca să dea prilej altei femei a i-l deschide mai în urmă. O femeie a făcut pe greci, după cum zic cărțile, să se bată zece ani de-a rândul¹. Favoritele din harem țin în mână soarta împărăției turcești; chiar aici, la noi, vedem pe domniță întorcând curtea și țara întreagă

după plăcerea ei şi, dacă ea a făcut pe stăpânul meu din ciohodar, postelnic mare şi cămăraş, de ce oare Duduca să nu facă din mine un om puternic, fericit?... Pildele nu ne lipsesc. Câți au fost ca mine, ba încă și mai rău decât mine, căci, slavă Domnului, nu sunt țigan², și cu toate acestea, prin muieri și alte marafeturi ciocoiești, chiar și țiganii au ajuns azi la noi în protipendadă, încât n-ai încotro să te întorci de postelnici, logofeți și vistieri. Prinde inimă, dragul meu Păturică! Mâine vei pune işlicul în cap și, de va vrea Dumnezeu cu tine, nu va trece mult și vei avea moșii, țigani și averi nenumărate și vie atunci cineva să-ți ceară socoteală despre mijloacele prin care ai dobândit toate acestea! Vie, de va putea!"

Pe când Păturică își crea în imaginația sa aceste realizabile visuri, ușa camerei sale se deschise și intră un țigan înlăuntru.

- Ce cauţi aici, cioară? zise ciocoiul supărat.
- Mă iartă, logofete Dinule, dar am venit să-ți dau o carte de la băbaca dumitale.
  - Ad-o-ncoace, cioară, și piei din ochii mei.

Țiganul se retrase și Dinu Păturică, deschizând scrisoarea, citi cele următoare:

"Cu părintească dragoste mă închin dumitale, preaiubitul meu fiu! Iată doi ani în cap de când te-am dat pe pricopseală la postelnicul și nu văd nici un spor de la tine; aceasta mă pune în mare aporie. Se vede că tu, în loc să te silești a ieși la obraze, umbli haimana pe poduri cu derbedeii. Bagă-ți mințile în cap, măi băiete, vezi că eu sunt bătrân și sărac, să n-ai de la mine nici o nădejde. Cum îți vei așterne, așa vei dormi, auzitu-m-ai? Srisoarea ce-ți empericlisesc este către d-lui, postelnicul; să i-o dai negreșit, căci într-însa îi vorbesc pentru tine și îl

 $^{^1\,\}textit{Tartufism}$ — simbol al ipocriziei. Personaj din comedia cu același nume a scriitorului clasic francez Moli re, Tartuffe își ascunde ipocrizia și lipsa de scrupule sub masca religiozității.

rog să te puie în vreun mansup.
Al tău preadoritor părinte,
treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac

1816, mai 17"

După ce Păturică citi această scrisoare, scoase călimările de la brâu, se așeză pe un scăunel și, punând piciorul drept peste cel stâng, scrise răspunsul acesta:

"Cu fiiască plecăciune.

Părinteasca dumitale scrisoare de la 17 zile ale lunii lui mai am primit-o cu nespusă veselie și m-am bucurat din rărunchi că te afli sănătos, căci eu, din mila cerescului Părinte, mă aflu întru toată întregimea sănătății. Bucură-te, taică, și iarăși bucură-te, căci, deși am slujit doi ani la postelnicul pe îmbrăcăminte și mâncare și mi-am plecat capul la toți calicii fără osebire, dar acum, slavă Domnului, am pus mâna pe pâine și pe cuțit. Am oprit roata norocului: n-am să mă mai tem de nimic!

Postelnicul m-a ales sfetnic de taină al său și pe negândite mi-a încredințat o taină prin care în puțin timp pot să ajung om mare. Atât deocamdată: îți voi mai scrie!

Preaplecat și dorit al domniei tale fiu,

Dinu Păturică"

După ce plicui și pecetlui această scrisoare, chemă de afară pe țigan, i-o dete în mână și-i zise: "Du această carte la postelnicie și spune să o trimită la Bucov, fără cea mai mică zăbavă, ai auzit?"

Țiganul dispăru cu iuțeala vântului, iar ciocoiul se lăsă pe pat și

 $^{^1}$ Mitologia greacă consideră răpirea Elenei — regina Spartei — drept cauză a războiului troian.

războiului troian.

² Aici *țigan* este sinonim cu rob, întrucât în Țările Române, în epoca feudală, boierimea stăpânea robi țigani cu drept de a-i vindea și a-i cumpăra.

adormi, gândindu-se la exploatarea minei sale.

Capitolul VI IPOCRIȚII ÎN LUPTĂ

A doua zi după întrevorbirea confidențială dintre postelnicul Andronache și Dinu Păturică, acest din urmă străbătea strada Caliții cufundat în meditațiuni serioase. Preocupațiunea lui era atât de mare, încât de multe ori se lovea piept în piept cu trecătorii de pe drum; dar pe când se afla în dreptul caselor lui armaş M. fu atras de sunetul cel nazal și ascuțit al unei voci ce striga: "Dinule! he, he, Dinule! ia fă-te încoace, ştrengarule; unde ai plecat așa de dimineață?"

Păturică, deșteptat din asopismul în care se afla, se uită în toate părțile și, văzând la poarta acelor case un omuleț cu statura scurtă și groasă, cu fața rotundă întocmai ca o lună plină desenată pe pereți, cu ochi mici ca de tătar, cu nasul turtit și cu gura largă, armată cu niște dinți mici și stricați, recunoscu într-însul pe Niculăiță, vătaful de curte al armașului, care, mai norocit decât dânsul, începuse de mult timp a zeciui averile stăpânului său și acum nu aștepta decât rangul de vtorivistier, drept plata ostenelilor sale, și supranumele de "buclucci boier", pentru multele șiret-licuri și încurcături ce făcea.

Păturică trecu drumul și salută pe îngâmfatul vătaf cu o închinăciune până la pământ.

- Ce mai veste-poveste, Dinule? întrebă vătaful, mândru de pozițiunea
  - Nimic nou, nene Niculăiță!
  - Unde te duceai așa iute și cu capul între urechi?
  - La cucoana Duduca.
- A! a! înțeleg, la țiitoarea stăpânu-tău. Şi ce ai să faci acolo așa de dimineață?
  - Îi duc un răvaş.

- Din partea cui?
- Dintr-a stăpânului meu.
- Dar ce, s-a împăcat cu dânsa?
- Trebuie mai întâi să știu de au fost certați.
- Va să zică nu știi nimic?... Prostule!...
- Nimic de tot, adaose Păturică cu o privire malițioasă.
- Află dar de la mine că ei au fost certați foarte rău.
- Şi de ce, nene Niculăiță?
- Auzi acolo, de ce! Fiindcă diavolița de greacă vrea să ție doi pepeni într-o mână, adică este amorezată după un calemgiu de la vistierie.
  - Aşi! nu cred!
- Crede ce-ți spun eu. Postelnicul Andronache a aflat acest amor tainic și s-a certat cu dânsa furcă.
  - Poate, dar ia spune-mi: cine este acest calemgiu?
  - Este fiul lui căpitan Gheorghe Basma de la Dorobănție.
  - Ce fel de om este acela?
- Este un băiat de douăzeci și doi până la douăzeci și cinci de ani, frumos, gingaș și subțirel, pare că-i tras printr-un inel.
  - O fi iubind-o, mă nene Niculae? Ai, ce zici?
- Mi se pare că da, fiindcă nu înțeleg cum ar putea să facă atâtea comedii dacă n-ar iubi-o?
  - Şi ce comedii face? întrebă Păturică cu nerăbdare.
- Trece cu lăutari pe la miezul nopții, se oprește dinaintea ferestrelor ei, oftează, cântă și celelalte.
  - Numai atât?
- Ba și ceva mai mult: sare prin grădina Mitropoliei, dintr-însa trece într-a grecei, de-acolo intră în curte și se ascunde într-o claie de fân până pleacă postelnicul; iar după aceea se duce de-i ține locul lângă frumoasa greacă, cu alte cuvinte fericitul calemgiu se bucură fără nici o cheltuială de femeia pentru care stăpânul varsă atâta aur și argint.

- Eşti bine încredinţat despre aceasta?
- Mai bine nu se poate: omul care mi-a spus această taină este atât de credincios, încât aş putea să jur în biserică pentru dânsul. Dar, ia spune-mi, de ce-mi faci atâtea întrebări asupra acestei pricini? Oare voieşti s-o prinzi şi să te arăți cu slujbă înaintea stăpânului tău? Să nu faci această nerozie, măi băiete, căci o să te căiești foarte mult.
- Şi de ce să nu-i dau pe faţă această neagră vânzare? adăugă Dinu, cu oarecare aprindere prefăcută.
  - Voiești să afli pricina pentru care te opresc?
- Da, căci eu iubesc pe stăpânul meu și nu voiesc să-l văd înșelat de o femeie desfrânată și fățarnică.
- Eşti prost, băiete! Tu nu ştii ce va să zică patima dragostei. Ascultă: tu o să te duci la stăpânu-tău şi o să-i spui că greaca îl înşală, nu este aşa? El deocamdată o să te creadă, o să-ți zică: "Aferim, Dinule!", ba încă poate să-ți dea și un bunicel bacşi; dar după acea o să se ducă la greacă, o să se certe cu dânsa, o s-o sperie c-o gonește din casă și celelalte. Ea, ca să-l încredințeze că e nevinovată, o să înceapă să plângă, o să-și smulgă părul din cap, o să jure pe tot ce are mai sfânt; în cele din urmă o să se prefacă că leşină și atunci stăpânul tău, ca un fermecat ce este, o să se împace cu dânsa.
  - Atât mai rău pentru dânsul!
  - Zi mai bine că pentru tine o să fie mai rău, nerodule!
  - De ce?
- Fiindcă pe dată ce se vor împăca, greaca o să întrebuințeze toate mijloacele ca să afle pe pârâtorul ei.
  - Dar stăpânu-meu n-o să-i spuie.
- Ți-ai găsit! Ba o să-i spuie, și încă chiar fără voia lui, căci astfel merg treburile dragostei. He! he! băiete. Tu ești un copil de ieri-de-alaltăieri, nu știi nimic. Ascultă-mă pe mine, că sunt lup bătrân, am dat cu capul de pragul de sus și am văzut pe cel de jos. Când bărbatul și femeia se iubesc și țin în dreptate, viața lor curge dulce întocmai ca apele unui râu liniștit; dar când muierea începe să calce strâmb și o

simte bărbatul, inima lui arde, știi, ca peștele pe cărbuni. Ziua și noapte se gândește tot la necredința muierii; aci se ceartă cu dânsa și o lasă, aci iarăși se împacă, și am băgat de seamă că, la asemenea împăciuiri, omul face mai multe jertfe pentru o femeie netrebnică decât pentru una cinstită. Astfel dar, greaca o să ceară de la stăpânu-tău, ca dar pentru împăcăciune, depărtarea ta din slujba lui și poate chiar o falangă bunicică dată dinaintea porții caselor ei, ca să te înveți minte a nu mai băga zâzănii între dânsa și postelnicul.

- Ai drepate; dar, ia spune-mi, ce trebuie să fac?
- Să închizi ochii și să-ți cauți de treabă, ca un băiat cinstit ce ești, și vei vedea cât de mult o să te iubească amândoi; iară trebușoarele tale o să-ți meargă de minune.

Dinu Păturică salută pe mentorul său şi plecă înainte, mulţumit de povețele lui, căci găsise într-însele o completă aprobare a poli-ticii sale. Ajungând la casele Duducăi, el intră pe portița cea mică, sui scara şi se puse jos, în pridvor, pe un pat de scânduri acoperit cu un chilim de Țarigrad.

Era pe la orele nouă de dimineață; greaca se sculase și se dusese la oglindă, ca să-și puie în regulă grațiile maltratate de voluptoasele plăceri ale nopții trecute și să mai adauge câteva frumuseți artificiale, ca să dea mai mult interes celor firești.

Toaleta femeilor cochete din zilele noastre, deși a devenit o îndeletnicire foarte grea și împovărătoare pentru bietele slujitoare din cauza nenumăratelor forme și feluri de pieptănări, de spălături, de limpeziri cu ape aromatice și chimice pentru lustruirea, dregerea și împrospătarea pieliței obrazului și alte nenumărate nimicuri femeiești, cu toate acestea ea rămânea o jucărie de nimic în comparație cu toaleta elegantelor din timpii domnilor fanarioti.

Chera Duduca, deși se afla în anii cei mai frumoși ai vârstei femeiești, dar destrămata viață ce o petrecea o făcuse să alerge foarte de timpuriu la ajutorul grațiilor împrumutate. Astfel dar toaleta ei din toate zilele se compunea dintr-un șir de torture la care ea se supunea cu cea mai

mare resignațiune, numai ca să-și conserve acea frumusețe care făcea pe postelnicul să depuie la picioa-rele ei toate jafurile câte le storcea din biata țară și pe frumosul calemgiu a o numi cheruvimul său și a o iubi cu o ardoare egală amorului ce ea avea către dânsul.

În toate nopțile, după ce expedia pe amândoi adoratorii ei, se ungea pe obraz cu alifie vânătă; dimineața se ștergea cu albuș de ou, se aburea cu cărămizi încălzite în foc și stropite cu apă de salcâm, apoi se spăla cu apă de pelin. Acestea le făcea ca să întindă pielea obrazului și să dispară zbârciturile; apoi se ștergea cu un burete muiat în apă de castraveți, ca să scoată petele, și se spoia cu dres, ca să dea pieliței o culoare mai albă.

După toate aceste operațiuni, care n-aveau alt scop decât a albi, a întinde și a întineri pielița obrazului, veneau rumeneala cea mincinoasă cu care își colora obrajii și buzele, gogoșile de ristic arse cu care își înnegrea sprâncenele și plasturele cele negre cu care își făcea murse sau benghiuri false.

După ce greaca își săvârși acea toaletă complicată și se mai întoarse de câteva ori pe dinaintea oglinzii, zâmbind și gesticulând, ca să se asigure dacă e de ajuns grațioasă, dete ordin să introducă în camera sa pe mesagerul postelnicului.

O ţigancă frumuşică se arătă în uşa sălii şi făcu semn lui Păturică să intre înlăuntru. El intră şi dete scrisoarea, apoi, trăgându-se înapoi către uşă, se strânse la piept şi luă o pozițiune atât de umilită şi plină de smerenie, încât ar fi putut să amăgească pe orișicine. Dar chera Duduca, care era personificarea fineții şi a vicleşugului femeiesc, pricepu fățărnicia chiar sub acel văl de prostatică modestie.

Ea citi scrisoarea până la un loc, fără să lase a se zări pe figura-i vreun semn de surpriză bună sau rea; dar când ajunse la partea aceea prin care postelnicul îi recomanda pe acel nou Argus înveş-mântat cu anteriu și giubea, ea își aruncă fără voie ochii asupra ciocoiului și, întocmai ca vulpea ce vede și simte cursa întinsă, zâmbi cu amărăciune și își contunuă lectura până la sfârșit. După aceea sărută scrisoarea și,

băgând-o în sân, se puse a examina cu mai multă atenție figura lui Dinu Păturică care, deși în acele momente de prefăcătorie exprima un fel de nevinovăție amestecată cu stupiditate, dar tot lăsa a se străvedea îndestule vicii, dintre care cele mai principale erau răutatea și lașitatea.

Am zis că greaca era vicleană ca o vulpe; ca să dovedim însă cât de adâncă și pătrunzătoare era finețea spiritului ei, cată să arătăm că cu toată arta ce puse Păturică în lucrare spre a face să dispară din trăsăturile feței sale întunecoasele intențiuni și aspirări ce-i rodeau inima, nu numai că nu putu să o amăgească, dar o făcu chiar să înțeleagă și mai bine cu cine are a face.

Trecură câteva momente, în care acești doi actori se priveau unul pe altul, fără să pronunțe o vorbă măcar. Această tăcere scrutătoare semăna foarte mult cu liniștea aparentă a două fiare ce stau de se observă cu o prefăcută nepăsare mai nainte de a sări cu asalt una asupra alteia.

În fine, greaca hotărî să dea asaltul; ea începu de la una din cele mai mari slăbiciuni ale ciocoilor, adică de la mândrie.

- Ei bine, logofete Dinule, îi zise ea cu un zâmbet disprețuitor, Cilibi Andronache îmi scrie că de astăzi înainte ai să fii unul dintre slugile casei mele.
  - Mă bucur din toată inima, milostiva mea stăpână.
- O fi precum zici, dar, uite, te văd îmbrăcat bine, cu giubea, cu anteriu, cu fermenă, cu papuci galbeni şi cu fes de Țarigrad; pare că ești scos din cutie şi asta nu-mi prea place. Să lepezi aceste haine boierești şi să te îmbraci cu haine de fecior prost.
  - Voi face după plăcerea domniei tale, milostivă cucoană!
- Da, negreşit, căci o să te trimit cu coșnița în târg și nu voi ca pazarghideanul meu să poarte ceacșiri și ilic!
  - Voi face orice-mi vei porunci, milostivo!
- Asta o cred, căci la din împotrivă voi întrebuința gârbaciul, pe care-l vei fi văzut poate atârnat d-asupra ușii sacnasiului¹.
  - Mă voi supune în tăcere la orice va găsi cu cale milostivirea ta. Greaca, văzând marea ipocrizie și falsa resignațiune cu care cio-

coiul primea aceste lovituri groaznice, se spăimântă, dar nu disperă.

- Așa precum îți zic, răspunse ea, o să te pun să tai ceapă la bucătărie, să speli vasele, să tai lemne, să aduci apă cu sacaua de la Filaret și alte mărunțisuri de felul acesta.
- Prea bine, stăpâna mea; le voi face toate acestea, ba încă și mai multe, numai ca să te văd multumită.
- Vei ședea toată ziua în pridvor cu capul gol, ca să împlinești poruncile mele, căci la din împotrivă îți voi pune coarne, te voi unge cu miere și te voi lega de stâlpul porții, ca să te mănânce muștele și să râdă lumea de tine... Ai înțeles?
- Am înțeles, milostiva mea, și sunt gata a suferi și mai mari pedepse decât acestea, fără a mă plânge, căci stăpânu-meu te iubește și eu trebuie să sufăr orice mi s-ar întâmpla de pe urma domniei sale.

"Peste putință!" zise greaca în sine, disperată de sângele rece al ciocoiului; și avea dreptate, căci toate săgețile vicleșugului ei se tâmpiseră în inima de piatră a ciocoiului. Prima idee ce-i veni în minte fu de a rupe legăturile de amor cu calemgiul, singurul mijloc de a se pune în siguranță despre spionajul lui Păturică; pe dată însă ce se gândi la dulcile momente ce petrecuse și încă petrecea cu acel june frumos, sângele i se concentră în inimă și fața-i se îngălbeni ca ceara. Să ție pe amant, ciocoiul ar fi trădat-o negreșit și ar fi pierdut pe postelnicul Andronache, care o îngrijea ca pe o domniță.

Aceste două idei deveniseră în acel moment Scila şi Caribda¹ pentru greaca noastră. Dar arsenalul vicleniilor femeiești este foarte mare; ajunge numai să știe cineva să caute într-însul şi desigur va găsi câte ceva pentru orice împrejurare. Greaca căută şi găsi în adevăr mijlocul de a scăpa din toate cu fața curată. La această fericire negândită fruntea ei se lumină, trăsăturile obrazului său luară un aer dulce şi zâmbitor. Atunci, privind pe Dinu cu dulceață, îi zise:

— Ia spune-mi, Dinule dragă, cum ți s-a părut purtarea mea către tine? Nu este așa că sunt o nebună? Auzi colo! Să sperie cineva atât de mult pe un flăcăiaș așa de frumos și muchelef! Să n-ai grijă de nimica; o

să trăiești în casa mea ca la pieptul maicii tale; tot ce ți-am zis n-a fost decât glume. Ai, de! fii mai cu inimă.

Dinu năbuşi în mica sa inimă bucuria acestui mare triumf şi, apropiindu-se de greacă cu o sfială prefăcută, făcu mătanie şi-i sărută mâna; apoi îşi luă ziua bună şi se duse.

Capitolul VII PÂNĂ NU FACI FOC, FUM NU IESE

Două săptămâni în urma acelor descrise în capitolul precedent, întro noapte răcoroasă de primăvară, postelnicul Andronache ieșea de la amoreza sa cu ciubucul aprins și cu sluga după dânsul, care ținea întro mână o chisea de șal plină cu tutun, iar în cealaltă o pereche de papuci galbeni. Trăsăturile feței postelnicului, deși puțin cam descompuse, arătau acum o mulțumire pașnică și lipsită de grijile ce muncise pe bietul fanariot cu vreo câtva timp mai înainte.

Într-o ulicioară întunecoasă ce ducea în mahalaua Dudescului, sta de mai multe ore o butcă elegantă cu doi armăsari. Când boierul se apropie de acea uliță, sluga alergă către locul unde sta ascunsă trăsura și strigă: "Trage, Ioniță!"

Fanariotul se sui în trăsură și ciocoiul în coadă, strigând cu voce tare: "Acasă!"

Rog pe bunii noștri lectori să lase pe postelnicul a dormi în pace pe sofaua sa, căci are mare necesitate de somn, ca nu cumva să-și piardă, deștept, iluziile fericirii sale, iar noi să ne întoarcem iarăși pe strada Caliței, ca să observăm ce se petrece în casa amantei sale.

Era o noapte frumoasă, o noapte tocmai bună pentru amoruri romantice. Frumos este, în adevăr, amorul de inimă, căci el ne procură

¹ Sacnasiu se numea o cameră mică, situată în fundul sălii şi împodobită cu pat şi perne, unde aşteptau cei ce veneau cu trebuințe, până ce îi primeau boierii în casă. (n. N. F.)

momente de o fericire sublimă. Câte simțiri încântătoare nu încearcă un amant, când pentru întâia dată surprinde surâsul dorit al femeii ce el iubește! Cât de-nfocate sunt palpitațiile inimii sale, când el depune primul sărutat pe buzele ei arzătoare; apoi câte încântări nu mai culege el, din treacăt, în dulcea viață a amorului, când, într-o adunare sau la un bal, îi vine din timp în timp câte un semn de dulce suvenire făcut cu o grațioasă sfială sau o privire plină de dezmierdare aruncată pe furiș și care îi zice în limba cea misterioasă a inimii: "Te iubesc!... te iubesc... din tot sufletul!"

Dar amorul este o medalie cu două fețe. Să întoarcem acum medalia pe partea cea opusă.

Ce ziceți domnia voastră despre acele amoruri zgomotoase care încep prin serenade de lăutari și uneori de bande militare însoțite cu tobe și cu tipsii, întocmai ca la grădina lui Giafer, și care se termină prin păruieli în clasele de jos și prin ceva mai rău în cele de sus? Ce crime au săvârșit pașnicii locuitori ai vecinătății, ca să fie deșteptați din somn în strigările birjarilor și oftările cele monotone și ascuțite ale amorezilor vulgari, mai indiscreți decât pisicile; căci aceste dobitoace sentimentale miorlăiesc și ele o lună pe fiecare an și apoi ne lasă în pace, în vreme ce pisoii cei cu două picioare nu numai că miorlăie neîncetat, dar neavând destulă încredere în seducțiile vocii lor, mai iau și pe alții de le ajută. Dar răul prin rău se pierde, zice un vechi proverb.

Asemenea oameni nesocotiţi, care pun întristarea şi disperarea în inimile bieţilor consorţi şi părinţi, îşi iau mai adesea plata nelegiuirii lor prin trădarea ce le fac femeile corupte de dânşii; căci femeia care a avut curajul să calce jurămintele făcute înaintea altarului şi juna fată care a dezonorat perii cei albi ai părinţilor ei pentru vorbele dulci ale unui amant aprins de o patimă ilicită ce preţ vor pune oare pe nişte angajamente trecătoare, dictate mai totdeauna de capriciu și prea rar

 $^{^1}$ A fi *între Scila și Caribda* — a fi între două pericole greu de evitat. Zicala se trage de la prăpastia cu vârtej de pe țărmul Siciliei (Caribda) și stânca din fața sa, pe țărmul Italiei (Scila). În antichitate cei care treceau cu corăbiile pe aici se aflau în mare primejdie.

de inimă?

O, juni! dacă aţi şti voi unde vă duc aceste amoruri nesocotite, poate c-aţi fi mai scumpi în risipirea iluziunilor juneţii voastre! Voi nu ştiţi cu ce monedă vă plăteşte femeia care a primit să-i sacrificaţi anii voştri cei mai frumoşi, timpul, averea şi chiar onoarea voastră. Voi nu ştiţi că acea fiinţă pe care voi o credeţi îngerul vostru, scăparea şi dezmierdarea inimii voastre, aceea este în stare a vă trăda pentru un diamant, pentru un şal şi, de mai multe ori, pentru câte o vorbă de spirit care sfâşie şi batjocoreşte sfinţenia amorului vostru. Şi ce culegeţi voi oare din toate sacrificiile ce faceţi pentru aceste statui de marmură? În locul amorului, trădarea, în locul fericirii, disperarea care slăbeşte şi dărâmă focul şi energia facultăţilor voastre şi, ce e mai rău, pierderea iluziunii care aduce cu sine scepticismul, monstru de sânge, părinte al turbării şi al sinucidului.

Fericire perfectă nu există pe acest pământ; aceasta s-a zis de mult timp şi de oameni foarte învăţaţi; avem însă ceva care seamănă cu dânsa: avem iluziunea, credinţa şi speranţa. Aceste daruri divine compun aci, pentru noi, ceea ce numim fericire.

Un june care a iubit o femeie cu credință și devotament și a fost răsplătit prin indiferență, ipocrizie și trădare, acela pierde încrederea în femei; pentru dânsul nu mai există fericire conjugală; prin urmare el nu se mai însoară sau, chiar de se supune la această datorie socială, inocentul amor al soției sale, grațioasele ei surâderi, fragedele ei îngrijiri pentru dânsul trec de prefăcătorii, femeia simte toate acestea, cearcă a-l încredința despre sinceritatea amorului ei, dară nu reușește. În fine lucrul se termină astfel: dacă femeia este virtuoasă, suferă în tăcere, suspină și moare; iar dacă are caracter slab, cade în haosul pierzării, târând după sine, în rușine, și pe nevinovații săi copii.

Dar să venim la subiect.

Era una din acele nopți da vară în care natura întreagă își deschidea comorile uimitoarelor sale frumuseți, spre a ne da o idee perfectă de sublimitatea ei; bolta cerului era de un albastru încântător; stelele

presărate pe spațiul ei nemărginit de astă dată erau pline de o lumină magică; luna, a cărei palidă și dulce față umple de dor și de ardoare inimile simțitoare, sta aninată printre turlele Mitropoliei și, nemaiputând din acel loc sfânt să-și urmeze înfocatul ei amor cu junele păstor Endymion¹, amantul ei din vremile păgâne, ea părea a privi cu o nesățioasă bucurie la atâția înamorați ce se dezmierdau cu-nfocare sub razele ei amoroase. Suflările cele calde ale vântului de primăvară erau atât de line, încât abia frunzele plopului se clătinau alene.

Această maiestoasă și dulce tăcere era întreruptă câteodată de suspinele unei privighetori care cânta durerile sale ascunsă într-o dumbravă de lilieci din grădina mănăstirei Antim.

Păturică, îndemnat mai mult de bănuitorul instinct al răului decât de simțământul frumosului, sta țintit la fereastra camerei sale, luând foarte puțin aminte la acea minunată panoramă. Nu trecu mult timp și urechea lui fu izbită de sunetul unor instrumente de muzică. Aceste sunete, fiind un acord de acelea ce fac lăutarii înainte de a începe cântarea, deși încetară numaidecât, însă atraseră atențiunea ciocoiului. El se gândi câteva momente, apoi bătându-și fruntea cu palma, ca omul ce prinde o idee de mult timp așteptată, zise: "A! a! acum înțeleg! Acești lăutari trebuie să fie puși de ibovnicul stăpânei mele!... Nicolăiță de la boierul armaș nu m-a înșelat. Pe muncă, Dinicule! Pe muncă, băiete, ca să mai scurtăm calea ce duce la fericire!" Zicând acestea, el luă ipingeaua pe dânsul și, coborându-se în grădină, se ascunse după trunchiul unui arbore.

Lăutarii începură din nou acordurile lor; de astă dată însă, ei cântară cum se cântă, adică puseră capul pe umărul stâng şi, prin ajutorul arcuşelor şi al penelor de gâscă, scoaseră din viori şi cobze nişte accente foarte patetice pentru timpii de atunci, dar care astăzi n-ar avea cea mai mică putere asupra simţurilor noastre, nici chiar pe aceea de a ne face să dormim.

După ce lăutarii sunară câteva arii melancolice, ei încetară, ca să dea loc unei voci de tenor ce intonă cu o doză mare de simțământ și de

pasiune, aria pe care se cântau versurile acestea:

Pe pod pe la Spiridon
Toate păsările dorm,
Numai păsărica mea
Toată noaptea ciripea,
De amor se jăluia.
Oh, amor, amoraș,
Vedea-te-aș călugăraș,
Pân' la patruzeci de zile
Să te văd la mănăstire
Cu ochii pe la icoane,
Cu gândul pe la cucoane,
Cu mâinile pe Psaltire,
Cu ochii pe la copile etc.

Aria aceasta fu terminată prin oftări din cele mai adânci; dar ferestrele grecii, ce se deschideau la primul accent al serenadelor înfocatului calemgiu, rămaseră de astă dată închise ca un mormânt. Lucrul era de disperat, dar amorezii au mai multe coarde la arc; ei nu disperă aşa lesne.

Calemgiul aruncă o privire duioasă asupra ferestrelor, apoi începu a cânta:

Piatră, de-ai fi, te-ai desface Şi la mine te-ai întoarce! Of, of, of, chera-mu¹, of! etc.

¹ Legendă în mitologia greacă; luna, după ce ocoleşte bolta cerească, se lasă în peştera adâncă a muntelui Latmos, în căutarea frumosului păstor Endymion pe care l-a îndrăgit. Dar Endymion, cuprins de o toropeală vecină cu somnul, nu o ia în seamă, şi luna, tristă, părăseşte bolta cerească până în seara următoare.

Această din urmă încercare reuşi pe deplin, căci greaca, după o luptă teribilă între interes și amor, neputând să mai reziste furioaselor bătăi ale inimii sale, deschise ferestrele și făcu cu batista un semn; apoi se coborî în grădină, intră într-o boltă de viță în care abia pătrundeau razele lunii și, așezându-se pe un divan moale, așteptă acolo pe amantul ei

Nu trecu mult timp și apăru o umbră în fundul grădinii. Această umbră luă o direcțiune către bolta de viță și de ce se apropia mai mult, ea luase forme mai distincte. Când fu la o distanță oarecare de ascunzătoarea lui Păturică, acesta deosebi într-însa un june ca de douăzeci și cinci de ani, cu anteriu de șamalagea morico, cu fermenă de croazea pembe, încins cu un șal pătlăginiu și legat la cap turcește cu un taclit în vărgulițe.

El înainta cu paşi rari şi nesiguri către locul în care se afla dorita inimii sale, fără a se gândi că această întâlnire era să fie cea mai de pe urmă rază a fericirii lui.

Păturică, care spionase tot ce se petrecea, aștepta acum momentul favorabil ca să se arunce asupra victimei sale. El lăsă pe june să se aropie câtva de bolta de viță, iar când rămase între dânsul și prada sa o distanță de câțiva pași, zise încet: "Doamne ajută!" și, sărind ca o panteră, apucă de piept pe bietul june și începu să strige: "Tâlharii, tâlharii!... Săriți, creștini!... Puneți mâna pe hoț, pe tâlhar!"

Sărmanul june, văzându-se strâns cu vigoare de un braţ puternic, mai întâi cercă să se libereze de dânsul, dar neputând, începu a se ruga să-l lase în pace că e om cinstit.

- Nu, tâlharule, nu te las din ghearele mele. La spătărie, hoţule, să te învăţ eu minte a mai veni să furi orz din hambarul nostru!
- N-am furat nimic, logofete; privește-mă și vezi, am eu caifet¹ de hot?
- He, he! şiretule, nu mă-nşeli tu pe mine; ştiu eu că te-ai înhăitat cu ţiganii lui Velcea şi jefuiţi mahalaua. Eu mănânc pâinea cucoanei Duduca şi nu sufăr s-o jefuiască nişte masalagii ca tine! O să te leg bine

cot la cot și mâine o să te dau pe mâna zabetului².

Această stratagemă atât de ingenioasă puse pe greacă într-o pozițiune foarte delicată; o făcu în fine să se convingă că Păturică era un demon împelițat — și avea dreptate biata femeie, căci starea lucrurilor era atât de dificilă, încât nu mai putea să facă nimic în favoarea amantului său. Să tacă, nu putea, căci vicleanul ciocoi ar fi dus la spătărie pe junele calemgiu și printr-aceasta s-ar fi dovedit amorul ei cel tainic; să-l libereze, nu putea decât printr-o mărturisire care ar fi făcut pe ciocoi stăpân pe secretele sale. Din aceste două rele Duduca alese pe cel mai mic. Ea ieși din boltă și arătându-se dinaintea lui Păturică zise:

- Ce s-a întâmplat? Ce este acest zgomot?
- Să trăieşti, milostivă stăpână, răspunse ciocoiul, am pus mâna pe-acest tâlhar care jefuieşte mahalaua întreagă, care ne fură orzul și găinile.
- Bravo, Dinule, să trăiești; dar ia să văd și eu pe-acest tâlhar?

  Junele înamorat se apropie de dânsa; iar Păturică, simțind că ei voiesc a vorbi despre ale lor, se depărtă puțin, prefăcându-se că caută o funie ca să lege pe presupusul tâlhar. Greaca observă și această viclenie, dar, folosindu-se de dânsa, se apropie de amantul ei și-i zise:
  - De acum înainte totul s-a rupt între noi!...
  - De ce, sufletul meu? răspunse calemgiul cu glas tremurător.
- Postelnicul a aflat amorul nostru și mi-a trimis pe cel mai afurisit ciocoi din lume să mă păzească. Tu ești în mâna lui și eu nu pot să te scap decât mărturisind dragostea noastră.
  - Să-l cumpărăm cu bani.
- Eşti nebun, Iordache! (Ăsta era numele calemgiului.) Crezi tu oare că acest zgripţor se va mulţumi cu aceea ce-i vom da noi? Lui îi trebuie comori; mândria lui merge până la protipendadă!...
  - Aşadar, va să zică?...
  - Nimic nu rămâne decât să ne despărțim pentru totdeauna.

¹ Draga mea. (gr.)

- Şi crezi că voi putea trăi fără tine?
- Te vei supune la această nevoie pentru asigurarea fericirii mele. Rămâi sănătos și mângâie-te cu alta de pierderea mea.

Zicând aceste cuvinte, ea chemă pe Dinu și-i zise:

- Dă drumul acestui flăcău, că-i păcat să-l băgăm în spătărie; iar dacă-l vei mai prinde prin grădină, atunci să faci cu dânsul ce vei voi.
- Prea bine, milostivo. Apoi, întorcându-se către calemgiu, zise: Aide, băiete, cată-ți de drum și să nu te mai prind prin grădină că, pe legea mea, te jupoi de viu.

Sărmanul june privi pe greacă cu ochii plin de lacrimi și, luând drumul către fundul grădinii, se făcu nevăzut: iar greaca și Păturică intrară în camerele lor, fără să schimbe nici o vorbă.

Capitolul VIII MIJLOCUL DE A FACE FOC FĂRĂ SĂ IASĂ FUM

A doua zi, greaca se sculă foarte dimineață și își făcu toaleta cu îngrijire mult mai mare decât în celelalte zile; după aceea ea chemă pe țigancă și-i porunci să aducă două cafele, două dulcețe, un ciubuc și o narghelea. Chemă apoi pe Păturică și, după ce rămase cu dânsul, îi făcu semn să şadă lângă dânsa pe sofa.

Păturică, deși dorea de mult timp să ajungă aci, deși în calitatea sa de om cu multă minte înțelegea pricina care o silea să devie atât de blândă cu dânsul, nu primi totuși să șadă.

- Ci şezi, Dinicule dragă, îi repetă greaca cu grație.
- Vai de mine, cuconiță, cum aş putea să şed lângă milostiva mea stăpână?
  - Tu mi-ai dat să înțeleg că dorești foarte mult de casa mea.

 $[\]frac{1}{2}$ Caifet — asemănare. (n. N. F.) $\frac{1}{2}$ Zabet — stăpânire. (n. N. F.)

- Mi-am împlinit datoria și nimic mai mult.
- Aşa este, dar o slujbă ca aceasta cată să fie răsplătită și eu voi să te răsplătesc; vino dar să luăm dulceață și cafea împreună.
  - Nu cutez, milostivo.

Greaca, văzând rezistența ciocoiului, se ridică după sofa și, după ce dete o aruncătură de ochi la fereastră, îl luă de mână, îl puse lângă dânsa și, ca să-i insufle mai mult curajul, îi dete cu propria ei mână dulceața și cafeaua.

În timpul cât ținu băutul cafelei, greaca examină cu mult interes trăsăturile feței lui Păturică și rămase foarte mulțumită, căci, fie zis între noi, băiatul nu era de loc urât. După ce dar se gândi puțin, fața ei luă un aer dulce și amoros.

Ce se va fi petrecut în inima ei în acele momente, nu ştim; judecând însă după cele dinafară, am putea zice numai că inima ei nu era stăpânită în acel minut de amor, ci mai cu seamă de temerea de fi respinsă, dacă cumva din nenorocire pasiunea ei n-ar fi intrat în planurile ambiţioase ale ciocoiului.

În fine se sculă de pe sofa plină de tulburare şi, ieşind din came-ră, zise mai întâi câteva cuvinte servitoarei sale credincioase; apoi se întoarse ținând în mâini o sticlă cu anason de Chio din care bea numai postelnicul si un taler plin cu alune prăjite.

"Să vedem — zice ea în sine — va putea el să-și păstreze acest cumpăt sfieț și rece, când această băutură va arunca tulburarea în mințile și în simțurile lui?" Şi punându-se iarăși pe sofa, într-o pozițiune voluptoasă, turnă licoarea de foc cu mâna ei cea albă și o prezentă cu grație lui Păturică.

- Ţine— zise ea bea acest spirt în sănătatea mea! Dinu luă paharul și zise:
- În sănătatea cucoanei Duduca, cea mai frumoasă din toate femeile Bucureștiului.
- Astea sunt lingușiri, ștrengarule! răspunse greaca luând o pozițiune și mai invitătoare.
  - Nu, nicidecum; ba încă dacă voiești să spun adevărul, ești mai

frumoasă decât Afrodita din mitologie.

Greaca turnă încă un pahar și, sorbind puțin dintr-însul, îl dete lui Păturică cu mâna tremurândă.

Ciocoiul, bând şi acest pahar, simţi un foc strecurându-se prin tot trupul său şi o tulburare voluptoasă îi cuprinse minţile; el privi pe Duduca cu o sete de amor nedescriptibilă. Atunci greaca, văzându-se sigură de triumf, dete glasului său o intonaţie şi mai dulce şi, privind pe Dinu cu ochi galeşi, îl întrebă:

- Ia spune-mi, Dinicule dragă, ai iubit tu vreo femeie pân' acum?
- Pe nici una, frumoasa mea stăpână.
- Nu mă-nșeli oare?
- Nu, zău, nicidecum.
- Știi tu că eu de mult te iubesc și nu cutezam să-ți spun, căci mă temeam să nu fii vreun berbant; dar fapta ta de astă-noapte, dragostea și credința despre care mi-ai dat dovadă m-au făcut să-mi iau hotărârea... Vino dar, dragă, în brațele mele! Nu te sfii, Dinule; eu te iubesc, căci ești tânăr și frumos, ești plin de foc și de mândrețe.

Apoi, lăsând să iasă din adâncul pieptului ei un suspin înfocat, se aruncă în brațele ciocoiului și-l strânse cu ardoare pe sânul ei. Gurile lor se lipiră; ochii lor, jumătate închiși de delirul pasiunii, clipeau din când în când cu scântei de amor și voluptate... Erau beți de fercire!...

Două ore în urma acestei scene de desfrânată și urâcioasă trădare, Dinu Păturică putea să se laude că a învățat pe dinafară alfabetul norocului. Greaca asemenea dobândise un complice cu care să poată mânca în siguranță starea postelniclui. Numai postelnicul, sărmanul! el culegea în acele momente roadele oarbei sale încrederi.

Capitolul IX CONFIDENȚELE

Trădarea începută cu atâta finețe de Duduca și de Păturică din zi în

zi lua aspectul unui amor sentimental. Ciocoiul, cufundat în plăceri, părea că renunțase la orice plan de ambițune; dar asta era o nouă cursă ce el întindea fanarioatei.

Ţinta lui era să mănânce starea postelnicului. Greaca avea tot această tendință vicleană. Păturică o simțise din purtarea către dânsul, dar, ca om cu minte ce era, el vrea să o aducă în stare a-și declara însăși acea dorință; cu alte cuvinte, el voia să prindă șarpele cu mâna altuia — metod foarte ingenios, ce s-a practicat în toți timpii, și se va practica până ce acest glob se va preface în cenușă sau se va prăvăli în haos.

Într-o seară ei beau cafeaua în camera de culcare. Mai întâi vorbiră de amor, acuzându-se unul pe altul de indiferență; dar această conversație se sfârși foarte curând prin jurăminte de cele ce întrebuințează adesea amanții, ca să se poată amăgi mai lesne unii pe alții.

- Aşa, nemulţumitorule, zicea greaca, tu nu mă iubeşti cu acea căldură ce aşteptam de la un om pentru care am făcut atâtea jertfe. Ştii tu că fără tine nu mai pot să mai trăiesc? Când lipseşti câte un ceas de lângă mine, mi se pare acel timp un an, un veac. Oh! cât eram de liniştită până a nu mă înclina cu tine! Trăiam cu postel-nicul fără să fiu tulburată de nimic.
- Linişteşte-te, Duducuţo, $fos-mu^1$, eu te iubesc mai mult decât orice în lume; să n-am parte de Dumnezeul la care mă închin, să fiu anatema dacă mint.
- Lasă, lasă, nu te mai jura, că am simțit eu toate. Știu eu pricina care te răcește de la mine.
  - Spune-mi-o, aşa să trăieşti, că-mi vine să nebunesc.
- Tu mă temi de postelnicul şi ai drepate; dar de! ce oi să fac? Nu pot să-l las, căci el mă îngrijeşte despre toate. Dacă ai avea tu stare să mă ții, chiar acum, în acest ceas l-aş lăsa.
- Ai cuvânt. Dar, te tem și cum cutezi să ceri de la un om care te iubește să stea cu sângele liniștit când vine altul și te sărută chiar pe locul acela unde și-a pus el buzele puțin mai nainte, când cellalt te strânge în brațe și doarme cu capul pe pieptul tău? Tu nu știi ce se

petrece în inima mea când te văd în brațele postelnicului. Toate furiile iadului se grămădesc împrejurul meu și îmi zic: "Înjun-ghie-te sau înjunghie-l!"

În timpul acesta se auzi pe drum un glas frumos cântând versurile acestea:

Frunză verde ș-o lalea! N-am cuțit că m-aș junghea. Văzând ibovnica mea Pe brațele altuia...

Amândoi amanții ascultară cu atențiune patetica melodie în care erau învelite acele versuri, iar ciocoiul exclamă cu un zâmbet neînțeles:

- Sărmanul Chioftea!
- Cine e acel Chioftea? întrebă greaca.
- Un vătaf de curte de la un boier.
- Şi de ce-o fi cântând el aceste stihuri întristătoate?
- Este amorezat, sărmanul!
- După cine?
- După amoreza stăpânului său.
- A, a! înțeleg, după frumoasa Despina.
- Da, după dânsa, care l-a făcut vătaf de curte și calemgiu la postelnic.

Greaca, pricepând simțul acestor vorbe, zise:

- Ai dreptate. Ea a făcut tot pentru dânsul și eu nimic pentru tine.
- Nu este vorba de mine, răspunse Păturică cu nepăsare.
- Ei bine, Dinule dragă, îmi cunosc greșeala și încep chiar de astăzi a mi-o îndrepta. Voi scrie postelnicului să te facă vătaf de curte în locul lui Gheorghe pe care voiește să-l facă zapciu de străini; dar am altceva să-ți spun: însă cer să fii tainic. Postelnicul e galantom, își cheltuiește starea cu craidonii pe la via Brâncoveanului și pe la Cotroceni.
  - Ei, ş-apoi, ce iese de-aci? Lasă-l să și-i cheltuiască cum îi va

plăcea!

— Așa este, ai dreptate; dar el poate să se amorezeze de alta, sau poate să afle că ne iubim amândoi și să ne oropsească și atunci vom rămânea calici pe drumuri. De ce să nu ne bucurăm noi de averea lui, căci suferim mojiciile și fantaziile lui?... Eu ca țiitoare și tu ca vătaf de curte putem în scurt timp să-l scoatem la silimet¹. Ai, ce zici?

- Ce să zic, dragă Duduco! Zic că Dumnezeu sau dracul ne-a făcut pe unul pentru altul. Apoi, strângând-o în brațe și sărutând-o, zise: De mâine, iubita mea, să ne punem la lucru.
  - Tu-l vei încărca la socoteli.
  - Tu-i vei cere şaluri şi mătăsării.
  - Tu-i vei specula moșiile.
  - Tu-i vei cere diamanticale.
  - Şi unind jafurile la un loc, ne vom cumpăra moșii și țigani.
  - Ş-apoi ne vom cununa; nu este aşa, Duducuţo dragă?
  - Bravo, Dinule, ai ghicit!
  - Bravo, Duduco!
  - Pe mâine!
- Ia stai puţintel; am uitat un lucru! exclamă greaca, punându-şi degetul la buze spre a-şi aduce aminte. Nouă ne mai trebuie un om, ca să ne stoarcă banii grecului fără de-a ne da noi pe faţă.
  - Ai dreptate, Duduco.
  - Cunoști tu vreunul?
  - Cunosc, dară...
  - Cine e? Cum îl cheamă?
  - Chir Costea Chiorul.
  - O fi Costea bogasierul, de la Sf. Gheorghe cel Nou.
  - Tocmai acela.
  - De minune!

Capitolul X

¹ Fos-mu (gr.) — lumina mea.

CHIR COSTEA CHIORUL

Ne oprim puţin din povestirea noastră, ca să introducem pe scenă, încă un personaj foarte interesant, care are să joace un rol însemnat în această istorie.

Cei ce cunosc cum era forma orașului București înaintea focului de la 1847 n-au decât să se gândească puţin și-și vor aduce aminte că, mergând drept pe ulița Colții spre Sf. Gheorghe cel Nou, era, pe timpul acela, o piață triunghiulară din care își luau începutul trei ulițe: una ducea spre Bărăție, alta către hanul lui Filaret¹ și cea din urmă se îndrepta către pescăria veche din mahalaua Scaunelor. Cea dintâi era locuită de bogasieri, a doua de cojocari subţiri și groși, iar a treia, acoperită cu scânduri ca bazarele din Stambul, era locuită numai de abagii și găitănari.

Pe la 1814 aceste ulițe, ca mai toate celelalte, erau așternute cu scânduri de stejar și aveau pe dedesubt canaluri de lemn pentru scurgerea apelor. A umbla însă pe asemenea poduri era o adevărată tortură, căci uneori ele erau pline de noroi infectat din cauza necurățirii canalelor, alteori se rupea câte o scândură tocmai când nenorocitul pedestru punea piciorul pe dânsa și, fără veste, el se simțea cufundat în noroi până la mijloc sau chiar se pomenea cu o mână scrântită sau un picior frânt. Să mai adăugăm pe lângă aces-tea și lipsa de felinare și abia ne vom putea face o idee despre trista stare în care se aflau ulițele Bucureștilor pe timpul acela.

În una din cele trei ulițe locuia un neguțător căruia, din cauza deosebitelor obiecte de vânzare ce ținea în magazinul său, nu-i putem da nici o calificație definitivă; tot ce putem zice despre dânsul este că făcea parte din toate breslele neguțătorești, fără ca să plătească patentă la vreuna dintr-însele, căci dacă stărostia voia să-i dea patentă de bogasier, el nu o primea, zicând că este ceaprazar; iar din această corporație el scăpa aruncându-se în alta, fără ca nimeni să-l poată dovedi de mincinos.

Acest neguțător, evreu de origine, dar trăit și naturalizat printre fanarioți, se deosebea dintre colegii săi printr-o rară dibăcie, întemei-

ată, din nenorocire, pe un caracter cât se poate de mârşav.

A trimite la ocnă pe un nevinovat sau a fura cu paraua de la marfă, pentru dânsul era totuna; conștiința lui era obișnuită cu tot felul de răutăți, încât cea mai mare nelegiuire nu putea să deștepte în inima sa nici milă, nici frică de Dumnezeu.

Ca să ajungă a dobândi stare mare, el întrebuințase toate mij-loacele putincioase și nu nesocotise câtuși de puțin folosul ce putea trage întru aceasta de la femei. Nu era un desfrânat în țară pe a cărui cochetă să nu cunoască chir Costea. El împrumuta pe toți junii cu bani, luându-le dobânzi nespuse; făcea înlesniri amoroase chiar în casa lui; spiona pe toată lumea și o trăda la spătărie. Toate acestea le făcea sub masca omeniei și a dreptății și suntem încredințați că, dacă biata țară românească ar fi fost și pe atunci un obiect de speculă, chiar pentru oamenii de jos, chir Costea, negreșit, s-ar fi servit și el de cuvintele "patrie și libertate", ca să-și sature lăcomia de bani.

Când îi ieşea înainte vreo femeie cochetă (de care nu era lipsă nici pe atunci), el, dintr-o simplă căutătură, înțelegea cu cine are a face și ce profit poate să tragă de la dânsa.

Dacă întreținuta vreunui boier cu trecere la curte și bogat se oprea cu butca dinaintea prăvăliei sale, el ieșea afară cu capul descoperit și o amețea cu lingușiri de tot felul: "Bine ai venit, preacinstită cuconiță! Ce mare cinste pentru mine! Cu ce pot să vă slujesc? Am primit acum de curând: mătăsării de Veneția, tulpanuri, panglice, rățele și horbote din Lipsca, fesuri albe de Țarigrad, șaluri de Iran¹. Am mai primit diamanticale de tot felul: rubine, smaragde și mărgăritare de la cei mai vestiți giuvaiergii din Stambul." Apoi, întorcându-se către băieții din prăvălie, le zicea: "Ei, ce ședeți ca niște trântori? Scoateți tot ce avem mai frumos și puneți dinaintea milostivei cucoane, ca să-și aleagă orice i-o plăcea!"

În câteva momente se prefira pe dinaintea cochetei toate boarfele şi falsele diamante ale ingeniosului bogasier, fără ca el să lase pe vreuna a trece mai jos de un cap d-operă. În fine, cocheta își alegea un inel de

¹ Silimet — desăvârșită sărăcie. (n.N.F.)

diamant, de mărgăritar sau o perniță de odagaciu și zicea surâzând:

- Cât costisește aceasta, chir Costeo?
- Să fac socoteala, milostivo.

Apoi luând în mâini obiectele în chestiune, se prefăcea că se gândește la prețul lor și-n urmă răspundea cu aer meditativ și serios:

— Pe mine mă țin șapte sute de lei, dar pentru preacinstitul obraz al panevgheniei tale le dau tot cu acest preţ, voiesc să mă fac om al casei domniei sale. Ce știi! Poate că te voi ruga și eu de ceva și voi fi ascultat!

Cocheta număra banii și, luându-și obiectele cumpărate, ieșea din prăvălie petrecută de curtenitorul bogasier.

Dar fineţa lui şi-o întrebuinţa mai cu seamă asupra feciorilor de boieri cu stare şi asupra acelora despre care afla că peste puţin timp au să ia vreun huzmet gras. Către toţi aceştia el se arăta generos: îi împrumuta cu bani, le împlinea cu repeziciune orice serviciu, devenea chiar Mercurul lor fără plată. La toate înşelătoriile, însă, de felul acesta, el se ajuta foarte mult cu două copile ale sale, pe care le învăţase atât de bine arta prefăcătoriei, încât ele atrăgeau pe tineri în casa lor întocmai ca nişte adevărate sirene.

Era foarte curios a vedea cineva pe aceste copile servindu-se deodată cu modestia şi cu cochetăria, două arme aşa de opuse una alteia. Când pentru prima oară se prezenta vreun tânăr în casa bogasierului, fetele şezând pe câte un scaun, cu ochii plecați în jos, simulau o modestie demnă de sfânta Cecilia¹; dar după ce se informau despre starea şi pozițiunea lui şi după ce se mai familiarizau cu dânsul, atunci îşi schimbau rolul: dacă tânărul era sărac sau se introducea în casa bogasierului cu scop de a solicita vreo facere de bine, fetele mai adăugau pe lângă modestie un fel de mândrie grosolană, care făcea-ndată pe solicitator să înțeleagă că n-ar fi rău să se care de acolo şi să le lase în pace; când însă tânărul era bogat şi darnic, atunci smeritele fiice ale Evei îşi părăseau curând sfiala cea prefăcută şi, devenind cochete în toată puterea cuvântului, primeau cu cea mai destrămată răsfățare

 $^{^{1}\,\}mathrm{Dou\,\ddot{a}}$ clădiri au purtat acest nume: una este aceea despre care vorbim, iar cea dea doua este localitatea pe care s-a clădit teatrul. (n. N. F.)

glumele, darurile și sărutările junilor libertini.

Pe când fetele întindeau toate aceste curse ca să ameţească pe biata victimă, intra în casă şi chir Costea cu câte o dulamă veche de postav putred, cusută cu fir mincinos, sau vreun alt veşmânt rămas de ani în prăvălia sa şi cu un zâmbet plin de viclenie îi zicea: "Ia priveşte, cucoane, această dulamă. Ce mai postav! Ce mai sârmă de aur! Ce mai cusături! Parcă-i un tifarichi¹. Ia îmbrac-o, aşa să trăieşti! căci trebuie să-ţi şadă foarte bine cu dânsa."

Junele, văzându-se pus între ciocan și nicovală, nu putea face altfel decât a îmbrăca haina. După ce se termina operațiunea, grecul privea pe tânăr din toate părțile cu o privire prefăcută, și strigând: "Bre! Ce minune... Luxăndrițo! Marghiolițo! Ia priviți, tată, pe cuconașu! Nu este așa că seamănă cu o beizadea? Cât de bine te prinde, cuconule! Parcă-i croită pe trupul domniei tale. Ai să facem un târg din două vorbe. Eu te iubesc prea mult; nu știu ce ai, că m-ai fermecat! Pe mine mă ține douăsprezece mahmudele, dar pentru hatârul domniei tale o dau ce zece². Ai, să fie de bine!"

Nenorocitul tânăr, deşi se vedea tot într-un timp şi furat şi batjocorit, căta să primească haina, ca să nu-şi strice opiniunea de galantom ce aveau fetele despre dânsul. Scotea dar punga din buzu-nar şi număra cele zece mahmudele cu o nepăsare prefăcută, sau scădea preţul hainei din vreo sumă cu care împrumutase pe grec mai nainte, tot prin astfel de miiloace.

Nu exista casă de boier în care să nu intre chir Costea, sub diferite pretexte; la gastronomi se introducea prin baclavale și dulcețe de Țarigrad, pe care le prezenta pe la zile mari; la tinerele cucoane își deschidea intrarea prin glastre cu flori și alte nimicuri femeiești, pe care le da cu prețul jumătate, ca să poată câștiga mai în urmă înzecit, prin intrigi și servicii de amor. În fine, păgânul de fanariot făcea tot cei sta prin putință ca să realizeze proverbul țării sale:

[&]quot;Arpaxe na tr V ai l ye n' \(\pi \) ch"1.

¹ De Persia. (n. N. F.)

Iată portretul moral al omului ce alese Dinu și Duduca spre a le ajuta ca să mănânce starea postelnicului Andronache.

Capitolul XI ADEVĂRUL E PROASTĂ MARFĂ

Postelnicul Andronache, crezându-se asigurat de credința amantei sale prin punerea ei sub paza lui Păturică, își petrecea acum viața în cele mai dulci plăceri ce pot să dea omului pozițiunea, aurul și amorul.

Gelozia, unicul rău ce-l frământase câtva timp, dispăruse cu totul prin bunele știri ce primea despre Duduca și mai cu seamă prin marea afecțiune și înflăcăratul amor de care ea-i da dovezi pe fiecare zi. Unica grijă ce-l preocupa era aceea de a crea norocul credinciosului său servitor, pe care-l orândui mai întâi sameş la hătmănie; dar necrezând de ajuns această răsplătire, el rugă pe Caragea de îl onoră cu rangul de sluger, pe care mai în urmă îl prefăcu în cel de pitar¹.

Am zis într-unul din capitolele precedente că din toate slugile casei postelnicului numai vătaful de curte străbătuse în adâncul inimii lui Păturică și numai el prevăzuse întunecoasele lui planuri și îl urmărea de aproape, fără să lase a-i scăpa din vedere nici una din faptele sale.

Din ziua, însă, când postelnicul avu nerozia de a orândui pe Păturică priveghetor asupra faptelor amantei sale, vătaful își îndoi privegherile sale și află toate câte Păturică voia să le ție ascunse; el descoperi nedemna trădare a ciocoiului și hotărî să denunțe pe trădător, ca să scape pe stăpânul său de nenorocirea în care voia să-l tragă.

Într-o zi, pe când postelnicul se afla singur în odaia sa, trântit pe sofa şi îngânând pe nas un cântec de amor, vătaful se prezentă dinainte-i şi, după ce-i făcu temenea¹ până la pământ, îi zise:

— Cucoane Andronache, să trăiești întru mulți și fericiți ani! Cinci

 $^{^{\}rm 1}$ Sfânta Cecilia, patroana muzicii, era patriciană romană. Ea suna în perfecțiune organul și era tipul modestiei. (n. N. F.)

ani sunt acum de când te slujesc cu credință și supunere. Aș dori dar să aflu din gura domniei tale dacă te-ai multumit de mine ori ba.

- Ei bine, sunt multumit; ce vrei?
- Voiesc, cucoane, să aflu: ce părere ai despre mine?
- Unde vrei să ajungi prin aceste întrebări?
- Voiesc să știu dacă ești mulțumit de mine; aș voi iarăși să știu de mă ai de om cinstit sau mă crezi de hoț ori şiret.
- Ei bine, ești om cinstit, sunt mulțumit de tine și la ziua mea o să te fac şătrar.
- Să-ți ajute Dumnezeu, cucoane! Ți-am mâncat pâinea și sarea atâta vreme și voi să-ți mărturisesc o taină care-mi apasă cugetul.

Grecul, auzind aceste din urmă cuvinte, luă un aer mai serios și atitind ochii asupra vătafului zise:

- Spune-mi ce taină este aceea despre care-mi vorbeşti?
   Îți aduci aminte, cucoane, că acum patru ani ai primit în curtea domniei tale un copil trențăros și smerit?
  - Despre Dinu voiești să vorbești?
- Tocmai despre dânsul, cucoane. Pe-acest copil sărac domnia ta lai îmbrăcat, l-a hrănit, i-ai dat locuință, l-ai învățat elinica, întocmai ca pe un grămătic domnesc; apoi l-ai miluit cu huzmet și boierie². Ei bine, cucoane, ia spune-mi, așa să trăiești, ce părere ai despre dânsul?
  - Foarte bună; este băiat cinstit și mă iubește ca pe un tată.
- Uite, cucoane, la pontul acesta nu mă unesc cu părerea domniei tale. Eu, deși sunt un prost pe lângă domnia ta, dar din ziua când a venit în curtea domniei tale mi s-a părut un fățarnic și un șiret de frunte; l-am urmărit pas cu pas, crezând că poate sunt amăgit; dar purtarea lui, în loc să risipească bănuielile mele, le întărea și mai

¹ Cap d-operă de o industrie (dintr-un domeniu — n. ed.) oarecare și uneori primițiu (primele roade ale pământului, pârgă — n. ed.) de poame. (n. N. E.)

Monedele ce circulau în timpul lui Caragea sunt acestea: mahmudea, cu lei 38; dodecarul, lei 12; funducul, lei 22; nesfiaua, lei 4; cercliul, lei 3; galbenul, lei 30; zgripţorul, lei 12 parale 20; sfanţul, lei 2; diricliul, lei 12 par. 20; speţul, lei 12; crontalerul, lei 14; barbuta, lei 2,20. (n. N. F.)

mult. Doi ani de fățărnicie fură de ajuns ca să te facă să-l iei drept omul cel mai cinstit din lume și să-l orânduiești păzitor al cucoanei Duduca, despre care bănuiai că te înșeală.

- De unde știi că mă înșeală?
- Lasă-mă, cucoane, să isprăvesc și vei judeca mai bine dacă mint sau spun adevărul.
- Urmează, dar gândește-te că, de-mi vei spune minciuni, îți voi da cincizeci de topuze la tălpi¹.
  - O mie, milostive, de voi minți.
  - Aide, spune!
- Pe dată ce Dinu s-a mutat la cucoana Duduca, a început s-o păzească după porunca domniei tale; însă nu cu socoteală de a-ți spune adevărul și a te scăpa de necinste, ci ca să-l aibă de frică și să facă cu dânsa ce va voi.
  - Şi ce s-a întâmplat după aceasta?
- A prins-o în grădină cu calemgiul despre care o bănuiai și, în loc să-l aducă legat dinaintea domniei tale, a făcut altceva.
  - Ce-a făcut?... Spune și gândește-te la cele cincizeci de topuze.
- S-a unit cu greaca, care s-a dat la dragoste cu dânsul, ca să-ţi mănânce mai lesne averea şi astăzi, pe când domnia ta te sileşti să-l scoţi la obraze, el te necinsteşte şi-ţi mănâncă şi averea.
  - Şi cu ce dovezi poţi tu să sprijineşti aceste pâri?
- Nici o dovadă afară de cinstea mea, căci ei, şireții, au luat măsuri ca să nu lase nici o urmă despre nelegiuirea lor.

Postelnicul, luând tot ce auzise drept minciuni și pâri născute din gelozie, încruntă figura și cu un gest de mânie și o gravitate cu totul otomană zise bietului vătaf:

— Afară, mișelule, să nu-ți mai calce piciorul prin curtea mea, că-ți voi înmuia spatele cu bătaia!

Pe când vătaful ieșea pe ușă, disperat că și-a compromis viitorul,

¹ "Şterpeleşte ca să mănânci, şi fură ca să ai!"

fără cel puţin să scape pe stăpânu-său de nenorocire și de dezonoare, o butcă cu cai albi intră în curtea postelnicului și dintr-însa ieși o femeie învăluită, care se sui pe scări cu cea mai mare iuțeală.

Această femeie era Duduca. Ea simțise de mult că vătaful o spionează și, printr-o coincidență norocită pentru dânsa, ea avuse chiar atunci ideea de a veni la postelnicul, ca să preîntâmpine furtuna ce bănuia că poate să se ridice asupra capului ei.

Cum intră în casă, își scoase maloteaua sa blănită cu samur și, ridicând vălul de pe obraz, lăsă să se vadă acele frumuseți încântătoare care răpise atâtea inimi. Era însă în trăsăturile feței ei ceva care dovedea o agitațiune interioară foarte mare. Postelnicul simți aceasta și, prevăzând chiar din neașteptata ei venire că o să se întâmple ceva, o privi cu amor si-i zise:

Ceremonia începea astfel: Domnul ședea pe sofa în sala de primire, iar când se apropia pețitorul de rang, se scula în sus și îl îmbrăca cu o haină de mătase albă, cu vărgi de fir, în formă de biniș sau tunică; apoi, adresându-se către persoana căftănită, îi zicea cuvintele acestea: "Pentru osârdia și credința cu care ai slujit țării". Aceste cuvinte nu se ziceau tot într-un fel, ci după informațiunile ce avea domnitorul despre persoana căruia voia să-i dea rang. Grigore vodă Ghica, când a îmbrăcat cu caftan pe răposatul Barbu Catargiu, s-a servit cu aceste cuvinte: "Te cinstesc cu acest caftan, ca să deștept în tine dragostea către faptele cele bune". Cu ocazia îmbrăcării de caftan a răposatului Tache Rallet, îi zise: "Te cinstesc cu acest caftan pentru multa vreme de când stai fără chiverniseală și pentru evghenia neamului tău".

După aceea postelnicul cel mare comunica celor de față numele rangului, apoi după dânsul ieșea seleamceaușul sau baș-bulucbașa și vestea mulțimii numele individului și rangul ce primise.

După săvârșirea ceremoniei, cel ce primea rang pleca din curtea domnească pe jos, dacă rangul era mic, iar de era de la stolnic în sus, îl punea călare pe cal domnesc, împodobit cu cioldare de fir și calcane de argint, și îl petrecea până la locuința sa cu alaiul domnesc.

Ajungând la casa sa, venea meterhaneaua și-i cânta, apoi veneau trăsuri domnești, având într-însele idiclii și cafegii, cu tacâmuri de dulceață, cafea și ciubuce, toate domnești, și îl cinstea ca din partea domnului; iar cel cu rangul căta să plătească lei 400 pentru meterhanea și câte un bun bacșiș la idiclii, cafegii și ciubuccii. (n. N. F.).

 $^{^{1}}$ Ceremonia dării rangurilor pe timpii lui Caragea era aceasta: individul hotărât a lua rang, de era funcționar, se recomanda domnitorului de către ministrul sub care servea; iar când se întâmpla să fie protejatul vreunuia din boieri, îl recomanda postelnicul cel mare.

— Vino lângă mine, îngerul meu, lumina ochilor mei.

- Greaca răspunse printr-un suspin, dar nu se mişcă din loc.
- Ce ai, Duducuţo?... Tu oftezi.
- N-am nimic.
- Aceasta nu se poate, sufletul meu; spune de ce ești tristă? Îți lipsește ceva? Te-a supărat cineva? Spune!

Greaca începu să plângă și, înecată de suspine, îi zise:

- Am venit să-ți spun că de azi înainte nu mai sunt amoreaza domniei tale; mă duc la călugărie!
  - Şi de ce, inima mea? adaose postelnicul cu mirare.
  - Ştii domnia ta prea bine!
  - Să n-am parte de ochii mei, dacă știu ceva.
- Când ai venit întâia oară la mine şi mi-ai spus că mă iubeşti, mi-ai zis că o să mă iei de soție şi o să mă faci să gust toate plăcerile lumii; iar acum, după ce m-ai făcut să jertfesc toate gusturile vieții mele pentru domnia ta, îți bați joc de mine ca de o țigancă.
  - Eu îmi bat joc de tine? Eşti nebună, Duduco!
- Tot ce am zis este adevărat. Şi care luare în râs poate fi mai mare decât aceea de a nu te încrede în mine? Ce bănuieli ți-am dat eu, de când trăim împreună, ca să-ți poți îndrepta asprimea ce de doi ani întrebuințezi asupră-mi?
  - Ce asprime? Ce nedreptăți sunt acelea despre care-mi vorbești?
- Ajungem la fățărnicie, arhon postelnice. Dar ce cruzime poate fi mai mare decât aceea de a bănui cinstea unei femei ce ți s-a dat cu cea mai mare dragoste și a mă pune sub paza unui nelegiuit care mă omoară cu nesuferitele lui privegheri? Eu nu mai sunt volnică să-mi descopăr nici una din cele mai nevinovate plăceri femeiești; de ies puțin prin grădină ca să gonesc urâtul singurătății, ciocoiul domniei tale mă urmărește pe furiș; de cânt câte ceva ca să mă desfătez, el ațintează la mine niște ochi plin de venin, prin care pare c-ar voi să-mi zică: "Tu

 $^{^{1}}$ Compliment turcesc. (n. N. F.) ^{2} Slujbă și rang. (n. N. F.)

iubești pe altul și pentru dânsul cânți, iar nu pentru stăpânu-meu". Nelegiuitul mă urmărește în tot locul, până chiar și în sfânta biserică, unde mă duc să-mi vărs focul suferințelor și să cer întărirea de care am trebuință ca să pot răbda toate chinurile lui.

- Acestea sunt năluciri. Păturică este un băiat cumsecade și, chiar de va fi cutezat să te privegheze, îți jur pe Dumnezeu că nu cunosc nimic din câte îmi spui și, ca să-ți dau o dovadă și mai mare despre aceasta, îți făgăduiesc că-l voi dojeni cu asprime.
- Nu mă mulţumesc cu atât. Cer ca să-l scoţi chiar astăzi din casa mea, sau părăsesc acea casă care s-a făcut o temniţă pentru mine. Acesta este singurul mijloc de a mai vieţui împreună. Primeşti sau nu?

Postelnicul, fiind robit de această sirenă amăgitoate, nu putu să reziste la teribilul asalt, ci îi zise surâzând:

— Aidi, de! Fie după voia domniei tale, Duducuţo; vino în braţele mele să te sărut.

Greaca căzu pe pieptul lui și brațele ei fine se împleticiră de corpul cel robust al fanariotului, întocmai precum se împletește iedera pe un stejar vârtos; buzele lor se împreunară și rămaseră câteva momente într-un exaz febril. Pentru postelnicul Andronache, ce era orbit cu totul de amorul Duducăi, aceste momente erau o fericire nespusă, căci se încredința din nou despre fidelitatea amantei sale. Pentru iscusita greacă însă, aceste sărutări înfocate erau numai o cursă prin care-și înlesnea mijloacele de a amăgi mai tare și mai bine pe acela ce ea voia să exploateze.

Două ore în urma acestei scene de ipocrizie şi neruşinare, Dinu Păturică, complicele Duducăi, ieşea din casa ei cu zâmbetul ferici-rii pe buze, căci devenise vătaf de curte al postelnicului. Ceea ce mai avea acum de făcut era răpirea definitivă a stării făcătorului său de bine.

¹ În timpul acela se bătea la falangă cu nuiele de răchită sau cu topuzul (aici măciucă cu capul ghintuit cu fier — n. ed.). Acesta din urmă însă înfricoşa mai mult pe pacient, căci osebit de durerea ce-l făcea să simtă, de multe ori vătăma oasele tălpii piciorului. (n. N. E)

Capitolul XII UNA LA MÂNĂ!

Dinu Păturică, cum se instală în postul de vătaf pe care-l dorise atât de mult, chemă pe toate slugile curții și le ținu un cuvânt prin care le făcu cunoscut că, în timpul fostului mai nainte vătaf, se făcuse mare risipă în curtea stăpânului său și că el nu va suferi să se urmeze și în timpul său asemenea fapte. "Voi pedepsi — zicea el — fără milă pe toți aceia ce vor cuteza să înșele pe boierul măcar cu o para." Apoi după aceea numără păsările din curte, coti buțile cu vin, luă cheile pivniței din mâna chelarului și pe-ale cămării din mâna jupânesei, scoase pe sofragiu și pe stolnic sub cuvânt de mâncătorie și puse în locul lor pe alții, aleși de dânsul după sprânceană.

Aceste aspre măsuri ajunseră la urechea postelnicului și el se bucură foarte mult, căci găsise, după părerea lui, un om cinstit ca să-l scape de ruina către care mergea cu pași repezi; nu știa însă că acel om în care se încredea atât de mult era cel mai fin dintre toți hoții și că măsurile lui economice nu erau decât o cursă întinsă prin care voia să-l adoarmă, ca să-i poată mânca averea mai lesne.

După ce Păturică făcu tot ce putu ca să-și dea aer de om cinstit și cu durere de inimă de averea stăpânului său, el se înfățișă dinaintea lui și i dete socoteală de toate măsurile ce luase.

Grecul ascultă cu bucurie toate proiectele de economie ce-i înfăţişă ciocoiul, apoi exclamă cu o mulţumire învederată:

— Bravo, Dinule, aferim, copilul meu! Cum îngrijeşti tu de averea mea, aşa să îngrijească Dumnezeu de tine.

Aceste binecuvântări, de al căror înțeles echivoc un om cu frica lui Dumnezeu s-ar fi înspăimântat, nu făcură nici o impresiune în inima ciocoiului; el plecă capul în jos spre semn de multumire și zise:

— Stăpâne, tot ce am făcut pentru domnia ta nu este decât un mic semn de mulţumire pentru multele faceri de bine ce ai săvârşit asupra nevrednicului tău rob. Alta mai am să spun panevgheniei tale.

- Spune, Dinule, să vedem!
- Domnia ta ai moşii, vii, livezi de pomi, heleşteie şi zalhanale.
- Aşa, precum zici; am din toate acestea.
- Ei bine, stăpâne, trebuie să facem cercetare pe la toate aceste acareturi, căci poate să fie călcate de vecini; poate că arendașii taie pădurile, strică livezile de pomi, lasă morile și hanurile în neîngrijire și, bine vezi domnia ta, acestea aduc dărăpănarea stării măriei tale. Trebuie dar să trimiți un om credincios să cerceteze și să-ți aducă știință lămurită despre toate acestea.
- Ai dreptate, Dinule, și, iată, îți poruncesc ca chiar de mâine să pui în lucrare această cercetare.

Conversațiunea aceasta se întrerupse prin venirea postelnicului Vlahuți, ca să invite pe fanariot la masa ce dădea trimisului împărătesc în pricina haraciului...

A doua zi, pe la şapte ore de dimineață, un tânăr îmbrăcat cu haine arnăuțești foarte galante și însoțit de douăzeci și cinci idiclii, sub comanda marelui satârgi-başa al cămărășiei, străbăteau întinsa pădure a Vlăsiei.

Era pe la mijlocul lui mai; aerul dulce al dimineţii, îmbălsămat de mirosul florilor sălbatice şi de acel parfum răcoros al frunzelor de curând crescute, răspândea peste tot o suflare învitătoare; păsărelele, săltând prin crengi, cântau acele mii de melodii sublime care inspiră în inima omului şi melancolie şi plăcere.

Pe când călătorii își urmau drumul în tăcere, deodată se auzi ieşind dintre desișul pădurii o voce care cânta cu multă expresiune o melodie întristătoate și eroică.

Când cortegiul ajunse destul de aproape spre a deosebi cuvintele cântărețului, el se opri de sineşi, ca să poată asculta această baladă caracteristică pentru timpii de atunci:

Frunză verde de secară! Nu mai e dreptate-n ţară, De dai jalbă la domnie,

Te trezești la spătărie Şi de-acolo la Divan, De-ţi pierzi vremea câte-un an. Frunză verde de molotru! Dacă astăzi sunt în codru Cu pistol la cingătoare, Și cu flinta la spinare, De ce nu mă-ntrebi, creștine, Să-ți spun focul ce arde-n mine? Am avut mumă și tată, Casă mare-ndestulată, Zece vite în coșar Şi parale-n buzunar; Dar grecul afurisit Tot ce-am avut mi-a răpit: Părinți, nevastă, copii Nu mai sunt printre cei vii. Nu mi-a mai rămas pe lume Decât eu și ce-i pe mine. Frunză verde iasomie, Aideți, frați, la haiducie, Să scăpăm de lighioi, De cochinți¹ și de ciocoi.

Simţul acestor versuri şi mai cu seamă focul cu care erau cântate făcu o urâtă impresiune în inima călătorilor; dar mai ales junele ce părea a fi stăpânul se gândi puţin, apoi aţintind ochii asupra lui satârgibaşa, îi zise:

- Ce zici tu, Radule, despre acest cântec?... N-ar fi bine să pregătim armele?
  - Armele!... Şi de ce?
- Auzi acolo; de ce? Parcă ai uitat că suntem în Vlăsia, în cuibul tuturor tâlharilor?

— Aşa e, cucoane Dinule; dar tot e mai bine să ne căutăm de drum şi să lăsăm pe bieții creștini în pace, să-şi verse focul ce le arde inima, că mult sunt amărâți, sărmanii!

- Dar dacă vor fi hoți și vor năvăli asupra noastră?
- N-avea grijă, cucoane Dinule; îi cunosc eu.
- Ai zis că-i cunoști?
- Da, am zis.
- Şi de unde-i cunoşti?
- Când eram nefer la spătărie, am văzut pe căpitanul lor venind la spătarul.
- La spătarul?... Şi ce căta la spătarul un căpitan de hoţi? adăugă Păturică cu aer de mirare prefăcută.
  - Venise să-și prenoiască huzmetul de hoție.
  - Dar asta nu e de crezut, Radule!
  - Voiești să te încredințezi că-i adevărat?
  - Da, voiesc.

Satârgi-başa scoase un fluieraş de pământ de la cingătoare şi, punându-l în gură, făcu să iasă dintr-însul câteva sunete ascuțite. Nu trecu mult și suita călătorilor fu înconjurată de vreo câțiva flăcăi scurți de stat, vânoşi și înarmați până la dinți.

- Bine-aţi venit sănătoşi, flăcăi! zise satârgi-başa, răsucindu-şi mustaţa cea lungă şi zâmbind.
  - Bine v-am găsit, boieri domnia voastră! răspunseră tâlharii.
  - Unde este Gheorghe?
  - Care Gheorghe?
  - Căpitanul vostru!
  - A! a! căpitanul... s-a dus cu câțiva feciori să calce pe Mărgineanu.
  - Pe părintele arhimandritul?
  - Da, boierule, că-i gras la ceafă.
  - Dar bine, măi, nu-i păcat?
- Păcat?... Dar el se gândește oare la păcat când ține șapte-opt țiitori în casă și când nenorocește pe tot anul câte douăzeci-trei-zeci de fete?

- Ce spui, măi băiete; le face el toate acestea?
- Şi mai mari decât acestea, boieri domnia voastră; bate pe bieții români din satele mănăstirii, le ia și cenușa din vatră, îi spânzură de picioare și le dă fum ca la vulpi, apoi, arătându-le gârbaciul cu douăsprezece sfârcuri de plumb, le zice: "Scoate bani, afurisit țăran, că-ți crăp pielea cu gârbaciul acesta". Sărmanul țăran răspunde: "Nam, părințele, iartă-mă, și Dumnezeu să-ți ierte păcatele". "Nu știu eu fleacuri d-astea; acești bani sunt ai Sfântului Munte; plătește, ori te omor ca pe un dobitoc", răspunde grecul.
  - Bre! Da' nelegiuit mai este!
- Nevoie mare, cucoane. Mai deunăzi s-a sculat satul Telega și s-a dus la dânsul cu oușoare, cu puișori de găină, cu untișor, de! ca creștinul, ca să-l roage să le facă o bisericuță în sat, să aibă și ei, bieții, unde să-și îngroape morții și să-și boteze copiii. Ei bine, bo-ieri domnia vostră, știți ce le-a făcut?... După ce le-a luat plocoa-nele, i-a dat afară din casă cu înjurături. Bieții săteni au băgat jalbă la domnie; dar el a aflat și cu marafeturile și drăciile lui i-a pus pe toți la închisoare, de li se prăpădesc bucatele pe câmp.
- Ia, să lăsăm acestea la o parte zise satârgi-başa și spune-mi cum vă merg treburile? V-ați dres cu spătăria?
  - Mai alaltăieri am dat spătarului douăzeci de pungi de bani¹. Satârgi-başa se apropie de Dinu Păturică și-i zise încetinel:
  - Te mai îndoiești, cucoane?
- Ai dreptate, răspunse Păturică cu un aer prefăcut; dar ascultă, măi Radule, deși văd că ești bine cunoscut cu acești oameni, eu însă, drept să-ți spun, nu prea mă simt la siguranță aici. Spune-le ce le-i spune, ca să ne lase să mergem mai curând înainte.
- N-ai nici o teamă, cucoane; ți-am spus că am fost nefer la spătărie și n-or fi ei nebuni să se lege de oameni, când îi văd cu mine. Ei! din câte i-am scăpat eu! Ia întrebă-i numai, să-ți spuie: ar mai fi astăzi vreunul din ei nepus în țeapă, dacă n-ar ști să se poarte cu oamenii stăpânirii? Mai bine decât să fugim d-aci ca niște nemernici și să ne

facem de ruşinea lumii, ia să descălecăm și să ne facem frumos conacul de amiazi, aci, pe verdeață, la umbră; să punem pe flăcăii aceștia să ne pregătească o masă cumsecade, căci negreșit drumul trebuie să te fi secat și pe dumneata la inimă.

- Bine, adăugă Păturică, asigurat acum prin cuvintele voinicului satârgi-başa; dar ce să mâncăm, căci, dacă e vorba de mâncare, aş mânca și eu bucuros.
- Hei! dacă e așa, lasă-te pe mine; o să te fac să mănânci un miel fript hoteste.
  - Ba zău!... Şi ce fel frig hoții mieii?
- Ce-ți pasă domniei tale! Ia să vezi! Îți făgăduiesc o friptură care să întreacă toate chiabapurile² de la masa lui vodă.

Zicând aceste vorbe, se întoarse către idiclii și, alegând pe doi mai chipeși și mai voinici, le zise:

- Mă, luați pitacul acesta, duceți-vă cu dânsul în cel dintâi sat ce veți întâlni și cereți să vă dea cinci miei grași, unt proaspăt, ouă și vreo patru-cinci vedre de vin și dacă v-o cere bani, spuneți-le că toate acestea sunt pentru gătirea conacului isprăvnicesc. Dacă nu v-o crede, arătați-le pitacul; iar dacă și după aceea se vor împotrivi, muiați-le spinarea cu muchele iataganelor¹.
  - Foarte bine, stăpâne.

Idicliii plecară și satârgi-bașa, întorcându-se către hoți, le zise:

- Băieți! Cuconu Dinu Păturică, omul marelui postelnic Andronache Tuzluc, voiește să ospăteze la voi. Cu ce puteți să ne slujiți?
- Deocamdată n-avem nimic, dar așteptăm să ne sosească acum de la Ploiești, de toate.
- Ei, dacă e aşa, până atunci odihnţi-vă şi voi pe la colnicele voastre. Hoţii intrară în pădure, iar Dinu şi comandantul idicliilor aşternură un covor de Ţarigrad sub un păr sălbatic şi, aprinzându-şi ciubucele, se trântiră la umbră ca să se odihnească.

Nu trecu mult timp și idicliii sosiră încărcați cu provizii de ajuns

 $^{^{1}\,}Cochinți$ și cațaoni sunt numele ce le dau țăranii grecilor arendași. (n. N. E.)

pentru un regiment de soldați.

Hoții ieşiră din pădure, junghiară într-o clipă toți mieii, le scoase pântecele și, cosându-i iar la loc cu pielea pe dânșii, intrară în pădure și, răscolind cu niște pari un jăratic compus de curpeni de viță sălbatică, în care inchiziția ar fi putut să ardă o sută de eretici, îngopară într-însul pe toți mieii.

Dinu, neînţelegând nimic din acest mod de a face fripturi, privea cu uimire pe aceşti bucătari improvizaţi, care, prin figurile lor posomorâte şi prin mişcările ce făceau, semănau întocmai cu demonii iadului care torturează sufletele condamnaţilor.

În timpul acesta, o altă grupă de tâlhari întindea pe iarba verde o masă de pânză, alții făceau mămăliguță, câțiva coceau ouă și curățau cepe și usturoi verde, pe care le așezau pe la locurile unde aveau să sadă oaspeții.

Pe când toată ceata tâlharilor se ocupa cu pregătirea acestui ospăț original, se auzi un pocnet ca al unei bombe ce iese dintr-un tun. Păturică făcu o mişcare repede și convulsivă, iar șeful tâlharilor, acel om cu care conversase mai nainte, văzându-l speriat, îi zise zâmbind:

- Ce, cucoane, te-ai speriat?
- Ba nu, dar... ia spune-mi, de unde vine acest sunet?
- Acest sunet va să zică, cucoane, c-a venit timpul să vă puneți la masă.
  - Nu înțeleg nimica.
- Privește! îi zise, arătându-i doi tâlhari ce scosese un miel din mormântul de flăcări și îl udau cu un fel de salță compusă din vin amestecat cu usturoi pisat și cu sare. Pocnetul care te-a speriat venea de la acest miel.
  - Şi de ce-a pocnit mielul, frățioare?
  - Fiindcă s-a fript de ajuns.
  - Dar ce mai fac acei voinici cu dânsul?
- Îl stropesc cu vin şi-l înfășoară în pânză, ca să nu iasă mirosul cel frumos.

Conversațiunea lor fu întreruptă de alte pocnete ce urmară unul

după altul. Tâlharul aruncă un ochi cercetător împrejurul său, apoi strigă:

- Gata, băieţi?
- Gata, căpitane!
- Poftiți la masă, boieri! zise căpitanul lui Păturică și lui satârgibașa.

Ei făcură un semn de primire și înaintară către masă.

Căpitanul chemă pe ajutorul său și-i șopti câteva cuvinte, iar după aceea se puse la masă și, după ce rupse mielul cu mâinile în mici bucăți și puse plosca la masă, el zise:

— Ospătați, boieri domnia voastră, și iertați-ne dacă n-am putut să vă slujim mai bine.

Oaspeţii tâlharului puseră mâna pe câte o bucată de miel şi începură a mânca cu poftă nedescriptibilă, adăugând din timp în timp câte o căpăţână de ceapă sau de usturoi verde şi bând vin de Cernăteşti.

- Ei, boieri, cum vi se pare friptura noastră? întrebă tâlharul.
- De minune, căpitane; dar ia spune-mi, cum se numește felul acesta de friptură?
  - Miel năbuşit, boieri domnia voastră, miel fript hoțește.
- Să trăiască întru mulți ani născocitorul mielului năbuşit! răspunseră deodată Păturică și satârgi-bașa cu gurile pline de delicioasa friptură.

După felul acesta de bucate se puse pe masă unt proaspăt cu mămăligă și ouă coapte. Oaspeții noștri mâncară și dintr-acestea cu mare poftă, apoi se sculară de la masă și, după ce mulțumiră căpitanului, încălecară și-si urmară drumul înainte.

Moșia Răsucita, punctul principal al călătoriei lui Păturică, era trei poștii departe de București, și el nu făcuse nici drumul jumătate; temându-se dar ca să nu-l apuce noaptea în pădure, grăbi mult călătoria

¹ Zece mii lei, căci o pungă se socotea lei cinci sute. (n. N. F.)

 $^{^2}$ Chebapuri — fripturi turcești (n.N.F.); friptură la frigare, pregătită din mai multe feluri de carne (de berbec, de vită etc.), preparată cu multe mirodenii.

și ajunse în sat pe la sfințitul soarelui.

Pe dată ce se așeză în casele boierești, trimise pe ispăvnicei să cheme satul, ca să cerceteze despre asupririle ce cearcă din partea arendașului.

A doua zi, pe la revărsatul zorilor, curtea caselor boierești era plină de săteni de toată vârsta; unii țineau în mâini pui de găină, alții câte o strachină cu ouă sau câte o oală cu unt. Toți aceștia venise să reclame în contra arendașului și nu așteptau decât scularea lui Păturică.

Nu trecu mult timp și ciocoiul se arătă mulțimii îmbrăcat în haine arnăuțești muiate în fir și cu un aer măreț. El se așeză pe un scaun, ceru cafea și ciubuc, iar după ce-și făcu tabietul aruncă o privire severă și observatoare asupra țăranilor, apoi zise cu un accent plin de îngâmfare:

— Creştini buni, măria sa postelnicul Andronache Tuzluc, stăpânul nostru al tuturor, m-a trimis aci ca să ascult plângerile voastre și să vă dau dreptate, de veți avea; spuneți dar toate păsurile voastre fără cea mai mică temere. Iată că vă ascult!

Țăranii deteră mai întâi plocoanele în mâna idicliilor; apoi, după ce se scărpinară în cap și frământară căciulile în mâini câtva timp, începură a se jelui care de care mai mult și toți deodată, în chipul următor:

- Să trăiești, cuconașule! Bine că te-a adus Dumnezeu la noi, să vezi și să crezi urgia în care am căzut. Ne-a sărăcit, cucoane, hoțul de grec, ne-a lăsat în sapă de lemn.
- Mie mi-a luat boii și vaca, sărac de maica mea! pentru un iuzluc¹ de șaptezeci de parale.
- Pe mine m-a împrumutat cu două banițe de mălai și sunt trei ani de când tot i le plătesc, păcătosul de mine, și când gândeam că am scăpat de dânsul, m-am pomenit că-mi dejugă boii de la plug și mi-i

¹ Această poruncă dată de satârgi-başa către idiclii ar trece drept o fabulă în ziua de astăzi; nimeni n-ar putea crede că se făceau asemenea tâlhării de către oamenii domnești, plătiți ca să ție liniștea și să protege pe cei săraci; cu toate acestea, ea a existat și, pentru mai mare nenorocire, s-a exercitat chiar de oamenii privați, care se îmbrăcau în costum de oameni domnești și jefuiau pe bieții țărani arătându-le pitace mincinoase (vezi "Condica arhivei", nr. 112, foaia 280). (n. N. E)

vinde, de m-a lăsat sărac lipit.

- Mie mi-a necinstit fata cu sila, bătând-o până și-a ieșit din minți.
- Pe mine m-a înjugat la carul cu lemne, ca pe-o vită, cuconașule.
- Pe mine m-a spânzurat cu capul în jos și mi-a dat fum de ardei și nu m-a lăsat până nu i-am dat răvaș că-i sunt dator treizeci de lei.
- Mare năpastă a căzut pe capul nostru, cuconașule! strigară mai mulți deodată o să ne ducem în lume, căci Dumnezeu a luat dreptatea de pe pământ; arendașul ne jefuiește, zapciul ne jupoaie de piei, gazda de județ și ispravnicii ne ung cu miere și ne leagă de copaci, de ne mănâncă muștele și țânțarii!...
- Dar bine, buni creştini! de ce n-aţi venit să-mi spuneţi mie toate acestea? răspunse Dinu cu aer de compătimire.
- N-am îndrăznit, cuconașule. O dată-n viața noastră am băgat jalbă la măria sa și în loc să ne facă dreptate, ne-am pomenit cu o ceată de arnăuți, care ne-au rupt oasele. Nu știm ce o să facem; o să trecem în Țara Turcească; încailea să ne omoare păgânii, decât creștinii, care se închină tot la o cruce cu noi.

În această mulțime de jeluitori erau vreo patru țărani care se băteau cu pumnii în piept, își smulgeau părul din cap și sărutau fruntea imineilor lui Păturică. Acești jeluitori exagerați aveau niște fizionomii de adevărați hoțomani. Dinu observă și tăcu; iar după ce concedie gloata de săteni cu făgăduieli mincinoase, făcu un semn isprăvnicelului.

Isprăvnicelul se apropie de dânsul, ținând căciula în mâini.

- Să-mi aduci mai pe urmă pe-acei patru jeluitori care se văietau mai tare, auzitu-m-ai?
  - Am auzit, cucoane.
  - Du-te acum de cheamă pe arendaş.
  - Să trăiești, cucoane, este dus la târg.
  - Şi când vine îndărăt?
  - Pe la chindii¹, cucoane.
  - Bine.

Câteva ore în urma scenelor de mai sus, Păturică ședea pe sofa cu

picioarele încrucişate ca un osmanlâu şi fuma dintr-un ciubuc dulcea şi parfumata plantă arabică numită gebel², având dinaintea sa pe cei patru țărani jeluitori.

După ce lăsă să iasă din pieptul său un nor gros de fum, ce se înălță către tavanul camerei formând o mulțime de grupe bizare, el privi cu atențiune pe țărani și le zise:

- Ei bine, băieți, acum suntem singuri. Dumnezeu stă în față; ia spuneți-mi, de când a venit acest arendaş pe moșie cum merg pădurile, hanul, morile, cârciumile? Sunt în stare bună sau nu?
- S-a făcut mare firoseală¹, cucoane; pădurea cea mare, cu copacii ca butea de groși, a vândut-o și a ars-o la facere de rachiu, iar acum a rămas numai o opritură în care nu găsești decât pari și nuiele. Hanul s-a darâmat de tot și plouă într-însul; cârciumile asemenea. Din heleșteu scoate pe fiecare săptămână câte un car de pește și-l trimite la târg, la Ploiești.
  - Sunt adevărate toate acestea?
  - Uite, cucoane, cum te văd și cum mă vezi.

Ciocoiul chemă un idicliu și porunci să-i gătească calul; apoi încălecând, luă cu sine pe țărani împreună cu isprăvnicelul și doi slujitori și plecă să facă cercetare. Se duse mai întâi la han și-l găsi în proastă stare; vizită cârciumile și morile și le găsi tot asemenea; apoi intră în pădure și, găsind-o în adevăr cu totul stricată, se întoarse acasă și făcu foaie de ispașă, iscălită de preoți și de fruntașii satului.

Pe când se petreceau acestea în casa boierească, arendașul se întorsese de la târg și se informase despre aspra cercetare făcută în lipsă-i, el era cuprins de frică, căci toate abuzurile despre care vorbirăm erau în adevăr săvârșite de dânsul.

Așteptă dar până ce rămase Păturică singur, apoi intră în odaie și, printr-un compliment demn de un pașă cu trei tuiuri, felicită pe ciocoi de bună venire.

Ciocoiul îl primi cu un aer foarte sever şi, fără să-l poftească să şadă sau să-i răspundă la compliment, îi zise:

— Bune sunt astea, chir Cristodore? (Acesta era numele arendașului.)

Astfel îți păzești domnia ta legăturile zapisului de arenduire?

- Da' ce am greșit, cucoane Dinule, de te-ai supărat pe mine?
- Mă mai întrebi încă ce ai greșit? Privește!

Arendaşul citi foile de ispaşă și se spăimântă de mărimea sumelor ce văzu într-însele.

Ciocoiul, observând îngrozirea ce pricinuise arendașului, îi zise mai liniștit:

- Eu n-am ce să-ți fac; trebuie în douăzeci și patru de ceasuri să-mi răspunzi suma cuprinsă în ispașă, căci am poruncă să-ți pun bumbașir, două ortale de slujitori. Rămâne la domnia ta să-ți alegi din două una: ori să plătești de bunăvoie, sau prin silă.
  - Dar bine, cucoane Dinule, mă lași sărac pe drumuri.
- Nu voi să știu nimic despre aceasta. Plătești banii cu binele sau fac pitac la isprăvnicie și-ți pun în spinare o sută de slujitori?... Înțelegi românește?

Grecul plecă capul în jos și, după ce se gândi câtva timp, zise:

— Să facem cum e bine, cucoane, că e păcat de Dumnezeu să mă dai pe mâna zabetului.

Dinu, care voia să ajungă la această concluziune, privi pe grec cu un fel de mirare, apoi îi mai zise:

- Fie cum zici! Ispaşa se ridică la o sută de pungi de bani. Cât dai dintr-această sumă?
  - Douăzeci de pungi, cucoane.
  - Este puţin, foarte puţin. Nu primesc.
  - Fie treizeci, să nu mai fie vorbă.
- Mai jos de cincizeci, nu primesc nici o lăscaie. Te mulţumești, ori fac pitacul?
- Haide, fie! răspunse grecul scoțând din sân o pungă verde, lungă de doi coți și deznodând-o cu acea întristare ce simt amanții când se despart de iubitele lor. Numără cele cincizeci pungi de bani în

 $^{^1\}mathit{Iuzluc}$ — monedă veche turcească de argint, cu înțelesul de: un fleac, un nimic.

mahmudele, dodecari, funduci și rubiele; apoi, după ce salută pe ciocoi, ieși din casă oftând și jurându-se pe toți sfinții că va scoate acei bani îndoiți din pielea bieților săteni.

A doua zi Păturică plecă din moșia Răsucita la celelalte moșii ale stăpânului său și, după ce făcu pe la toate câte o cercetare de felul celei descrise mai sus, se întoarse în București cu două sute pungi de bani, pe care le puse deocamdată pe fundul sipetului, zicându-și în sine cu o nespusă bucurie: "Doamne-ajută!... Una la mână!"

Capitolul XIII CE DAI SĂ TE FAC ISPRAVNIC?

Vestea despre influența ce din zi în zi dobândea postelnicul Andronache la curtea lui Caragea se răspândise atât de mult, încât mai toți cei ce voiau să dobândească vreo funcțiune publică neme-ritată sau vreun alt favor de la domnie se îndreptau către casa atoputernicului fanariot și prin dare de bani își împlineau dorința.

Cată să spunem că în timpul acela, ca în toți timpii, jafurile și mâncătoriile nu se făceau așa de-a dreptul. De la domn până la zapciu, toți pe atunci furau cu mijloace delicate și cu o iscusință atât de mare, încât hoțul își asigura inviolabilitatea și nu se expunea la umilire.

Ca să ajungă aci, toţi slujbaşii mari şi mici îşi aveau prepelicarii lor, care căutau vânatul şi-l aduceau înaintea vânătorului ca să-l jumulească.

Postelnicul Andronache, care făcea totul pentru interes, nu crezu de cuviință a lăsa o asemenea frumoasă ocaziune fără a se folosi de dânsa; el, dar, iniție pe Păturică în acest nou fel de hoție și, din acea zi, nimeni nu mai dobândi favorurile curții decât prin mijlocirea postelnicului sau,

¹ Prin chindii țăranii înțeleg apunerea soarelui (n. N. F.)

 $^{^2\,\}mbox{\it Gebel}$ — tutun de Arabia, obișnuit foarte mult pe timpul acela pentru mirosul lui plăcut. (n. N. F.)

mai bine, printr-a lui Păturică, care câștiga de la fiecare treabă împlinită de două ori mai mult decât stăpânu-său.

Într-o zi se prezentă dinaintea lui un funcționar scos de mult timp din slujbă. După ce acest din urmă îi făcu o mulțime de complimente, ciocoiul îi zise să şadă și porunci să-i aducă dulceață și cafea¹.

Cât ținu acest tratament oriental, Dinu se ocupa cu mustățile sale cele negre, pe care le răsucea și le netezea cu multă grație; iar după ce veni cafegiul și luă feligeanul din mâna funcționarului, Dinu zise cu o delicatete prefăcută:

- Ce întâmplare fericită te aduce la mine, arhon medelnicer?
- Nevoia, cucoane Dinule, și nimic mai mult.
- Nevoia? Domnia ta să ai nevoie de un om mic ca mine? Mi se pare curios!...
- Nicidecum, cucoane Dinule. Omul nu știe de azi pe mâine și de multe ori vine vremea de ai trebuință chiar și de un țigan. Astfel vine vorba, dar te rog să nu fie cu supărare.
- Ferească Dumnezeu, bei-mu... zise Dinu, silindu-se a ascunde reaua impresiune ce-i făcuse mușcătoarea sentință a funcționarului.
  - Vrei dar să afli nevoia care m-a adus în casa domniei tale?
  - Da, și a te sluji cu ce-mi va sta prin putință.
  - Ascultă-mă dar.
  - Gata la poruncă, bei-mu.
- Părinții mei au fost boieri mari din Craiova, ba încă moşul meu a fost caimacam în acel oraș mult timp; tatăl meu, fiind om cu frica lui Dumnezeu, și cu milă de țară, văzând nelegiurile și despo-ierile ce făceau domnii greci, s-a tras la moșie și trăia acolo o viață liniștită; dar, ori că mișeii de greci l-au bănuit de răzvrătitor, sau că așa a fost scris, știu numai că ne-am pomenit într-o zi cu două sute de pazvantlâi² că-l înconjoară de toate părțile, iar câțiva se suie la tatăl meu ca să-l omoare. Bietul bătrân, Dumnezeu să-l ierte! simțind gândul năvălitorilor,

¹ Firoseală — risipă, pagubă. (n. N. E)

a înarmat toate slugile și s-a gătit de împotrivire. Pazvantlâii, văzând această pregătire, s-au înfuriat și mai mult și au năvălit asupra tatălui meu. Lupta a ținut până la prânz; mulți din păgâni au căzut, dar în cele din urmă, prin numărul lor cel mare, au omorât pe toți oamenii noștri împreună cu tatăl meu.

- Şi ce s-a mai întâmplat după aceasta? adăugă Păturică căscând de urât.
- Să vedeți, cucoane Dinule. După moartea tatălui meu am fugit la Brașov, împreună cu muma și surorile mele, ca să scăpăm de sabia oamenilor lui Pazvantoglu, și ne-am întors înapoi tocmai după ce s-a linistit tara.
  - Bine c-ați putut să vă scăpați viața, adaose Păturică dormitând.
- Ne-am scăpat-o, ce e drept, dar ne-am ales numai cu atât; căci la întoarcerea noastră am găsit casele arse, țiganii fugiți peste Dunăre și viile părăginite. O singură moșioară ne mai rămăsese și am dat-o sorămi de zestre, ca să nu îmbătrânească la ușa casei părintești.
  - Bravo, bei-mu; mă bucur că ești plin de itichi¹.
  - O fi precum zici, dar dând moșioara am rămas sărac lipit.
  - Şi cu ce te chiverniseşti acum?
  - Cu slujba.
  - La ce calem slujești?
- Am slujit la hătmănie și m-a scos, fiindcă am dat pe pârlitură² o mulțime de hoți ce se încuibaseră în acea dregătorie.
- Dar bine, bei-mu, de ce nu-ţi căutai de treabă? Ce, domnia ta o să îndreptezi lumea?
- Așa este, ai dreptate și eu zic ca domnia ta; dar când văd pe fanarioți despoind pe văduve și pe săraci, îmi vine furii de nebunie, strig ca un ieșit din minți și fac tot ce pot, ca să dau pe față tâlhăriile lor.
- Rău, foarte rău. Domnia ta nu înțelegi nici vremea, nici oamenii cu care trăiesti.
  - Ce voiești să zici printr-aceasta? Tălmăcește-mi!
- Voiesc să zic că într-o ţară ca a nostră tot ce putem face mai bine este să plecăm capul înaintea mai-marilor noştri, ca să dobândim

chiverniseală și să strângem stare cu orice preț.

- Cu orice pret?
- Da, bei-mu.
- Cu alte cuvinte: să furăm, să jefuim?
- Şi de ce nu?
- Da' bine, ce faci mustrării de cuget?
- Această slăbiciune să o lăsăm pe seama femeilor cu istericale, iar noi, bărbaţii, să facem ce face toată lumea. He, he! arhon medelnicer, cunoști bine cum stau lucrurile în ziua de astăzi: ai bani, ești tare și mare; ești sărac, nu te bagă nimeni în seamă. Dar să lăsăm la o parte aceste nimicuri. Ia spume-mi: cu ce pot să te slujesc?
- Venisem să te rog ca să pui o vorbă pentru mine la postelni-cul Andronache, ca să mă facă ispravnic la vreun judeţ. Să-i spui că neamul meu a slujit ţării de la descălecătoare, că am şi eu ceva cunoştinţe de slujbă, că mă voi sili a nu nemulţumi lumea pe unde voi fi, ci dimpotrivă a aduce laudă şi binecuvântări domniei sale şi măriei sale lui vodă... Aide-de, fă-mi această facere de bine şi nu te voi uita până la moarte.

Dinu ascultă aceste vorbe din urmă cu mare răceală și, încredințat că postelnicul nu cunoaște limbajul diplomației ciocoiești, îi zise:

- Arhon medelnicere, toate câte mi-ai spus sunt drepte şi frumoase, dar nu se caută în ziua de astăzi. Ia spune-mi mai bine, ce dai să te fac ispravnic?
  - Ce-ai zis? Mai zi încă o dată, că n-am auzit.
  - Am zis că isprăvniciile se dau cu rușfet, ai înțeles ori ba?
- Dacă este așa, ține-ți isprăvnicia pentru altul, căci eu nu mă voi înjosi niciodată să cumpăr slujbă cu bani de la o leşinătură de ciocoi ca tine!

Şi postulantul, indignat, ieşi din casă fără să salute măcar pe Păturică. Acesta, în loc să se supere de o asemenea insultă, zâmbi și zise în sine: "Iată un nebun precum n-am mai văzut încă".

Un moment după aceea intră o a doua persoană, care, după ce făcu ciocoiului un compliment demn de un seraschier, îi zise de-a dreptul:

— Cucoane Dinule, am auzit că s-a mazilit ispravnicul de Teleor-

man și vin să cer ajutorul domniei tale ca să iau acest mansup.

— Aşa este, bei-mu, dar de! să mai vedem. Vremurile sunt grele, isprăvniciile nu se dau la fiecine, răspunse Păturică cu voce îngânată.

Noul venit, înțelegând pricina care făcea pe ciocoi să răspundă prin cuvinte evazive, reluă vorba:

- Da, da, nene Dinule, te rog să-mi faci această trebușoară, căci sunt om și eu; mână pe mână spală și amândouă obrazul. Înțelegi domnia ta.
  - Vezi, aşa-mi vine la socoteală!
- Dar de vreme ce ne-am înțeles, să vorbim ca niște prieteni adevărați. Ia spune-mi, ce o să-mi ceri pentru acest mansup?
- Cât despre mine, bei-mu, nu ţi-aş cere nimic: dar ce facem postelnicului? El nu este în stare să facă cel mai mic lucru fără interes, şi încă interes, nu glumă!

La aceste din urmă fraze trăsăturile feței candidatului de isprăvnicie luară un aspect posac. Se scărpină puţin în cap cu un aer meditativ, apoi zise:

- Să tăiem prețul.
- Bine! Să-mi dai 2.500 de rubiele.
- Nu e prea mult?
- Nicidecum, bei-mu; județul Teleorman este unul din cele mai bogate: are zece plăși, peste cincisprezece mii de locuitori, tot unu și unu, și schelă la Dunăre. Domnia ta poți să scoți acești bani în două săptămâni, numai din plocoane. Ce spui domnia ta! Acest județ este un capan¹ împărătesc nesecat.
- Aşa este, dar, uite, nu sunt învățat să fur, îmi e milă să despoi pe săraci!
- Astea sunt slăbiciuni care pier ca visele îndată ce te vei sui pe scaunul isprăvniciei.
  - Aşadar nu se poate mai jos?

 $^{^{1}\,\}mathrm{Acest}$ ceremonial se făcea tuturor persoanelor ce veneau să ceară intervenirea sa în vreo treabă. (n. N. F.)

² Rebelii ostași ai lui Pazvantoglu din Vidin. (n. N. F.)

— Nici o para, bei-mu. Vremurile sunt grele, s-aude de domnie nouă și noi trebuie să ne folosim acum, când ne umblă moara.

— Fie dar precum zici. Poruncește să-mi aducă hârtie și călimări. Ciocoiul bătu de trei ori în palme și toate se aduseră într-o clipă; postulantul scrise biletul următor:

"Arhon baron,

Vei da în ordinea mea două mii cinci sute rubiele aducătorului acestui răvaș și le vei trece în socoteala mea.

Ciolănescu"

După ce uscă scrierea prin puţin nisip pus peste dânsa, el strânse biletul în două şi-l dete în mâna lui Dinu; acesta îl citi, făcu o temenea sau un compliment otoman şi sculându-se în picioare se îndreptă către o masă. Deschise un mic sipet de lemn de chiparos şi scoase dintr-însul pitacul de orânduire, învestit cu subscrierea şi sigiliul domnesc; apoi, după ce trecu într-însul numele noului ispravnic, i-l dete în mână, zicându-i:

— Slujbă pentru slujbă! Primeşte, boierule, pitacul de orânduire; du-te de sărută mâna măriei sale lui vodă și te așază sănătos pe scaunul isprăvniciei de Teleorman.

Capitolul XIV TIN' TE BINE, ARHON POSTELNICE!

Credem că lectorii noștri n-au uitat secreta întrevedere dintre principele Gheorghe Caragea și banul C..., pe care am povestit-o pe la începutul acestei scrieri. Principele fanariot, deși iritat foarte mult prin refuzul banului de a da pe fie-sa de soție favoritului său, nu putu cu toate acestea să nu admire simțământul de onoare și marele curaj cu care bătrânul boier apăra onoarea fiicei sale și pe a națiunii române.

¹ Itichi — morală sau virtute. (n. N. F.)

 $^{^2}A\ da\ pe\ p{\hat a}rlitur{\check a}$ — a descoperi sau a demasca pe hoți. (n. N. E)

El încă sta nehotărât și se gândea ce sfârșit să dea acestei pri-cini, când logofătul său de taină (secretarul), intrând în camera lui și salutându-l până jos, după obicei, îi dete în mână o scrisoare și se retrase.

Caragea aruncă o căutătură pătrunzătoare asupra adresei de pe scrisoare și, prevăzând din instinct că o să cuprindă vreo veste întristătoare, o deschise cu mare grabă și citi cele următoare:

"Padişahul şi reagealurile au luat ştire că jefuieşti ţara şi surghiuneşti pe cei mai de frunte boieri; sileşte-te cât vei putea a te drege cu împărăția, căci într-alt chip va fi rău de măria ta. Atât, nu zic mai mult.

> A măriei tale supusă slugă Ahmet Kelalaili tefterdar"¹

"Atât, nu zic mai mult!... Şi ce va fi voind oare să înțeleagă Ahmet printr-aceste vorbe laconice și neînțelese? Oare vizirul și capugi-bașa vor fi găsit pe vreunul care dă mai mult pentru domnia acestei țări? Dar bine, eu le trimit pe tot anul peşcheşuri (daruri) de câte cincizeci mii pungi de bani; capanul împărătesc geme de berbecii, untul, mierea si grâul Valahiei; dorintele sultanei-valide si ale lui câzlar-agasi fost-au oare vreodată neîmplinite? Țara întreagă geme sub biciul și caznele oamenilor domnești, care despoaie norodul până la piele, numai ca să sature lăcomia saraiului... Şi cu toate acestea ei tot nu sunt mulțumiți. O! de trei ori afurusiți aga-reni! O! neam nelegiuit!... Cum faceți voi din oamenii cei mai cinstiti unelte nerusinate ale tiraniei voastre si când nu mai aveți trebuință de dânșii îi aruncați în gunoi ca pe niște vase netrebnice. Voiți să mă mazâliți, ca să puneți în locul meu pe vreunul dintre Şuţi sau Calimahi? Voiţi poate să mă otrăviţi sau să mă sugrumați?... Dar voi nu mă cunoașteți bine! Eu nu sunt ambițios ca Mavrogheni, nici fermecat ca Hangerliu. Capul lui Caragea nu va fi pus în țeapă dinaintea Înaltei Porți!..."

Iată starea morală în care pusese pe Caragea citirea fatalei scri-sori

a lui Ahmet Kelalaili. El se plimba prin sala cea spaţioasă a secretăriei frământat de gânduri negre; câteodată se oprea în loc şi, încruntând stufoasele lui sprâncene, strângea pumnii cu convulsiune şi făcea gesturi amenințătoare.

În aceste momente intră și postelnicul Andronache Tuzluc ca să afle cele petrecute între Caragea și banul C... Pe timpul acesta, Caragea se întorcea către ușă. Postelnicul înaintă către dânsul făcând neîncetat complimente până la pământ, dar când voi să sărute mâna principelui, el se trase înapoi cu groază, întocmai ca vânătorul când i se arată înainte, fără veste, o fiară sălbatică și, devenind palid de mânie, zise:

- Ce vrei cu mine? Spune în grabă.
- Venisem, măria ta, să... să...
- Spune în grab', auzi tu?
- Venisem, măria ta, să aflu ce ai făcut în pricina despre care team rugat cu umilință în zilele trecute.
  - Desluşeşte-te mai bine, că nu-mi aduc aminte.
- Te rugasem, prea milostive doamne, să ceri de la banul C... pe fie-sa Maria pentru mine
  - A! bine zici! am chemat pe bătrânul boier şi i-am povalisit¹.
- Şi ce ţi-a răspuns, măria ta ? întrebă postelnicul cu o bucurie văzută.
- Mi-a răspuns că mai bine își omoară copila cu mâinile sale, decât să o dea după unul ca tine.
  - Dar bine, măria ta, ce cusur am eu?
  - Mi-a spus că ești hoţ, răpitor, mârşav, lingușitor și în toate necinstit.
  - Şi măria ta ai crezut toate aceste catigorii¹?
- O parte din mișeliile tale le cunosc prin mine însumi; cât pentru ceea ce mai rămâne, nu am nici o îndoială, căci te cunosc ce poamă ești.
- Nu crede, milostive doamne. Aceste pâri vin de la vrăjmașii mei, care mă pizmuiesc pentru hatârul și trecerea ce am la măria ta.

¹ Capan — magazie de aprovizionare. (n. N. E)

Apoi, terminând aceste vorbe, se încercă să sărute pulpana anteriului domnitorului; dar Caragea se retrase cu indignațiune și luând un aer amenințător îi zise:

- Îndărăt, mișelule! Nu te atinge de mine, că-ți zdrobesc capul.
- Iartă-mă, măria ta, că nu sunt vinovat.
- Nu, nemernicule. Voi da poruncă lui vel-vistier să cerceteze prin oameni domnești toate mâncătoriile tale și, de vor fi adevărate, o să te țintuiesc în poarta curții domnești, ca să dau pildă și la alți mâncători ca tine.
- Să nu faci acest păcat, măria ta! adaose fanariotul căzând în genunchi și atingând parchetul cu fruntea.
- Un singur mijloc de scăpare îți mai rămâne, zise Caragea mai liniștit.
  - Care este acel mijloc, măria ta?
  - Să te duci la banul și să-ți ceri iertăciune.
  - Şi pentru ce să-mi cer iertăciune, măria ta?
  - Pentru că ai avut neruşinarea de a cere pe fie-sa în căsătorie.
- Dar bine, suferi măria ta ca un romeu din ecpaiaua¹ măriei tale să se înjosească înaintea unui cap gros de vlah?
- Îmi am eu socotelile mele. Ieşi afară și nu uita că, dacă până mâine nu-mi vei înfățișa scrisoarea banului de iertare, mă voi ține de cuvânt: te voi țintui în poartă.

Postelnicul ieşi repede şi se duse acasă la dânsul foarte tulburat de reaua primire ce avusese la curte; aceea ce nu putea el să înțeleagă era schimbarea cea mare ce văzuse în Caragea. "Cum — zicea el în sine — acest mândru şi trufaş Caragea, care urăște atât de mult pe români şi- şi bate joc de dânşii de câte ori voiește, cum se poate ca el să mă supuie la această nemaiauzită înjosire? Eu, postelnicul Andronache Tuzluc, să-mi cer iertăciune de la un vlah? Dar ce o să zică capioldaşii (amicii) mei, când vor afla? Ei o să-şi bată joc de mine, n-o să mă bage în seamă!... Așa este în adevăr; dar iarăși, de nu voi împlini voința lui Caragea, voi fi depărtat din huzmet și atunci o să fie și mai rău, căci nefiind la putere, lumea o să râdă de mine cu mai multă îndrăzneală."

Această din urmă idee decise pe fanariot și, ca să iasă mai curând din încurcătura în care îl băgase ambițiunea de a deveni ginere al banului C..., porunci să-i puie armăsarii la butcă și se duse de-a dreptul la banul.

Când trăsura postelnicului intră în curtea banului, era pe la șase ore după-amiază. Slugile bătrânului boier ședeau pe treptele scării și își petreceau timpul vorbind și râzând; iar banul, îmbrăcat în anteriu de sevai subțire, cu o libadea de pichet alb pe deasupra și cu cauc cu cearșaf alb, ședea în pridvorul (balconul) casei, pe un colț al unui pat lung, și citea pe Tetravanghel. Văzând butca fana-riotului intrând în curte, el lăsă cartea din mâini și se puse în stare de a primi după cuviință pe fanariotul lui Caragea.

După ce fanariotul făcu banului câteva complimente lingușitoare, șezu pe marginea patului și, căutând un mijloc mai natural de a începe conversația, el zise:

- Arhon bane, te vei mira poate când vei afla scopul venirii mele la domnia ta.
  - Spune-mi, boierule, să vedem.
- Știi că în zilele trecute ți-am cerut pe cuconița Marghioala de soție.
  - Şi eu ţi-am zis că nu ţi-o dau fără voia ei.
- Ei bine, arhon bane, ai întrebat-o? Ce zice? Mă primeşte de soț sau nu?
  - Să-ţi spun curat, nici că vrea să audă de numele domniei tale.
- Atât mai bine, căci măria sa mi-a poruncit să iau pe o nepoată a lui Calimah vodă din Iași.
  - Să-ți ajute Dumnezeu, boierule!
- Aşa este, arhon bane; dar este ceva care se împotriveşte la această fericită căsătorie şi numai domnia ta poți să ridici această piedică.
  - Spune-mi, și voi vedea.

 $^{^{1}\,\}mathrm{Acesta}$ era un amic credincios al lui Caragea și-i scria tot ce auzea vorbindu-se în Divan despre dânsul (n. N. E)

— Măria sa vodă știe că am cerut pe cucoana Marghiolița de soție și, fiindcă bănuiește că poate să mijlocească vreo încurcătură de dragoste între mine și domnia ei, voiește să aibă din partea domniei tale o scrisoare prin care să arăți că am venit în adevăr la domnia ta și ne-am agriehisit¹ în treaba aceasta.

Banul, fiind om cu minte foarte ascuţită, pătrunse numai într-o clipă şiretlicul fanariotului; dar voind să se încredințeze și mai bine, îi răspunse:

- Arhon postelnice, cu mare părere de rău și cu zdrobire de inimă îți fac cunoscut cu nu pot să-ți dau hârtia ce-mi ceri.
  - De ce, boierule?
- Pentru că mă tem de vreo îmtâmplare neplăcută, și de! eu sunt om bătrân.
- Dar această scrisoare îmi trebuiește; fără dânsa îmi pierd norocirea.
- Mă mir, arhon postelnice, cum domnia ta, care ești mâna cea dreaptă a măriei sale, să te plângi de nenorociri?

Fanariotul, văzând că vicleşugurile sale n-au trecere înaintea bătrânului, căzu în genunchi și mărturisi tot ce se întâmplase între dânsul și Caragea.

Bătrânul, neputând suferi laşitatea şi poltronăria grecului, îi zise să se ridice în sus; dar simțind totdeodată mulțumire a înfrunta neruşinarea acelui venetic şi a-l pedepsi chiar cu armele lui, el luă condei şi hârtie şi scrise lui Caragea aceste cuvinte:

"Măria ta.

Postelnicul Andronache Tuzluc a venit la mine și mi-a făcut rugăciune în genunchi, ca să-l iert pentru necinstea ce mi-a făcut cerând pe fie-mea de soție; l-am iertat, măria ta, și Dumnezeu să-i dea bine.

A măriei tale preaplecată slugă, banul C..."

¹ I-am povalisit — propus. (n. N. F.)

După ce banul strânse scrisoarea și o pecetlui, o dete fanariotului zicându-i: "Ţine, boierule; dă această scrisoare măriei sale lui vodă, și fii sănătos."

A doua zi, după cântarea meterhanelelor, postelnicul sui scara caselor domnești, plin de speranță că a scăpat de primejdia ce-l amenința. Dete scrisoarea stăpânului său și prin regealâcul lui beizadea Costache și a domniței Ralu, dobândi de aci înainte mult mai mare influență la Caragea.

Capitolul XV SCENE DE VIAȚĂ SOCIALĂ

Zilele cele frumoase ale toamnei din anul 1817 își luaseră zborul, împreună cu plăcerile ce procură ele locuitorilor României. Iarna se arătase cam de timpuriu și vântul de la miazănoapte începuse din vreme a sufla cu tărie acea răceală care amorțește natura, despoaie arborii și acoperă țarinile și orașele cu vălul întristării și al mono-toniei.

Orașul București, atât de zgomotos și de capricios în zilele noastre, nu era tot astfel în timpul lui Caragea.

Locuitorii săi din clasa de mijloc, deprinși de mult timp cu viața orientală cea plină de lene și poezie, vara se adunau la grădinile Breslea, Barbălată, Cișmegiu și Giafer. Acolo, fiecare isnaf sau cap de familie își întindea masa și, împreună cu casnicii și amicii, beau și mâncau; apoi începeau a învârti hora strămoșească și dansurile cele vesele, care se deosebesc foarte puțin de tarantela neapolitană și care plac atât de mult întregului popor latin.

Era, însă, cu deosebire curios a privi comica gravitate cu care oamenii

¹ Catigorii — defăimări. (n. N. F.)

² Un grec din suita măriei tale. (n. N. F.)

din popor executau hora, dansul lor de predilecțiune. Provocarea la dans venea mai totdeauna din partea tinerilor; bătrânii ședeau răsturnați pe iarbă verde, sub umbra cea deasă a copacilor și fumau; dar cu încetul o atracțiune neînvinsă se transmitea în inima oamenilor de orice vârstă: jocul tinerimii, ca un electrism, mișca pe bătrânii patroni; ei se sculau de pe iarbă, scoteau binișele cele lungi, își sumețeau pulpanele de la anterie și se aruncau cu exaltație în arena dansului. Era comic ai vedea cu ce gesturi și cu ce mișcări se sileau a dovedi junilor cum că nici bătrânii nu sunt tocmai de lepădat.

Işlicul cu patru colţuri al marelui terzi-başa¹ părea că reclamă prioritatea nobleţei asupra căciulii de cazacliu a cojocarului subţire, care, la rândul ei, părea că dispreţuieşte căciula cu roată a bogasierului şi calpacul de blană al armeanului ibrişimgiu.

Când trecea furia dansului, toată compania se punea iarăși pe bere și pe mâncare și, spre a da veseliei un ton de galanterie mai mare, ei completau orgia prin feluri de glume, turnând vin în işlicele bărbaţilor și în condurii femeilor și dându-și unii altora să bea, râzând și gesticulând ca niște nebuni.

În tot timpul acesta, lăutarii nu încetau a trage din viori şi a cânta din gură sau cântece de amor pline de dulceață, destinate a produce în inima ascultătorilor dor şi înfocare, sau melodii de dans, vesele şi săltărețe.

Pe când însă tinerii şi bătrânii de amândouă sexele se desfătau precum arătarăm, copiii, adunați în mici grupe, îndopându-se cu ciurechi², simiți cu brânză, alune prăjite și floricele de porumb și adăpându-se mereu din donițele cu șerbet roșiu și cu bragă, luau și ei parte la veselia obștească. Băieții azvârleau cu mingea și cu arșicele, iar fetițele cele mici se jucau de-a ascunselea sau de-a baba oarba, alergând ca niște căprioare prin iarba cea verde și moale, spre a prinde fluturi sau a culege flori.

Către seară, toate aceste grupuri înveselite, bărbați și femei, după

ce își netezeau giubelele și trimiteau pe slugi înainte cu ploscile și blidele de mâncare, plecau pe la casele lor, împărțiți în cete, după isnafuri sau meserii.

Așa trecea timpul în sărbătorile verii; dar când venea epoca cea monotonă a iernii, toți acești oameni stau închiși prin case și serile cele lungi se petreceau în tăcere; abia dacă uneori se adunau mai mulți la un loc spre a povesti cele ce se întâmplau în cercul restrâns al mahalalei sau spre a juca între ei conțina, mariașul și curelușa.

Atunci însă, ca și acum, boierii și oamenii cei cu averi mari se deosebeau foarte mult de popor în petrecerile lor.

Boierii se plimbau în caleşti şi butci cu arcurile poleite, spre a se deosebi de neguţători. Podul Mogoşoaiei şi al Târgului de Afară erau cele de căpetenie preumblări ale boierilor. Mesele şi petrecerile lor se făceau în familii mai multe adunate la un loc; rar se întâmpla să mănânce pe la grădini; dar şi atunci preferau grădina lui Scufa², via Brâncoveanului din Dealul Spirii şi grădina lui Belu de lângă Văcăreşti, spre a nu da prilej norodului a surprinde vreo necuviinţă a lor şi a li se pierde printr-aceasta prestigiul.

Boierii cei tineri, din cauza strânselor relațiuni ce avea cu fanarioții și alți venetici depravați, contactase încă de pe atunci o mulțime de vicii, contrarie cu totul modului de viețuire al boierilor bătrâni. Sania mitologică a lui beizadea C. Caragea, făcută în forma carului lui Apollon, și cei șase cerbi ce o trăgeau, conteșul cel de postav alb, blănit cu samur de Mosca, hangerul cel semănat cu brilianturi și gugiumanul de samur cu fundul alb al acestui frumos principe, precum și rochiile cele neprețuite, șalurile și feregile domniței Ralu întorsese atât de mult capul junilor boieri și cucoane, încât de multe ori vindeau moșii de mare preț, ca să imiteze luxul și strălucirea acestor principi risipitori. Răul poate că ar fi fost mai mic dacă s-ar fi oprit aci; dar viața

¹ Agriehisit — învoit. (n. N. F.)

scandaloasă și depravațiunea luând proporțiuni mari, infestară și demoralizară până la un mare grad societatea întreagă.

Din toate relele acestea jocul de cărți fu acela care răspândi mai mult demoralizarea; el sărăcea pe boieri și funcționari și-i îndemna la hrăpiri de tot felul.

Unul din cei mai mari desfrânați și risipitori din acei timpi era postelnicul Andronache Tuzluc; el fura ca un tâlhar de codru și cheltuia ca un nebun. Mesele cele mai strălucite, seratele cele mai atrăgătoare, jocurile de cărți cele mai dărăpănătoare, care făceau să treacă dintro pungă într-alta averea săracilor, toate acestea în casă la dânsul se petreceau. Arghira, Rozolina și Calmuca, Frineele și Messalinele de pe atunci ale Bucureștilor, erau stăpâne în casa lui, ce devenise adevărat mormânt al oricărui amor curat și statornic, al oricărei credințe conjugale.

În ziua de 30 noiembrie fanariotul făcea în toți anii masă mare și zaiafet în onoarea sfântului Andrei, patronul său. Ajuns în culmea favorii domnești, el voi, în anul în care am sosit cu povestirea noastră, ca serbarea să fie cât se va putea mai strălucită. Cu acest scop, el aduse din Constantinopole tot ce se găsea acolo mai scump în pești, poame și vinuri, pe care unindu-le cu delicatesele gastronomice ale țării: păstrăvi, mihalți și felurite alte mâncări fragede și gustoase, pregătise de acea zi un ospăț care ar fi putut să ațâțe dorințele chiar ale vestiților noștri străbuni în lăcomie: Lucullus¹ și Eliogabal².

Timpul însă părea că contrariază înadins mania de lux și opulența fanariotului, căci la 30 noiembrie sufla cu tărie vântul cel de miazănoapte, aducând cu sine troiene de zăpadă deasă, care întunecau, ziua la amiaza mare, lumina soarelui; dar invitații postelnicului erau oameni de aceia ce nu se sperie de fiece lucru. Era de ajuns pentru dânșii să știe că în casa amicului lor vor găsi prilej a comite trei sau patru din cele șapte păcate de moarte, și aceasta îi făcea să trecă prin ger și zăpadă.

Camera pregătită pentru primirea și ospătarea invitaților era un fel

de salon pătrat, spoit cu var şi în mijlocul tavanului cu un cerc de flori arăbeşti, tot de var, lucrate în relief, dar fără gust, nici măiestrie. Mobilierul se compunea din două paturi de scânduri înfundate, acoperite cu saltele de perne, peste care erau întinse macaturi de lână de Brussa, cu ciucuri de Veneția pe margini. Lângă zidul dinspre grădină era un sipet mare, îmbrăcat cu piele de căprioară albastră și legat cu fier alb, iar deasupra lui era un alt sipetaş mai mic, de lemn de nuc cu flori de sidef. În mijlocul camerei era un scaun de brad cu trei picioare, pe care erau puse patru sfeșnice de tumbac, cu lumânări de seu într-însele, și o pereche mucări de alamă, cu care o țigancă frumușică lua din când în când mucul lumânărilor, ca să dea mai multă lumină.

În fine, pe la 12S ore turcești³ începură invitații a sosi. Cel dintâi care sui scara caselor lui Andronache fu hatmanul Costache Cărăbuş, june frumuşel, dar fără spirit, depravat până la măduva oaselor, amic intim și părtaș al tuturor desfrânărilor lui beizadea Costache. După dânsul veniră spătarul Dimache Pingelescu, om ce se silea cât putea să nu demință prenumele său, cămărașul Stamate Birlic, clucerul Ioniță Măturică, paharnicul Dimitrache Mână-Lungă și baronul Nichita Calicevschi. Mai în urmă de toți veni și beizadeaua întovărășit de tretilogofăt Iordache Zlatonit, un om foarte cunoscut pe timpul acela prin spiritul său satiric și plin de originalitate¹.

După ce musafirii se așezară pe cele două paturi, o țigancă bine îmbrăcată și purtând o scurteică îmblănită, cu gulerul ridicat în sus, se prezentă înaintea lor cu o tavă plină de dulcețe de tot felul; după dânsa venea altă țigancă ținând o tavă cu o mulțime de păhăruțe cu vutcă de izmă și câteva farfurii cu migdale curățite și cu năut prăjit. Îndată apoi intră cafegiul boierului, îmbrăcat cu un mintean de postav negru, cusut cu fir, dar fără mâneci, spre a lăsa să se vadă brațele sale albe prin cămașa de borangic subțire și refecată cu bibiluri; mijlocul lui, zvelt și mlădios, era încins cu un șal de mătase vărgată, ale cărui extremități

¹ Terzi-başa — staroste de croitori. (n. N. F.)

atârnau cu grație pe șoldul cel stâng al piciorului; poturii săi de postav vişiniu cu turiecii de fir; imineii cei stracojii şi fesul cel roşu cu fundă de ibrişin negru, aşezat pe cap cu cochetăria cea minunată a fanarioților, făceau din acel june servitor un Ganimed² care ar fi putut ațâța gelozia vechilor zei din Olimpul lui Omer. El venea cu o tavă de argint în mână, pe care erau depuse, în zarfurile lor de filigran, mai multe filigene pline de o cafea de Arabia, spumoasă și parfumată; după dânsul intră ciubucciul cu ciubucele de antep și de iasomie, din ale căror lulele umplute afânat cu tutunul de cel mai ales ieseau nori de fum mirositor. Intrarea succesivă a acestor servitori forma o reprezentare pitorească; cunoscând foarte bine regulile ierarhiei, ca slugi de casă mare, ei se duceau mai întâi la beizadea Costache, apoi gradat la toți ceilalți și-și împlineau datoriile cu eleganță și exactitate. Terminându-se ceremonialul cafelei, musafirii, ca oameni în tre-buri, începură a vorbi politică și a discuta desrpe pravilele ce se pregăteau pentru țară de către principele Caragea și consilierii săi; dar beizadeaua, voind să spargă acea conversațiune a cărei seriozi-tate ascundea numai minciuni și lingușiri ce-l făceau să caște urât, zise o dată:

— Ia ascultați, boieri! La ce am venit noi oare aici? Să punem țara la orânduială, sau să ne veselim? Lăsați trebile țării pe seama tată-meu și a sfetnicilor lui și aideți să bem și să mâncăm!

Apoi, întorcându-se către stăpânul casei, zise:

- Andronache, zi băieților să puie masa.
- Numaidecât, măria ta! răspunse fanariotul cu obișnuitul său aer de înjosire. Iar până atunci, măria ta și domnia lor, cinstiți boieri, treceți în odaia cealaltă și vă eglendisiți după plăcere.

Invitații trecură în acea odaie care era mobilată cu două sofale turcești; pe una era o masă rotundă cu picioarele scurte, pe care erau așezate două sfeșnice și mai multe perechi de cărți de joc; iar pe cealaltă erau table pentru jocul de șatrange și pentru țintar.

¹ Un fel de cozonaci. (n. N. F.)

 $^{^2}$ Această grădină a devenit mai în urmă proprietate a domnului Câmpineanu. (n. N. F.)

Cei mai mulți dintre invitați se așezară împrejurul mesei cu cărțile. Beizadeaua însă și cu hatmanul Cărăbuş preferară jocul de șatrange.

- Ce jucăm, boieri? zise cămărașul Stamate Birlic, manevrând o pereche de cărți. Facem un otuzbir de englingea până se va găti masa?
- Mai bine o panţarolă, arhon cămăraşe, răspunse Dumitrache Pingelescu, scoţând o punguţă cu mahmudele din buzunarul de jos al anteriului.
- Ştiţi una, boieri? adăugă baronul Calicevschi scoţând cu lene vreo trei carboanţe şi câteva rubiele din buzunarul jiletcii cu otuzbir şi cu panţarolă ne pierdem timpul în zadar; haideţi mai bine să facem un stosisor.
- Dar ce dănănaie o mai fi aceasta, că noi n-am auzit până acum vorbindu-se despre dânsa?
- Stosul, boieri domnia voastră, este un joc foarte frumos; el n-aduce somn jucătorilor și ceea ce are mai bun este că, în puțin timp, unul sau doi din jucători mătură toți banii din punga celorlalți; cu puțină cheltuială de vreme știi cu ce te alegi.
  - Bree! da' zdravăn joc!
- Joc voinicesc! zise Pingelescu cu entuziasm. Auzi acolo, să ne moțăim de somn toată noaptea pentru câteva mahmudele, dodecari sau rubiele câștigate în otuzbir! Arhon baroane, fă bine de ne învață și pe noi acest minunat joc.
- Bucuros, boierii mei; de ce nu? Sunt două feluri de stos: unul se numește curat stos și este cam greu; iar celălalt se numește *ce cei* și este mai lesne de învățat.
- *Ce cei!* Frumos nume! Arătă-ne dar cum se joacă acest *ce cei* al domniei tale!
- Bucuros! Priviţi, boieri, zise Calicevschi luând în mâini o pereche de cărţi. Unul dintre noi face cărţile, iar ceilalţi ori câte unul, sau mai mulţi deodată zic celui care face cărţile: "Dă-mi un birlic, dă-mi un zece ochi, un popă, o preoteasă" sau orice altă carte va voi. Cel care ţine cărţile în mână începe a da cărţi punând pe cea dintâi dinaintea celui care a cerut, iar pe cea de-a doua dinaintea sa; şi dacă cartea

cerută va cădea dinaintea celui ce a cerut-o, câștigă el, iar de va cădea dinaintea celui care face cărțile, câștigă acesta.

— Să începem acest frumos joc! ziseră mai mulți deodată.

Baron Calicevschi, văzând marele entuziasm ce aveau boierii pentru acel joc propus de dânsul, simţi în sine o bucurie infernală, pe care o sugrumă în inima sa, căci el văzu succesul planurilor sale de jefuire asigurat printr-acest mod de prădare, necunoscut încă acelor boieri români şi fanarioţi, ce altfel erau foarte dedaţi la jefuiri. Luă dar îndată cărţile în mâini şi întrebă:

- Începem, boieri?
- Să începem!
- Luați aminte, că fac cărțile!
- Bine, bine!
- Tăieți, boieri!

Pingelescu tăie cărțile, apoi zise cu semeție:

— Cinci ochi pe zece rubiele.

Calicevschi începu să dea cărți râzând pe sub mustață și cu sânge rece.

- Opreşte-te strigă Pingelescu am câştigat, dă-mi rubielele!
- Poftim, boierule, și îi numără zece rubiele.

Ceilalţi boieri, văzând cu câtă înlesnire se câştigau banii în acest nou joc, începură a juca şi ei şi atât de bine le mergea jocul, încât unii din ei începură să simtă milă de bietul baron, care plătea neîncetat, cu cel mai mare stoicism, perderile sale. Dar aceasta era numai o manevră a şiretului muscal; căci după câteva minute, toţi începură a pierde. Agitaţiunea şi zgomotul acestui joc infernal făcu pe beizadea Costache şi pe hatmanul Cărăbuş să părăsească liniştitul joc al tablelor.

— Popă, pe ce am în mână! zise beizadeaua cu mândria aceea plină de fanfaronadă ce este particulară beizadelelor din ţara noastră.

 $^{^{1}}$ Lucullus (114 — 57 î.e.n.) — general roman. Iubea luxul și mâncărurile alese.

 $^{^2}$ Eliogabal — împărat roman între 218 și 222, vestit pentru viața desfrânată pe care o ducea și pentru cruzimea sa. A fost ucis de soldați.

³ Două ore după-amiază. (n. N. F.)

Baronul începu a da cărți, fără se să preocupe cât de puțin de suma ce putea să aibă principele în mână.

 — Ai câştigat, măria ta! exclamară unanim, cu surpriză, toţi jucătorii.

Beizadeaua deschise mâna şi găsi într-însa cincizeci şi trei mahmudele, care fură plătite cu punctualitate de către baronul.

— Şase ochi pe toată suma! zise iarăși beizadeaua.

Norocul fu și de astă dată în partea beizadelei. Baronul îl lăsase într-adins să câștige, ca să-l încurce, căci la a treia carte beizadeaua pierdu tot ce câștigase, împreună și cu banii săi.

Această schimbare de noroc ambiționă și mai mult pe Caragea. El scoase din buzunar o pungă plină cu mahmudele și după ce bău un pahar de mastică și fumă de câteva ori din ciubuc, zise cu ironie:

- Arhon baroane, câte parale ai în buzunar?
- Am de ajuns, măria ta, ca să plătesc ce voi pierde, răspunse rusul cu mândrie.
  - Bine!... ia să-mi dai un zece ochi pe punga aceasta!
  - E prea mult, măria ta!
  - Fie dar pe jumătate.

Baronul câştigă jumătate din ceea ce se afla în pungă și la al doilea joc o luă cu totul.

- Eu mă prind că jocul ăsta are pe dracul într-însul, zise postelnicul Andronache Tuzluc. Auzi acolo! să pierd eu zece mii de lei într-o clipeală de ochi? Şi unde pui bătaia de piept şi de inimă; unde pui iarăși acel îndemn nebiruit de a tot cere pe popă și zece ochi și a tot scoate la dodecari din pungă, uitându-te la dânșii cum se duc la dracu.
- Ba să mă ierți, boierule; banii domniei tale nu s-au dus la dracu, ci în pungă la mine, zise baronul.
  - Tot atâta face, arhon baroane, zise beizadeaua cu ironie.
  - Aşa, aşa! adăugă hatmanul Cărăbuş, cu un râs înghesuit și

¹ Acest om original, al cărui nume l-am preschimbat aici puțin, mai în urmă și-a pierdut mințile și a viețuit până în zilele noastre într-o stare deplorabilă. (n. N. F.)

² Ganimed — în mitologia antică, paharnic al Olimpului, vestit prin frumusețea

prostatic, ca să lingușească pe beizadeaua.

— Cât ai pierdut, cucoane Andronache? întrebă treti-logofăt Iordache Zlatonitul, sculându-se de pe sofaua unde șezuse nemișcat tot timpul cât ținuse jocul.

- Vreo zece mii de lei! răspunse fanariotul cu nepăsare.
- Puţin, foarte puţin. Să trăiască isnafurile și sărăcimea! N-ai decât să scoți o cercătură¹ în țară sau să dai câteva volnicii de furat pe la hoți și banii aceștia vor veni la loc înzecit!...
- Bravo, Zlatonitule, bravo! exclamă beizadeaua bătând din palme şi râzând ca un nebun.
- Dar bine, măria ta, suferi să fiu batjocorit de acest nemernic chiar înaintea măriei tale? zise postelnicul rănit la biată cinste.
  - De ce te superi, Andronache? Nu vezi că el glumește?
- Dar domnia ta, boier Pingelescule, cât ai pierdut? întrebă iarăși Zlatonitul.
- Vreo trei mii de lei.A zecea parte din prețul cu care îți vinzi obișnuit iscăliturile ce pui pe anaforalele veliților boieri; nu te întrista de această pierde-re, căci din mila lui Dumnezeu pricinile se înmultesc din zi în zi.

Pingelescu plecă capul în jos și tăcu; dar Zlatonitul se afla în vervă satirică și hotărâse să biciuiască pe toți fără milă, căci nu trecu mult și se adresă către căminarul Stamate Birlic:

- Ia spune-ne, arhon căminare, ai pierdut și domnia ta ceva?
- Vreo mie cinci sute de lei; un bagatel.
- Nu e nimic. O să avem vreo câteva podini lipsă la poduri și vreo sută de oameni cu picioarele scrântite¹. Dar domnia voastră, clucer Măturică și paharnice Mână-Lungă, cum stați?
  - Noi am câștigat².
- Se vede că Dumnezeu priveghează asupra văduvelor și asupra săracilor, căci de pierdeați și voi, apoi negreșit erați să vă băgați măturile și mâinile voastre cele lungi în lada săracilor și era să le luați hrana și îmbrăcămintea măcar pe vreo două-trei luni. Dar domnia ta, arhon baron Calicevschi, de unde ai venit cu acest joc drăcesc, care o să ne

ducă în stare să ne pierdem averea, sufletul și chiar mustrarea de cuget? (...) De ce ai mai venit și domnia ta să ne cufunzi în prăpastia ticăloșiei prin jocul domniei tale cel sărăcăcios ca și numele ce porți?

- Ei! ei! nebunule, te-ai trecut! zise beizadeaua atins de vorbele cele aspre ale Zlatonitului.
- Nu, măria ta, nu m-am trecut și nu pot să tac, căci sunt român și văd de acum unde o să ne ducă jocul muscalului acestuia. Boierimea țării, atât de iubită de norod pentru faptele ei cele frumoase, fiii acelor stâlpi ai țării care au jertfit avuția și și-au dat chiar viața pentru țară, o să ajungă să vândă mere pe pod ca precupeții, iar cei mai slabi dintre dânșii o să-și piardă cinstea și sufletul, vânzându-se la cei ce le vor da bani de cheltuială la neavere! Da, boierilor, jocul acesta o să vă piardă...

Muşcăturile Zlatonitului ar fi mers mult mai departe, dacă în momentul când voia să reînceapă n-ar fi intrat Păturică, invitând pe musafiri la masă.

Beizadeaua se îndreptă către camera de mâncare, urmat de toți ceilalți musafiri, se puse la masă și toți începură a gusta din bucatele cele delicate ale grecului și a bea din vinurile cele mai alese ale țării. Dar când ajunseră la fripturi și poame, începură lăutarii a cânta cele mai frumoase și mai patetice cântece de masă¹.

Toţi oaspeţii ascultau pe lăutari cu mai multă sau mai puţină băgare de seamă; numai Caragea şi hatmanul Cărăbuş păreau mai agitaţi decât toţi ceilalţi. Aceasta se vedea din mişcările capului, din alterarea feţei şi mai cu seamă din desele oftări ce ieşeau din piepturile lor. Vinul cel tămâios de Cernăteşti, turnat necontenit în gâtlejul boierilor, începu să-şi facă efectul său. Oaspeţii noştri, care până aci mâncau şi beau liniştiţi ca cei şapte filozofi ai Eladei, prinseră la limbă şi deveniră mai zgomotoşi decât nemţii cei beţi. Respectul ce aveau asupra beizadelei mai slăbise; unii cântau, alţii îndemnau pe baronul Calicevschi să înceapă iarăşi minunatul joc care cu puţin mai înainte le uşurase pungile; numai beizadeaua şedea liniştit şi din când în când arunca câte o vorbă de spirit în socoteala bieţilor oaspeţi, care, cu toată ameţeala vinului,

erau siliți să sufere, temându-se de a nu trage asupră-le urgia domnească.

În fine cina se termină și musafirii părăsiră casa. Postelnicul Andronache, după ce dete câteva instrucțiuni lui Păturică, se puse și el în sanie și se duse la chera Duduca.

Capitolul XVI FĂ-TE OM DE LUMEA NOUĂ, SĂ FURI CLOŞCA DE PE OUĂ!

Să părăsim partea de sus a caselor postelnicului, căci nu mai are nici un interes pentru lectorii noștri, și să ne coborâm în partea de jos, sau mai bine în beciuri, ca să vedem ce face Dinu Păturică.

Acest ambițios ciocoi, nevoind a se lăsa nicidecum mai jos decât stăpânul său, pregătise și el o cină, la care invitase pe câțiva din cei mai de aproape amici ai săi.

Camera în care dădea el ospățul era împodobită cu două paturi turcești înfundate, peste care erau puse saltele de lână acoperite cu chilimuri vărgate de *Idirn* (Adrianopole), cusute pe margini cu ciucuri de bumbac alb; pe lângă pereți erau puse perne îmbrăcate cu cit tocat¹; prin unghiurile acestor paturi erau așezate pernițe mici umplute cu puf, pe ale cărora fețe albe de batistă se vedeau mai multe arabescuri cusute cu fir de mătase, iar pe una dintr-în-sele, erau cusuți doi amorași, ținând în mâini o ghirlandă de flori, în al căreia mijloc era o inimă pătrunsă de două săgeți și inscripția aceasta: M m xecn V!¹.

Zidul de lângă pat era acoperit cu un covor de Brussa, pe care stau spânzurate în cuie o puşcă arnăuțească ghintuită, legată la maşină cu o sangulie cusută cu fir, și două perechi pistoale băgate în tocuri de piele, ornate tot cu fir. Mai în jos, tot pe acel perete erau atârnate două săbii turcești cu mânerele de sidef, iar în mij-locul lor era așezat un cauc oltenesc de hârșie neagră de miel, al cărui fund era cusut cu fir de cel bun peste postav roșu și lăsa să atârne în jos o fundă de fir lucrată

cu mare gust.

Cele două ferestre dinspre uliță erau împodobite cu mai multe glastre de flori, printre care se deosebeau mai ales: maghirani, trandafiri și câțiva endrișaimi, ce umpleau atmosfera camerei de un miros nu așa plăcut, cât era de pătrunzător.

Pe lângă pereți erau puse în rând câteva scaune de Brașov vopsite și un sipet mare, legat în bande de fier alb peste piele de căprioară albastră.

La o înălțime oarecare a unuia din pereți era un dulap mic, săpat în zid, în care se afla depusă mica bibliotecă a ciocoiului, compusă din câteva cărți grecești și românești, printre care figu-rau: *Proorocia lui Agatanghel, Filozoful Sintipa, Alexandria, Tilu Buhoglindă* și alte capete d-opere ale literaturii naționale de pe atunci, cărți glumețe care, prin anecdote de spirit și povețe filozofice, făcea petrecerea favorită a poporului.

Masa de mâncare era așezată între două paturi și împrejurată cu scaunele pe care erau să șadă onorabilii oaspeți ai lui Păturică.

Pe masă erau rânduite o mulțime de farfurii cu mezelicuri de tot felul: marinată de stacoji, farfurioare mai mici cu icre proaspete de morun, licurini jupuiți, sardele muiate în untdelemn de Mitilene amestecat cu piper și zeamă de lămâi de Messina, măsline dulci de Tessalia, grămădite în formă piramidală, icre tari de chefal, smochine de Santorini, halva de Adrianopole; nimic din delicatesele gastronomice ale Orientului nu lipsea pe masa ciocoiului, mai împodobită chiar decât a stăpânului său. Toate aceste mezelicuri erau așezate după o regulă militară, având la fiecare distanță de două palme câte o carafă cu vin galben de Drăgășani, cu pelin roșu din viile mănăstirii Bistrița și cu vinuri orientale de diferite culori și gusturi, fără a lipsi papornițele¹ cu anason de Chio și cu mastică de Corint. În fine, Păturică luase dispozițiuni ca oaspeții săi să nu cerce cea mai mică lipsă întru îndeplinirea gustului

 $^{^1}$ Cercătura era controlul ce făcea guvernul, pe acei timpi, contracciilor care luau prin sultan-mezat (licitație publică — n. ed.) strângerea veniturilor țării. Din acea cercătură ieșea un rău foarte mare, căci se descopereau abuzuri mari. Contracciii, ca să scape de pedeapsă, cumpărau pe cercători, iar banii ce le dădeau îi adunau tot de la contribuabili. (n. N. F.)

lor rafinat.

Dacă cineva ar fi văzut luxul ce domnea la masa postelnicului și la a vătafului său de curte, fără îndoială s-ar fi convins că ospățul slugii întrecea în toate pe al stăpânului și, dacă s-ar fi gândit mai serios la mizeriile acelor timpi de tristă memorie, ar fi zis, împreună cu noi, că fanariotul n-avea de ce să se plângă pentru pagubele ce-i făcea vătaful său de curte, căci banii ce se cheltuiau în aceste ospețe nu erau ai săi, ci ai săracilor și ai văduvelor căzuți victimă nesațului său de averi.

Între oaspeții de căpetenie invitați de Păturică figurau: Tudor Ciolănescu, vătaful de curte al banului Grigore B...; Neagu Chioftea de la banul Constantin Băl...; Zamfir Ploscă de la Isaac R...; Vlad Boroboață de la F... și alți mai mulți, aleși între corifeii ciocoismului și ai hotomăniilor bucurestene de pe atunci.

După ce se duseră musafirii postelnicului pe la casele lor și el la amanta sa, Păturică se coborî în odăile de jos și se puse la masă cu prietenii săi.

Patru ţigănaşi, curat îmbrăcaţi, aduceau bucate la masă, şi două ţigance tinere şi frumuşele erau însărcinate a turna prin pahare nectarul care, de la căderea zeilor din Olimp încoace, a luat prozaicele nume de vin şi rachiu.

Una dintr-aceste două copile luă de pe masă o paporniță cu anason și, umplând mai multe feligene, dete fiecăruia din oaspeți câte unul. Oaspeții, sorbind rachiul, căzură pe farfuriile cu mezelicuri precum

¹ Veniturile podurilor se vindeau prin mezat și Stamate Birlic se afla contracciu. Aceste venituri se compuneau din taxe puse asupra tuturor carelor ce intrau în Capitală. Carul cu marfă de lipscănie plătea bani 240; cel încărcat cu blane leşești, bani 180; se lua 6 bani de vadra de rachiu; 12 bani pentru vadra de vin; 45 de bani carul cu postav românesc; 30 carul cu piei de miel; 45 carul cu piei de vacă; 60 carul cu bogasiu; 60 carul cu piei de iepuri; 45 carul cu coase; 60 carul cu brașovenie; 60 carul cu musuluri de Rumelii; 60 carul de arnici; 45 carul cu aba de Podolia; 30 carul cu aba de tuzluci; 60 carul cu sticle ce vin dinlăuntru; 30 carul cu sticle leșești; 60 carul cu postav leșesc; 60 carul cu lână de oaie; 60 carul cu lână de capră; 60 carul cu aramă lucrată; 30 carul cu fier; 120 carul cu butii de vin, fie mănăstiresc ori boieresc sau țărănesc. (n. N. F.)

 $^{^{2}\,\}mathrm{Acești}$ doi boieri se aflau casieri la cutia de milostenie. (n. N. E)

cad lăcustele peste holdele plugarilor.

Dinu Păturică observă aceasta și, cu o oarecare nerăbdare, în calitatea sa de ospătător, strigă cu un glas ascuțit și obraznic:

- Aduceți ciorbă, bre!
- Numaidecât, cuconașule! răspunseră țigănașii, plecând toți deodată ca să arate mai mult zel. După câteva minute ei puseră pe masă un castron colosal plin cu ciorbă de știucă fiartă în zeamă de varză cu hrean; pe urmă aduseseră două farfurii lunguiețe cu mihalți și păstrăvi rasol, muiați în oțet și untdelemn; aduseră mai multe vase de cositor pline cu iahnii, cu plachii, cu morun gătit în măsline și foi de dafin, cu crapi umpluți cu stafide și coconare și alte felu-rite mâncări care se ziceau în vechime "bucate cu cheltuială".

Vinul, asemenea, curgea fără încetare din pahare și aluneca pe gâtul ciocoilor care, la fiecare deșertare de pahar, strigau: "Să trăiască nenea Păturică!"

Numai Vlad Boroboață sta trist și tăcut.

- Da ce, mă Boroboață, de ce stai bosumflat? Ori ți s-au înecat niscaiva corăbii cu marfă? zise Neagu Chioftea, cel mai zgomotos dintre toti oaspetii.
  - Parcă ești o mireasă, adăugă Tudor Ciolănescu.
- Închină cu noi, bre! Fă-te om de lumea nouă, să furi cloşca de pe ouă! ziseră toți ciocoii deodată.
- Ei bine răspunse Boroboață umpleți-mi un pahar să închin și eu cu voi!

Paharul se umplu și se dete în mâna lui Boroboață, care, ridicân-dul în sus, zise:

— În sănătatea săracilor țărani, cărora le dăm fum de ardei și le punem fierul roșu pe piept, ca să le luăm bănișorii din pungă! Să trăiască văduvele și copiii cei sărmani, cărora le luăm pâinea din gură, ca să mâncăm noi, ăștia, pește de Țarigrad, halvale de Idirn și să bem vin

 $^{^1\,\}mathrm{Pe}$ atunci, muzica română se compunea din arii de joc și arii de delectare, numite cântece de masă. (n. N. F.)

chipriotic!... În sănătatea țării întregi, pe care am lăsat-o în sapă de lemn!...

Zicând aceste cuvinte, trânti paharul pe masă și căzu iarăși în cugetările sale de mai nainte.

Toastul lui Vlad Boroboață și amărăciunea cu care el pronunță vivatul său cel sinistru făcură în inima ciocoilor tot acea impresiune ce făcu odinioară literele de foc regelui Babiloniei, Baltazar, și oaspeților săi cei desfrânați.

Vătafii de curte se uitau unul la altul cu nişte priviri sperioase, ce dovedeau îndestul cât de adevărate erau cele zise de Boroboață. Numai Dinu Păturică ascultă acest strigăt al mustrării de conștiință fără ca să se tulbure câtuși de puțin; ba încă el aruncă asupra lui Boroboață o privire disprețuitoare și, dând într-un râs sardonic, curmă tăcerea cu aceste cuvinte:

— Cinstiţi boieri! Nu vă sinorisiţi lui Boroboaţă, căci este cam nebun, sărmanul. Cine ştie ce babă l-a obrocit¹. Să bem, fraţilor, şi să lăsăm pe Boroboaţă să spuie la cazanii cât va voi.

Apoi întorcându-se către slugi:

- Aduceți, bre, vin tămâios de Cernătești.
- Şi de cel de Drăgăşani! adăugară ceilalți.

Sticlele se împlură cu tămâioasă într-o clipă și veselia renăscu în sânul oaspeților amețiți de băuturi și îmbuibați de grasele mâncări orientale.

Această cină, compusă toată din plăceri de contrabandă, ținuse câteva ore și, cu tot vinul ce se băuse, nici unul dintre ciocoi nu se îmbătase desăvârșit; ei ajunseră numai la gradul acela al beției când omul devine vesel și spune adevărul fără rezervă. Astfel dar, unii vorbeau, alții cântau, lovindu-se unii pe alții în glumă cu gloanțe de pâine; numai Vlad Boroboață sta cufundat în niște cugetări sinistre, pe care le întrerupea câteodată cu un surâs amarnic. Dinu Păturică, ce-l privea cu

² Nu mă uita. (gr.).

¹ Cel mai scump cit de pe atunci. (n. N. F.)

o vădită nemulţumire, observând că acea beţie tristă a oaspelui său putea să influenţeze mai tare asupra celorlalţi şi să stânjenească libera explozie a veseliei lor, se sculă în sfârşit strigând:

- Ei bine, boieri, vă văd cam pe gânduri; eu v-am chemat aci ca să ne veselim, iar nu ca să punem cenușă în cap și să ne plângem păcatele ca prorocul Iona din Scriptură! N-aveți bucate? N-aveți vin? De ce dar stați ca niște curci plouate? Mai aduceți, bre, marinată de barbuni și vin de Tenedos, să ne veselim cât ne umblă moara, că destul ne vom pocăi la bătrânețe. Iar tu, cobe rea, du-te de fă cazanii la biserică, iar nu în casa mea!... Auzit-ai tu?
- Bravo, nene Păturică, ai dreptate! Să se ducă la dracu acest dăscăleci care ne-a stricat cheful cu iticaua lui.
  - Da, la dracul! exclamară toți deodată.
  - Iar noi să ne veselim ca niște oameni de ispravă, adause Păturică.
- Şi să vorbim de trebuşoarele noastre, răspunse Neagu Chioftea, curmându-i vorba. Ştiţi, boieri, că am cam ajuns la vremea de apoi. Pare-mi-se că stăpânii noştri au cam băgat de seamă că le mâncăm stările şi s-au pus pe economie. Alte dăţi, când le înfăţişai catastihul, nici că se uitau pe dânsul şi-ţi umpleau mâna de rubiele; iar acum te ţine câte trei-patru ceasuri în picioare şi te descoase din toate încheieturile ca pe hoţii de cai.
  - Bine vă face, ciocârlanilor! zise Păturică râzând.
  - Ce-ai zis? întrebă Neagu Chioftea cu mirare.
  - Am zis că vă face foarte bine, căci nu știți să furați.
  - Noi nu stim să furăm? observă Chioftea cu un zâmbet de ironie.
  - Da, da, voi! replică cu siguranță. Sunteți niște bojogari¹.
  - Dacă este așa, apoi învață-ne tu meserie.
- Bucuros. Ia spuneţi-mi, boieri dumneavoastră, aţi citit vreodată cartea numită *Floarea darurilor*?
  - Nici n-am auzit vorbindu-se de dânsa.
  - Aveţi dreptate, nu s-a tălmăcit încă în limba românească și voi

¹ Papornițe — butii îmbrăcate cu papură. (n. N. F.)

abia știți să citiți românește. Ascultați dar și pricepeți. În acea carte este o istorioară plină de noimă, care începe cam așa: "A fost odată un împărat de la Hindiile răsăritului sau de prin Țara Sacâzului². Acel împărat avea şaptezeci și cinci de copii, tot unu și unu. Ajungând însă la adânci bătrânețe, el chemă pe fiul său cel mare și-i zise să facă un snop de şaptezeci şi cinci de nuiele şi să-l aducă înaintea sa. Porunca se îndeplini într-o clipă. Împăratul chemă atunci pe toți fiii săi și le zise: "Eu am îmbătrânit și peste puțin o să mor; aș voi însă ca, înaintea morții mele, să las întinsa mea împărăție aceluia dintre voi care se va dovedi mai tare și mai priceput. Hotărăsc dar ca acela care din voi va putea să rupă deodată această legătură de nuiele, acela să ia împărăția după moartea mea!" Feciorii de împărat se priviră mai întâi unii pe altii cu mirare si apoi se cercară pe rând si fiecare în parte să rupă legătura de nuiele, dar nici unul nu putu. Împăratul îi privi râzând și le zise: "Dacă nu le puteți rupe deodată pe toate, apoi rupeți-le câte una în parte". Copiii se supuseră la noua poruncă a tatălui lor și în puțină vreme toate nuielele fură rupte. "Ascultați, dragii mei copii — adause atunci împăratul — acest snop de nuiele sunteți voi; dacă veți rămâne uniți după moartea mea, nimeni nu vă va birui; iar dacă vă veți despărți, va veni vrăjmașul și va face din voi ceea ce făcurăți dinaintea mea cu aceste nuiele".

Păturică se opri aci și, privind câteva momente pe tovarășii săi cu ochi pătrunzători, îi întrebă:

- Ei bine, boieri domnia voastră, cum vi se pare această istorioară?
- Foarte fromoasă, ce e dreptul, dar n-are a face nimic cu necazurile noastre, răspunse Chioftea.
- Vă înșelați, frații mei, adaose Păturică cu un aer de superioritate. Dacă voi ați fi urmat paradigma acestei istorioare, nu erați să vă plângeți acum că stăpânii voștri v-au prins cu ocaua mică.
  - Ei bine, învață-ne tu ce să facem.
- Să vă învăţ, căci, uite, sunteţi proşti ca nişte băieţi luaţi de procopseală. Voi vă adunaţi în toate zilele la cafeneaua de la Dorobănţie. Aşa este, ori ba? Spuneţi!

- Ba aşa. Ne adunăm în toate zilele, precum zici.
- Ar fi de mare folos pentru voi ca, înainte de a părăsi cafenea-ua, să puneți *nart*¹ la toate lucrurile ce veți târgui, ca să știe fiecare din voi cât are să încarce la socoteală.
  - Vorbeşte mai desluşit, că nu te înțelegem!
- Iată ce voi să vă zic: să ne închipuim că pentru curtea unuia dintre stăpânii voştri se cumpără câte douăzeci și cinci oca de carne pe zi. Ei bine, prețul nu poți să-l încarci, căci carnea este cu nart (preț fix); dar poți să încarci la suma ocalelor, cumpărând mai puține și trecând la socoteală mai multe. Cu pâinea faci tot așa. Vânatul și păsările nu au nart: curcanul se vinde un leu, pune-l un leu și șaptezeci de parale; gâsca ipac (idem); găina și rața se vând câte o leiță, pune-le câte un leu și cinci. De la untdelemn, zahăr, cafea, tutun, poame și chiar de la zarzavat puteți să vă folosiți în două feluri, adică adăugând la suma ocalelor și la preț...
- Fleacuri, nene Păturică, fleacuri! Din aceste nimicuri cineva abia își scoate zilnicele cheltuieli. Nouă, mă rog dumitale bun, ne trebuie bani mulți, stări mari, ca să scăpăm de slugărie.
- Şi cutezaţi voi să numiţi nimicuri cheltuiala cuiniei, acel izvor nesecat din care un om cuminte poate în scurt timp să facă stare mare? Bree! Da' proşti mai sunteţi!... Să vă fac o socoteală cu tahmin (aproximativă), ca să vedeţi cât de mult vă amăgiţi.
- Fă-o, nene Dinule, să vedem ce bazaconii sunt acestea ce ne tot spui.
  - Cioară, adu călimări și hârtie!

La aceste cuvinte, un țigan ce dormita lângă sobă se sculă repede și aduse numaidecât hârtie și o pereche călimări de argint cu coadă. Păturică deschise coada călimărilor, scoase un condei de pană de curcă cu felurimi de flori făcute dintr-însul și, după ce dete pe țigan afară, urmă într-astfel:

— Ei bine, boieri, fiţi cu băgare de seamă, că am să vă fac o socoteală cu tahmin, ca să vedeţi că vorba mea e vorbă; şi ca să nu ziceţi că măresc sumele, voi începe chiar de la casa stăpânului meu. Aşadar

scriu aci:

Să înmulțim acum acest câștig cu zilele anului și veți vedea că dă o sumă de talere 10. 785, bani 90. Această sumă vine numai de la cuinie; dar unde puneți, domnia voastră, îmbrăcatul țiganilor, cumpărătoarea orzului, a fânului, a cărbunilor, a lemnelor și altele mai multe de felul acesta, care aduc pe an alți opt sau zece mii de lei cel puțin?

- Toate aceste gheliruri, le ştim, sunt bune, nu tăgăduim, dar vin cu ţârâita. Noi voim să ne arăţi vreun mijloc prin care să câştigăm sume mari în puţin timp, ca să ne cumpărăm moşii şi acareturi, să ne facem şi noi boieri ca stăpânii noştri.
- Eu v-am arătat mijloacele cele mai lesnicioase; aflați voi altele mai bune.
- Şi ce am putea să născocim noi mai mult decât tine, care știi câte în lume și în soare?
- Mă linguşiţi, hoţomanilor; dar fiindcă am început, cată să şi sfârşesc. Ascultaţi! Voi ştiţi, ca şi mine, că boierii noştri trăiesc în desfrânări şi se ţin numai de zavistii (intrigi), ca să dea pe domni jos de pe scaun, crezând că cei noi, ce vor veni, îi vor pune în trebi mai mari sau le vor da ţara pe mână, ca s-o smulgă şi mai tare, iar la averile lor, rămase de la părinţi, nici că se gândesc. Ei au moşii şi nu le cunosc hotarele, nici venitul ce poate să dea pe tot anul. Au vii, fără să le ştie numărul pogoanelor; au zalhanale, heleşteie, livezi de pomi şi câte altele de felul acesta, pe care le arendează pe nimic; iar arendaşii, nemulţumiţi cu un câştig de sută la sută, scot din spinarea ţăranilor, dărapână pădurile şi acareturile moşiilor, ba de multe ori înstrăinează chiar din pământul moşiei. Toate acestea, boeri domnia voastră, sunt o comoară nesecată, din care un vătaf de curte işchiuzar poate, în scurtă vreme, să ajungă bogat ca Iov din Biblie.
- Şi ce trebuie să facă el, ca să se folosească din toate acestea? întrebară toți ciocoii deodată, completându-se în dezvoltările ce da Păturică cu atâta elocință.

 $^{^{1}\,\}mathrm{A}$ obroci, după limba poporului de-atunci și chiar de astăzi, este a fermeca, a îndobitoci. (n. N. E)

— Nimic, de tot nimic! răspunse Dinu Păturică răsucindu-și mustața și surâzând cu mândrie.

- Nu te înțelegem.
- Lăsaţi-mă să isprăvesc şi veţi înţelege. Când se apropie vremea arenduirii moşiilor, înţelegeţi-vă mai întâi cu arendaşul cel vechi. Spuneţi-i că pe toată ziua vin câte doi-trei muşterii ca să ia moşiile în arendă îndoit şi că numai din pricina prieteşugului îi goniţi pe toţi; scoateţi chiar muşterii mincinoşi şi veţi vedea cum o să-şi deschidă grecul punga şi o să verse într-a voastră. Osebit de aceasta sunt ispăşaniile de păduri, facere de hanuri, mori şi altele mai multe, din care aţi putea să câştigaţi sume însemnate, numai să ştiţi să pipăiţi lucrul cumsecade. Aşa, dragii mei, trebuie ca fiecare dintre voi să se facă om de lumea nouă, ca să ştie a fura cloşca de pe ouă!

${\it Capitolul~XVII}$ MUZICA ŞI COREGRAFIA ÎN TIMPUL LUI CARAGEA

Pe când Păturică se ocupa cu predarea acestei lecții, deodată se auzi răsunând în spațioasa anticameră amestecul unor sunete ascuțite și îngânate; o pereche de lăutari începuse a cânta din gură și din viori melodia adaptată pe versurile următoare:

Cine la amor nu crede, N-ar mai călca iarbă verde; Să calce tot fân uscat,

și pe la timpi se auzea câte un oftat.

Bojogari — hoţi proşti. (n. N. F.)
 Tara Sacâzului — insula Chio. (n. N. F.)

— Pun prinsoare că este diavolul de Neculăiță, ziseră unii din oaspeți.

— El trebuie să fie! Şi ciocoii alergară către ușă, ca să primească pe confratele lor.

Ei nu se înșelau, căci abia ce deschiseră ușa, ei văzură pe Neculăiță, vătaful de la armaș M..., sosind vesel în fruntea lăutarilor.

- Nenea Neculăiță! exclamară toți.
- Eu, bre! și cu mine! Ce gândeați voi c-o să scăpați de mine? Unde e procopsitul de Dinu să-i multumesc de cinste?
- Îți cer de o mie de ori iertăciune că nu te-am proscalisit la masă; sunt vinovat, ce e drept; dar m-am gândit că aveți ziafet pentru cuconul Andrei de la domnia voastră și credeam că n-o să poți veni.
- Nu este nimic. Poruncește tu numai să-mi aducă și mie de mâncat și de băut.

La un semnal al lui Păturică, masa se umplu din nou de bucate și de vinuri proaspete.

Vătaful armaşului începu să bea şi să mănânce cu o mare poftă, iar după ce se cam ameţi şi dânsul, începu să vorbească şi verzi şi uscate.

- Ştiţi voi una, bre? zise el. A dat norocul peste mine. Boierul a hotărât să-şi facă case noi şi m-a însărcinat pe mine cu strângerea celor trebuincioase pentru zidire.
  - Ei! și ce iese de-acolo? zise Păturică cu un aer de invidie.
- Tocmai tu mi-o zici aceasta? Ai uitat oare parimia grecului: "TriV ept $e^{\pm}$ osh»na, p¦r es ,d V me 'em na."

He, he! Unul e Neculăiță, nu sunt doi. O să-mi fac o pereche de case să le întreacă pe ale armașului; saraiuri, bre, nu glumă!

- Să-ți ajute Dumnezeu! ziseră ciocoii.
- Aşa să fie! De-aceea am şi gust de veselie. Am venit aci ca să petrecem; aideţi dar să tragem un dans d-ale tătăreşti, adăugă Neculăiţă sugând un pahar cu vin.
  - La horă! repetă cu zgomot adunarea întreagă.

Păturică chemă pe un țigan și, după ce-i șopti câteva cuvinte la

 $^{^1\,\}rm Din$ vechime și până la Regulament, carnea, pâinea și lumânările se vindeau la contraccii cu apalt (luare în arendă, n. ed.) și se însemna în contract prețul fix, și câți

ureche, intră și el în hora ce se și începuse.

Era foarte curios lucru a vedea pe ciocoii noștri cu pulpanele antereilor ridicate în brâu, ca să lase picioarelor libertate de a lucra după cerințele jocului; cu ceacșiri roșii, cu meși și papuci galbeni; încinși cu taclite așezate astfel încât le acoperea pântecele și o parte din piept; cu fermenele de postav de diferite fețe, lăsate pe spate, rași la cap și cu fesurile puse cam pe ceafă; era curios lucru, zicem, a privi efectul grotesc al acestor costume dizgrațioase, mai ales că poza jucătorilor plecați cam pe spate și aerul lor de gravitate în dans îi făceau cu mult mai ridicoli de ceea ce erau în realitate.

Vinul, vorba și în cele din urmă sunetele lăutarilor deșteptase în oaspeții lui Păturică un gust de petreceri, care nu poate fi niciodată complet când în mijlocul bărbaților lipsește femeia, cea mai plăcută dezmierdare în asemenea cazuri.

- Petrecerea fără femei este ca nunta fără lăutari! zice Chioftea, cu o aprindere ce se vedea răspândită în trăsăturile feței sale.
  - Da! da!... Ne trebuie papuci roșii! adauseră ceilalți.
  - Las' c-am luat eu măsuri și pentru aceasta, răspunse Păturică.
  - Aşa este, dar noi vrem lucru bun, iar nu tălanițe din Scaune¹.
- Tăceți c-au să ne vie tot puișori aleși. Arghira, Rozolina, Calmuca ^{2} ...
  - Bravo, nene Păturică! Să trăieşti cât turnul Colţii!

Nu trecu mult și se auzi un zgomot de trăsură în curte. Păturică ascultă cu atenție și, încredințându-se bine, zise cu enfaz ciocoilor:

- Iată, boieri domnia voastră, vin și chiramele³ și, ca să nu rămân mai jos decât nenea Neculăiță, v-am adus și muzica nemțească.
  - Aferim, nene Păturică! Tu nu faci lucrurile pe jumătate.

Uşa camerei se deschise şi intrară mai întâi trei femei îmbrobo-dite

din măcelari sau brutari se dovedeau că vând cu cântare strâmbe sau articole proaste se dădeau prin târg și se țintuiau de urechi pe la răspântii.

Să explicăm acum ce înseamnă "darea prin târg". Această tortură se urma astfel: culpabilul era dezbrăcat până la brâu; mâinile îi erau legate cu o funie de care îl trăgea un arnăut al spătăriei, pe când altul îl lovea cu nuiaua peste spate, strigând tare: "Cine va face ca dânsul, ca dânsul să pață", și astfel îl plimba prin tot orașul. (n. N. F.)

la cap cu tulpanuri albe și înfășurate cu niște scurteici căptușite cu blană, ca să poată învinge asprimea gerului. Aceste femei, după ce salutară pe ciocoi și schimbară cu dânșii câteva glume, își scoaseră

FOAIE DE SOCOTEALĂ A CURȚII MARELUI POSTELNIC A. TUZLUC	Socoteala dreaptă		Socoteala încărcată	
Luni, ian. în 8, 1817 (bunăoară)	talere	bani	talere	bani
Treizeci oca carne, câte 10 parale ocaua	5		7	60 ¹
fac	1		1	
Douăzeci pituști pentru masă	2	30	3	90
Morcovi, pătrunjel, ceapă, făină, orez și	2		3	90
piper		30	1	
Ciriviş	3		6	
Enibahar și alte mirodenii	5		7	60
Doi curcani	4		6	
Cinci claponi	6		8	60
Patru limbi afumate	5		7	60
Şase ghiudeni	4		6	
Zece licurini	6		8	30
Sardele	1		1	60
Icre negre de taigan	1		1	30
Arpagic și usturoi pentru stufat	2		3	
Apă de Filaret pentru boieri	2		3	
Apă de gârlă pentru slugi	1		1	60
Stafide și coconari		12		18
Ouă pentru ochiuri și jumări	1		1	30
Sare	2	30	3	30
Oţet	1		1	60
Struguri și mere crețești	3		4	
Varză pentru calabalâc² Imiclicul oamenilor³	57	72	87	18
Fac peste tot cheltuiţi			57	72
Să scădem cheltuiala cea dreaptă din cea Încărcată			29	46

blănile şi-şi descoperiră capetele. Scoţând acele îmbrobodeli ce le dau înfăţişarea unor femei ieşite din haremurile turceşti, ele rămaseră cu feţele astfel precum le făcuse Dumnezeu, adică tinere şi plăcute ca ale unor zâne.

Arghira, cea mai frumoasă din toate, purta o rochie de mătăsărie ca arderea Moschii, cu trei rânduri de mangeturi pe poale, cu mânecile strâmte și cu pieptul închis. Era încinsă cu un colan¹ de canavăț roşu, cu paftale mici de aur; la gât avea un şimizet cusut la ciur; capul îl avea acoperit cu un fes alb cu fundă de mătase neagră și legat cu o sangulie albă cusută cu fir, ale cărui căpătâie, înnodate la partea dreaptă a capului, formau o floare de o formă originală; picioarele îi erau încălțate cu ciorapi de Lipsca, foarte albi și pantofi de saftian negru cu funde roșii de mătase; la gât avea și trei șiruri de mărgean ales, iar la urechi atârnau o pereche de cercei lucrați în aur și diamante; pe deasupra tuturor veșmintelor purta o fermenă de catifea neagră, scurtă până la talie și cusută cu fir în mangă.

Calmuca era îmbrăcată mai tot asemenea, cu deosebire numai că avea capul gol și două coade pe spate ca fetele mari; iar Rozolina, credincioasă tradițiunilor patriei sale, purta costumul german al epocii aceleia.

Îndată după dânsele intrară și cei optsprezece țigani ce formau muzica nemțească a Niculescului², care, după ce se puseră în regulă, începură a suna mai întâi marșul zis al lui Napoleon și alte piese muzicale de recreațiune foarte la modă pe atunci; apoi începură a cânta menuetul¹.

Ciocoii, luând pe rând damele la joc, se deteră cu furie la toate exercițiile coregrafice obișnuite în timpul acela. Monotonul minet, dansul clasic al saloanelor europene, săltătoarea cracoviană a leșilor, cotilionul franțuzesc, valsul nemților și ecosezul adus din fundul Britaniei; toate aceste dansuri etnografice deteră prilej pe rând oaspeților noștri de a-și arăta măiestria; dar se vede că aceste inovații străine nu erau încă destul de popularizate în țară la noi, sau că ciocoii noștri nu le prea știau juca bine, căci ei se obosiră numaidecât și, ca să facă diversie, ziseră lăutarilor să cânte pristoleanca, chindia și jocul numit *ca la ușa*

cortului sau zoralia. Atunci să fi văzut zel și înfocare! Casele postelnicului răsunau sub papucii invitaților vătafului său. Râsetele femeilor, chiotele de veselie, vorba zgomotoasă a bărbaților, sunetele ascuțite ale muzicii, izbirile cadențate din picioare ale dansatorilor — toate acestea formau un sabat infernal, al cărui ecou se pierdea în apartamentele pustii ale postelni-cului Andronache, ca un vuiet cobitor pentru stăpânul absent. Abia aproape de ziuă se sparse petrecerea de la Dinu Păturică și invitații lui se duseră pe la casele lor.

Capitolul XVIII CE N-ADUCE ANUL, ADUCE CEASUL

Știm cât de rău fu răsplătit Gheorghe, vătaful de curte al lui Andronache Tuzluc, pentru că se ridicase cu devotamentul până a-și compromite pozițiunea spre a scăpa pe stăpânul său de prăpastia în care-l târau Dinu Păturică și chera Duduca. În urma gonirii sale, sta nenorocitul june și se gândea prin ce mijloace să-și dobândească hrana sa și pe-a bătrânei sale mume.

A mai intra vătaf la vreo casă mare îi era cu neputință, căci firea-l făcuse onest și nu putea să sufere tâlhăriile slugilor. O singură speranță îi mai rămăsese. El cunoștea bine limba elinească, scria foarte frumos românește, mai știa și ceva din legile și datinile țării; hotărî dar a se da la breasla condeiului și, fiindcă nu cunoștea pe nimeni, se făcu jălbar.

Această carieră, deși nu-i aducea un venit cu care să-și întâmpine toate necesitățile vieții, el însă era mulțumit de dânsa, căci îl scutea de umilire și îl făcea stăpân pe voința sa.

Într-o zi, pe când se afla șezând pe scaun la ușa vistieriei, așteptând să-i vie ceva de lucru, deodată se apropie de dânsul un boier bătrân și cu fața foarte dulce, care, privindu-l cu o bunătate ce era un dar firesc al interlocutorului său, îl întrebă cu un interes învederat:

- Tinere logofețel, ia spune-mi, cum îți merg trebușoarele?
- Nici bine, nici rău, boierule, răspunse junele sculându-se cu grabă și dând scaunul bătrânului.
  - Vasăzică, pâinea de toate zilele și nimic mai mult.

- Cam aşa, boierule!
- Dar bine, cum de nu te-ai alăturat pe lângă vreo casă boie-rească, ca să te procopsești?

La aceste vorbe junele lăsă să iasă din pieptul său un suspin care făcu multă întipărire boierului.

— Oftezi, fătul meu; spune-mi, ce ai?

Gheorghe ridică ochii în sus și, întâlnind pe ai bătrânului plini de blândețe, luă curajul și zise:

- Mi-ai zis, milostive boierule, că de ce nu intru în vreo curte de boier ca să mă procopsesc; dar mai deunăzi am ieștit dintr-o curte boierească în care am slujit cinci ani de zile și în loc de procopseală ma dat pe poartă afară cu urgie!
- Şi cine este acel nemilostiv şi fără omenie boier?
  Este postelnicul Andronache Tuzluc, cel mai de aproape al lui vodă Caragea.

La numele acesta fruntea bătrânului boier luă o expresiune de nemulțumire; dar cu toate acestea el mai în urmă adăugă:

- Se vede că nu-l ascultai că, de! voi, tinerii, sunteți cu mințile cam zburătoare.
- L-am iubit, boierule, ca pe un părinte și m-am supus lui ca lui Dumnezeu!
  - Ei bine, pentru ce dar te-a gonit cu atâta asprime?
  - Pentru că am voit să-l scap de la pierdere!
  - Şi din ce primejdie voiai să-l scapi?
- Voiam să-i scap averea din ghearele unor tâlhari care îl înșală, îl sărăcesc și îl necinstesc!
  - Ia spune-mi, cum te cheamă?
  - Mă numesc Gheorghe, boierule!
- Ascultă-mă, Gheorghiță, zise boierul privindu-l cu mai mult interes — voiești să intri în slujba mea?

 $^{^{\}rm 1}$ De trei ori șapte fac douăzeci și unu; mie douăzeci și ție să-ți dau una. Astfel se traducea acest text grecesc în timpul lui Caragea. (n. N. F.)

- Mai întâi să binevoiți a-mi spune cine sunteți și voi vedea.
- Eu, fătul meu, sunt banul C... și fii pe pace că nu te voi răsplăti ca postelnicul!
  - Primesc cu toată inima, milostivul meu stăpân!
- Eu nu te voi întrebuința în slujbă de vătaf, ci te voi numi grămătic al meu, căci îmi trebuie un asemenea slujbaş şi nu ştiu de ce mi s-a părut mie că vei fi bun şi vrednic.
- Bunătatea ce arăți către mine mă face să-mi pierd mințile. Pronia cerească v-a împins să-mi întindeți mână de ajutor, răspunse tânărul cu ochii plini de lacrimi de recunoștință și luând cu înfocare și respect mâna bătrânului boier spre a o săruta.
  - Să lăsăm acestea la o parte; ia arată-mi să-ţi văd condeiul¹.

Gheorghe luă o coală de hârtie și se puse a scrie acea scrisoare complicată care, prin trăsături fine și rotunjite, superpunea în două și trei caturi diferitele litere ale unui cuvânt, încât ochiul trebuia să fie deprins spre a descifra acel tainic și măiestreț dedal.

— Foarte bine, aferim! Acum pune-ți călimările la brâu și vino după mine!

Ei ieşiră împreună din palatul vistieriei şi se duseră la casa banului. Nu era aceasta întâia dată când bunul boier şi mai toți boierii români luau în curțile lor tineri fără protecție şi le înlesneau mij-loacele de a-şi face, prin munca şi meritele lor, o carieră în lumea aceea unde favoarea şi banii făceau totul.

Două luni fură de ajuns lui Gheorghe ca să-şi arate capacitatea şi onestitatea sa, iar banului ca să preţuiască aceste rare şi neste-mate calități.

¹ Pe timpul acela, şi chiar mai în urmă, se numeau tălanițe femeile cele mai degradate şi mai ordinare; mahalaua Scaunelor era cartierul femeilor de felul acesta. (n. N. E)

² Acestea erau Aspaziile și Ninon de Lenclos din timpii lui Caragea; mai cu seamă Arghira, prin rara ei frumusețe, devenise un ac magnetic, care trăgea la sine pe toți junii; unii susțin că chiar domnitorul Caragea îi da vizite secrete. (n. N. F.)

³ Chiramo pe românește înseamnă: doamna mea, cucoana mea; la înmulțit: chiramele, adică cucoanele sau doamnele. (n. N. F.)

Aceasta se dovedi mai ales într-o zi când banul chemă pe Gheorghe și-i zise: "Arhon grămătice, ia acest pitac domnesc și te du de-l dă în mâna lui vel-vistier!"

Gheorghe se duse la vistierie și dete pitacul în mâna vistierului; dar cât de mare îi fu mirarea lui când auzi pe vistier zicându-i că este orânduit sameş la casa lefilor și recomandându-l amploiaților de față cu cele mai lăudăroase cuvinte.

El făcu metanie până la pământ și sărută mâna vistierului; apoi, întorcându-se la banul, îi făcu și lui cuvenitele mulțumiri și se așeză în slujbă.

Ocupațiunea lui cea mai mare era de a îngriji ca serviciul ce i se încredințase să-l îndeplinească cu conștiință și să-l îmbunătățească pe cât iertau legile de pe atunci; dar această ocupațiune nu-l împie-dica de a-și împlini cu exactitate datoriile de serviciu și de recunoștință către banul C..., protectorul său.

Osebit de aceste calități, el era respectuos către cei mai mari decât dânsul, fără a-i linguși; iară către cei mai mici, bun și amabil, fără a întrebuința acea popularitate trivială care în zilele noastre deprinde pe atâți oameni slabi de minte a fi impertinenți, sub cuvânt că sunt independenți.

Nu trecu mult și aceste daruri firești, acest zel la serviciu ale tânărului sameș ajunseră până la auzul domnitorului, care, voind a se arăta că protege meritul și virtutea — domnitorii au câteodată asemenea slăbiciuni! — onoră pe Gheorghe cu rangul de medelni-cer, pe care mai în urmă îl schimbă treptat până la cel de serdar; astfel dar junele funcționar realiză în scurt timp o fortună pe care o invidiau chiar feciorii de boieri.

¹ Colan se numește încingătoare. (n. N. F.)

² După informațiile ce am, în timpul lui Caragea existau două muzici europene în țară: una a lui Niculescu, în București, și alta a lui Chrisoscoleu, la Buzău. Fiecare din membrii ce alcătuiau aceste corpuri armonice avea câte un nai (fistula Panis) așezat dinaintea buzelor, cu care executa melodia sau terțele și sextele armonice ale piesei puse în executare. Osebit de acest instrument accesoriu, fiecare artist în parte era

Toţi amicii binelui se bucurau de progresele ce el făcea; banul C..., însă, împingea bucuria până la un fel de pasiune. Conversaţiile ce ţinea cu prietenii săi mai totdeauna aveau de subiect meritele ce din zi în zi dobândea Gheorghe prin activitatea cu care îşi servea ţara sa. Casa şi masa banului erau puse la dispoziţiunea proteja-tului său, care, spre a-şi arăta marea sa recunoştinţă către bătrânul boier, îl iubea şi se supunea lui până la sacrificiu.

Aceste onori, ce pe toată ziua se repetau în casa banului, nu rămaseră neobservate de juna Maria. Ea începu să se ocupe cu nevinovăție de omul acela despre care se ziceau atâtea lucruri bune și frumoase; și atențiunea ce dete favoritului tătâne-său o făcu curând să descopere într-însul tot ce poate să insufle simțiri dulci și atrăgătoate. Bunătatea inimii sale se vedea scrisă pe figura-i francă și plăcută; blândețea ochilor săi făcu adeseori pe juna fecioară să se tulbure, iar junele nu putu rămâne nesimțitor la aceste semne ale unui amor născând.

Dar atunci pacea își luă zborul din inima Mariei și din a lui Gheorghe; mica familiaritate ce se formase între dânșii din relațiunile casnice începu să dispară; ei evitau întâlnirile, dar când întâmplarea îi punea pe unul în fața celuilalt, o confuzie neînțeleasă îi domina pe amândoi, încât nu știau ce să facă și cum să iasă din acea situațiune nedumerită. Multe nopți trecură fără ca somnul să poată închide ochii junei copile;

obligat a suna câte un instrument de coardă, adică violină primă, violină secundă, violă, violoncel și chiar contrabas, tobe mari și tobe mici; numai maestrul dirijator era apărat de această datorie; el suna numai violina și indica celorlalți tempul muzicii și diferitele nuante de efect.

Sunetul ce producea această adunătură de instrumente nu corespundea în mare parte la tot ce se cere de la o bună orchestră din zilele noastre; cu toate acestea servea de minune pentru muzica de dans. (n. N. F.)

¹ Pe timpul lui Caragea erau la modă multe dansuri străine; balurile ce se dădeau prin casele boierilor celor mari începeau prin poloneză, după care veneau: tampeta, matradu, manimasca, valsu-mazurca, englezul, cracoviana etc. (n. N. F.)

cât despre Gheorghe, lucrul mergea mai bine, căci el, deși o iubea cu focul primului amor, dar ocupațiile lui cele multe și variate îl făceau să uite câteva ore din zi suferințele pasiunii sale celei fără speranță; pe dată însă ce se apropia de locuința banului, inima lui începea să simtă chinurile arzătoare ale unui amor care devenea cu atât mai puternic, cu cât el prezenta mai puține probabilități de un rezultat fericit.

Locul de predilecțiune al lui Gheorghe era chioșcul din grădină; într-însul își ținea el cărțile de citit și hârtiile sale. Pe dată ce se scula de la masă și își termina datoriile sale către banul, se suia în chioșc și rămânea acolo meditând asupra tristei sale pozițiuni. De multe ori focul amorului îl aducea până la nesocotitul proiect de a fura pe juna Maria și a se ascunde cu dânsa în vreo parte mai puțin cunoscută a țării. Dar aceste rătăciri copilărești dispăreau înaintea simțului de onoare și datorie. "Ei bine — zicea el — să fac această faptă osândită de bunele obiceiuri; dar ce va zice lumea când va afla că un om gonit de nenorocire a fost ajutat și căpătuit de un boier cu inimă milostivă, iar el, drept mulțumire, i-a pătat perii cei albi și l-a omorât fără vreme? Nu! Nu voi săvârși această nelegiuire! Voi fugi cât se va putea mai mult de întâlnirile mele cu Maria și, dacă nu voi putea să sugrum în mine această patimă, voi părăsi casa făcătorului meu de bine și mă voi duce unde mă va îndemna Dumnezeu"...

Maria, pătrunsă de nevinovata sa iubire, simțea o mare plăcere a urmări pe Gheorghe cu ochii și cu imaginația ei; după ce el pleca la vistierie, ea se suia în chioșc și privea cu mare interes locul unde ședea el, cărțile pe care citea și în fine orice obiect pe care îl atingea el.

Într-o zi, pe când se afla ea în chioşc cu femeile sale, o mică suflare de vânt risipi vreo câteva hârtii de ale lui Gheorghe. Maria se repezi să le adune, dar mâna ei se opri fără voie pe o hârtie de Veneţia, cu marginile poleite, pe care erau scrise versurile acestea:

Sus, pe cer, sunt multe stele; Câmpu-i plin de floricele; Dar nici una dintre ele

Nu-i ca chipul puicii mele!

Maria, citindu-le, se simți transportată de bucurie și, strângând hârtia, o băgă în buzunarul fermenelii. După câteva ore, rămânând singură, ea reciti de mai multe ori acele versuri și își plăsmui o mulțime de închipuiri frumoase, a căror concluziune fu convingerea temeinică că versurile erau scrise pentru dânsa și că Gheorghe o iubește. Singura idee ce o tulbura era că nu se credea așa de frumoasă precum o descrisese Gheorghe în versurile sale. Modestia ei nu-i permitea să creadă că este mai frumoasă decât stelele cerului și florile pământului; cu toate acestea, amorul propriu și cochetăria, aceste vicii ce le posedă până la un oarecare grad chiar femeile cele mai oneste, făcu pe noua noastră Ero¹ să-și îndrepteze pașii către oglindă, unde, după ce schimbă de mai multe ori veșmintele și se privi într-însa zâmbind și gesticulând, se retrase plină de speranță că poate fi iubită de frumosul ei Leandru.

Banul, preocupat de grijile casei și de neputința bătrâneților, rămase mult timp în neștiință despre nașterea și creșterea cea repe-de a acestui amor. Dar stângăcia înamoraților și mai cu seamă întristarea ce se vedea pe fața Mariei, când lipsea Gheorghe de lângă dânsa, deșteptară oarecum bănuielile bătrânului. El, însă, ca om înțelept ce era, rămase în oarecare așteptare până ce timpul și împrejurările îi vor dicta măsurile ce urma să ia și se îngriji numai de a chema pe o femeie bătrână, credincioasă a casei, și a-i ordona ca să privegheze pe fată de aproape.

Pe cât timp amorul acestor juni rămase în periodul suspinelor, al privirilor melancolice, al nălucirilor fantastice și al viselor de aur nerealizabile, ei putură să-l ascundă de privirile oamenilor; dar toți știm că această pasiune este teribilă; este tocmai ca un vulcan, în a cărui inimă geme un balaur de foc și de văpaie, care se luptă neîncetat cu stâncile ce-l acoperă și care, spărgându-le, se revarsă cu flăcări și cu unde mistuitoare peste tot ce-l împresoară.

Era o zi frumoasă de toamnă. Banul, împreună cu Gheorghe, se duseră la biserică. Maria, după ce își făcu rugăciunile dimineții, intră în grădină ca să se plimbe cu două din femeile sale. Fața ei era pălită

ca a unei flori bătută de vântul iernii. Ochii ei cei negri și plini de viață altădată erau acum stinși de veghere și de lacrimi. Ea străbătea aleea cufundată în visurile inimii și câteodată se oprea în loc și privea grupele de iasomie și vițele ce se încolăceau pe arbori, formând figuri fantastice și grațioase.

Femeile, observând starea în care se afla copila și nevoind să-i tulbure gândurile, rămaseră mai în urmă și schimbară între dânsele vorbele următoare:

- Ai, ce zici tu, Stanco? Mie mi se pare că cuconița are zmeu. Nu vezi tu că slăbește din zi în zi?... A ajuns ca o scândură.
  - Ce spui tu, fa nebuno? Nu are nici zmeu, nici lipitură.
  - Ce are dar?
  - I-a căzut dragostea pe grămăticul cuconului. Asta e totul.
- Ce spui tu, fa? Pe cuconul Gheorghe? Da' știe să aleagă... Nu e proastă fetița.
  - Aşa e, precum zici; dar să vedem, boierul o s-o dea după dânsul?
- Da' de ce să n-o dea? Ce are cuconu Gheorghe? Nu e frumos? Nu e procopsit? Auzi acolo!

Conversația lor se întrerupse prin venirea banului de la biserică.

Maria, cum văzu pe tată-său intrând în grădină, își compuse oarecum fizionomia și îi sărută mâna cu respect; după aceea ea dete ordin să aducă cafeaua și dulceața în chioșc.

În timpul acesta bătrânul suia cu gravitate scările chioșcului, urmat de Gheorghe și de serdarul D..., amicul său de casă.

Femeile aduseră tăvile cu dulceață și cafea, și deteră tuturor, începând de la banul; apoi se duseră ca să dea loc ciubucciilor să-și facă și ei marafetul¹ lor.

Cât ținu această ceremonie, Gheorghe și Maria își aruncau din timp în timp câte o căutătură de amor cu așa de puțină îngrijire, încât banul băgă de seamă și se convinse de fatalul adevăr pe care mult timp îl crezuse mai mult o himeră a sa și, ca să nu surprindă cineva tulburarea

¹ Arată-mi cum scrii. (n. N. F.)

ce-i pricinuise acea descoperire, el părăsi chioșcul, urmat de serdarul D... și de fie-sa.

Gheorghe înțelese totul și îngălbeni ca ceara. Pus acum în luptă cu amorul și datoria, el căuta termenul de mijloc, ca să iasă din această teribilă pozițiune; a mai rămânea în casa făcătorului său de bine îi era cu neputință, căci peste puțin ar fi devenit ingrat; a o părăsi era pentru dânsul o lovire fatală, căci nu ar mai fi putut să vadă pe Maria, soarele vieții sale, și ar fi zdrobit toate speranțele unui viitor splendid ce abia se deschisese înainte-i.

Nefericitul june se luptă mult timp cu ideile acestea; dar, în sfârșit, se hotărî a face sacrificiul cerut de onoare și de recunoștință. Luă hârtie și condei și scrise banului această scrisoare:

"Blagorodnice și de bun neam al meu stăpân și binefăcător!

Când vei citi această umilită scrisoare, vei ști că prea plecata domniei tale slugă a părăsit curtea domniei tale, ca să nu plătească cu rău facerile de bine ce ai revărsat asupră-i. Milostive Stăpâne, sunt în această lume deșartă nenorociri care doboară pe omul cel mai tare. Într-o nenorocire ca aceasta am căzut și eu, nemernicul, și ca să nu ajung a mânca cu nevrednicie pâinea domniei tale, iată mă depărtez curat și nepătat de nici o nelegiuire. Singura rugăciune ce cutez a-ți face este să nu blestemi pomenirea mea, căci sunt nevinovat.

Preaplecată și umilită slugă a domniei tale

Gheorghe sărdarul"

După ce strânse și pecetlui srisoarea, chemă pe un fecior de-i aduse o căruță, pe care o opri la portița din dos a grădinii, ca să nu afle nimeni ceea ce voia să facă; își cără apoi bagajul și, până a nu părăsi casa banului, dete scrisoarea în mâna slugii, zicându-i: "Când mă va chema boierul, să-i dai această scrisoare".

Gheorghe ieși din curtea banului cuprins de întristare, iar când ajunse la o mică distanță, privi înapoi și, zărind chioșcul acela unde petrecuse cele mai frumoase zile ale vieții sale, ochii lui se umplură de lacrimi...

Să venim iarăși la banul.

Nefericitul bătrân, trăsnit ca de fulger de neașteptata și fatala încredințare ce dobândise, se închise în camera sa, unde petrecu toată ziua, fără să ia nimic spre restabilirea sănătății sale ruinată de suferințe. Către seară el intră în grădină cu scop de a chema pe Gheorghe și a-l dojeni pentru marea lui cutezare. Nerăbdător de a afla până le ce grad se ridică nenorocirea sa, porunci să-i cheme numaidecât pe ingratul. Cât de mare fu însă mirarea lui, când îi spuse sluga că Gheorghe a părăsit curtea, lăsându-i o scrisoare. Luă scrisoarea, o citi de mai multe ori și apoi, ridicând ochii către cer, zise cu entuziasm: "Ce suflet îngeresc, ce suflet mare, Dumne-zeule! Dar, cu toate acestea, ce pot face la o asemenea întâmplare? Fata îl iubește; el o iubește pe dânsa; nu-mi rămâne alta de făcut decât să chem preotul să-i cunune... Dar bine!... Ce o să zică boierimea cea mare a țării?... Băiatul e înțelept, e procopsit, are inimă bună, dar este ieșit din prostime; lumea o să afle aceasta și o să mă facă de râsul grecilor lui Caragea; pare că aud de acum pe cei clevetitori zicând: «Ama cap și la banul! Mai deunăzi nu voi să dea pe fie-sa după postelnicul Andronache, boier simandicos si om al lui Caragea, și acum o dă slugii acelui boier!» Cum voi astupa eu gura lumii, pe care numai negrul pământ o astupă? Dar nu! Ce-mi pasă! Voi da pe fie-mea lui Gheorghe și, când mă va întreba cineva, îi voi răspunde: Gheorghe e om cinstit și drept și boieria lui nu i-a dat-o nici averile câștigate din asuprirea săracilor, nici lingușirea!... Noi n-avem boieri de moștenire ca alte neamuri străine de prin Europa. Letopisețele noastre și arhondologia ne arată curat că Ștefan vodă, Mihai vodă și alți domni moldoveni și români au boierit pe câmpul de bătaie pe mai mulți opincari cu inima de boier; de ce dar să nu dau pe fie-mea lui Gheorghe, care șia câștigat mica lui boierie prin muncă și istețiunea minții sale?..."

Banul, luat de vârtejul acestor idei liberale și umanitare, trimise să cheme pe Gheorghe; dar el plecase cu două ore mai nainte la Moldova, unde credea că va găsi, de nu alinare a durerilor ce-l consumau, cel puțin un refugiu în contra relei ispite.

Capitolul XIX AVERTISMENTELE

Unul dintre regii Ispaniei, ridicându-se la demnitatea de împărat al Sacrului imperiu¹, nu mai putea sărmanul om nici să mănânce, nici să doarmă în pace din pricina poeților, care îl zdrobiseră sub povara odelor și a sonetelor ce neîncetat îi prezentau; căci, să nu fie cu supărare, această tagmă de literați — pe care Platon a dat-o afară din republica sa — de la începutul lumii și până în ziua de astăzi a fost cam lingușitoare și vanitoasă.

Într-o zi nefericitul împărat se plimba prin frumoasele grădini ale Escurialului², preocupat de grijile imperiului; dar tocmai când se pregătea, bietul creştin, să mulţumească lui Dumnezeu că l-a scăpat cel puţin de poeţi, deodată se înfăţişă înainte-i un individ uscat ca un schelet şi cu mustăţile şi sabia mai mari decât ale vestitului Cid³.

Nu trebui multă pricepere împăratului spre a cunoaște cu cine are a face, căci schimonositul individ purta veșmântul de licențiat în litere, fericire ce sărmanii regi din zilele noastre nu o mai au.

Complimentele cele ridicole și retorica cea afectată cu care poetul nostru citi compozițiunea sa aduseră ilaritatea pe fața împăratu-lui și idete curajul să asculte peste cinci sute de hexametri latini, furați negreșit din poeții cezarilor.

După ce poetul se ridică de la pământ plin de praf, căci își citi oda în genunchi, numai ca să arate că poeții nu sunt deloc lingușitori, strânse pergamentul și îl dete împăratului zicându-i:

"Sire! primește această poemă care cutez a vă încredința că este ieșită din propria mea inteligență."

Regele aţinti ochii asupra poetului şi, văzând veşmintele lui cele sfâşiate şi unsuroase, scoase o pungă plină cu pistoli de aur¹ şi, punând-

 $^{^{1}}$ Hero, frumoasa vestală din templul zeiței Afrodita care ținea în fiecare noapte o torță aprinsă, pentru a-l atrage pe tânărul Leander.

o în mâna literatului, zise cu un zâmbet comic: "Primeşte, domnule licențiat, această pungă și află de la mine că tot este vechi în lumea aceasta".

Ne servirăm de această mică istorioară, ca să arătăm lectorilor noștri că avertismentele nu sunt o invențiune a guvernelor constituționale, ci, din contra, ele sunt venite pe pământ mai deodată cu omul.

Să deschidem cărțile religiunilor antice și vom vedea pe stăpânitorul cerului trimițând la avertismente și expediindu-le la adresa lor cu mai multă iuțeală decât registratorii de la Ministerul Dinlăuntru. Printrunul vestește pe primul om să iasă din paradis, căci mâncase din pomul inteligenței în contra avertismentului ce i se dăduse. Prin altul vestește pe patriarhul Orfeu sau Lot să iasă din Sodoma, căci voia s-o arză, pentru că locuitorii ei nu numai că nu voiseră să ia în considerațiune avertismentele ce le trimitea, dar cercaseră a dezonora pe îngerii ce le aduceau acele avertismente. Printr-un al treilea avertisment stăpânul universului vestește pe Deucalion sau Noe că o să înece pământul și îi ordonă să facă o corabie de trei sute de coți în lungime și de cincizeci în lățime, în care să intre el, împreună cu familia sa cea foarte numeroasă, luând cu dânsul câte şapte perechi din viețuitoarele cele curate și câte două din cele necurate, spre a servi la crearea unei lumi noi, fără să le pese cât de puțin autorilor cosmogoniei, de Buffon, Lineu (Linn — n. ed.) si Cuvier, care ne arată peste o sută treizeci de mii de patrupede, păsări, insecte și reptile, pentru a căror conservare, în număr îndoit și înșeptit, s-ar cere negreșit o flotilă compusă din câteva corăbii de linie și fregate.

Pogorându-ne din cer pe pământ, găsim că avertismentele au jucat și joacă un mare rol în trebile omenirii. Astfel dar, sultan Mahmud, marele stăpânitor al celor credincioși și necredincioși, aflase din oarecare avertismente secrete că principele Caragea se apucase la bătrânețe să învețe muzica vocală și că-i plăcea foarte mult să cânte:

j loi mu shmpatri tai¹

şi de te, paμdeV t n'Ell nwn²,

vestitele peane ale Eteriei grecești, și fiindcă aceste cântece începuse a supăra înaltele urechi ale marelui senior, excită dorința de a avea cu orice preț capul muzicianului domnitor; cât despre corp nu făcea nici o dificultate; putea să rămâie în București sau oriunde ar fi dorit principele.

Spre acest sfârșit, dar, se începu mai întâi o corespondență între sultanul și principele și alta între acest din urmă cu amicii săi din Constantinopole. Văzând însă turcul că nu iese la socoteală cu avertismentele, începu, după obiceiul turcesc din acei timpi, a trimite la capugii, peșchegii și imbrohori împărătești ca să-i ceară capul.

Prinţul, însă, avea un cap foarte frumos şi o barbă atât de poeti-că şi delicioasă, încât cel mai sfânt dintre toţi sfinţii patriarhi şi-ar fi dat fericirea raiului numai ca să o poată purta câteva zile lipită de fălcile sale cele prea sfinţite. Nu-i venea dar neted bietului Caragea să trimită capul sultanului şi, ca să scape de supărări, făcea nevăzuţi pe toţi trimişii împărăteşti, strângând tot într-un timp avuţii însemnate, ca să o ia la sănătoasa când îi va veni bine.

Aceste simptome ce prevesteau o mare criză politică nu rămaseră mult timp ascunse minții cei agere a postelnicului Andronache și a lui Păturică. De aceea amândoi se sileau a strânge bani cu orice preţ, ca să poată lupta în contra nenorocirilor ce puteau să-i ajungă prin căderea protectorului lor.

În timp dar de câteva luni, iscusitul Păturică făcu o mulțime de ispravnici și judecători, schimbă câțiva egumeni, stărui să nu se depărteze din funcțiune un episcop ce abuzase foarte mult de datoriile sale, fără a mai numi zapcilâcurile, polcovniciile de poteră și căpităniile de județ, care îi deteră și ele un câștig bunicel.

Să nu pierdem din vedere că două părți din aceste hrăpiri le lua

¹ Marafet — aici în sensul de îndatorire.

Păturică și numai a treia parte o da fanariotului, din care mai lua și un bun bacșiș, însoțit de câțiva *aferim* și *bravo*.

Trecuse un an de zile de când Păturică devenise confident al stăpânului său și prin istețimea și însinuirile sale realizase o stare bunicică, pe care o avea trecută într-un catastif de care nu se despărțea niciodată.

Într-o seară el se afla singur în odaia sa şi se plimba cu paşi rari, învârtind pe degete nişte mătănii de chihlimbar, ca să gonească mulțimea gândurilor ce-l preocupau. Fața lui palidă și amenințătoare lăsa să se vadă suferința morală de care sunt chinuiți toți aceia ce se îmbogățesc prin fapte rușinoase.

În fine el se opri în loc și, după ce se mai gândi puțin, zise: "Este cu neputință! Costea Chioru, deși este cel mai mârșav și mai calpuzan dintre toți grecii din Tara Românească, dar ce-mi pasă! ... el nu va putea să-mi mănânce moșia, căci am înscrisul lui care dă pe față că moșia postelnicului pe care a cumpărat-o de la sultan-mezat este a mea și el nu este decât un vechil pus din parte-mi, ca să nu zică lumea că cumpăr moșiile stăpânului meu cu bani furați de la dânsul. Să vedem acum la ce sumă se ridică micul meu căpitălaș. Să punem mai întâi moşia Răsucita, care până astăzi a fost a preaiubitului meu stăpân, iar de mâine-ncolo va fi a preasupusei sale slugi; al doilea, am o sută pungi de galbeni la baron Sachelarie și alți atâția la căminarul Polizache, cu dobândă cinci la pungă; al treilea, am două vii în Valea Călugărească. Toate aceste aduc pe an un venit de lei saizeci de mii. Bravo, Dinule! Bravo, băiete! Asa este, în adevăr, dar sunt o slugă, o slugă boierească, meseria cea mai umilitoare din toate meseriile țării. Tot omul este stăpân pe voința și pe gusturile sale: plugarul, după ce asudă toată ziua lucrând pământul, seara se-ntoarce la umilita lui colibă cântând și gășeste lângă femeia și copiii săi răsplătirea ostenelilor sale; neguțătorul, mulțumit de micul său câștig, cum apune soarele își închide prăvălia și, dându-se cu încredere în brațele desfătării, este fericit; numai noi, ciocoii de prin curțile boierești, suntem ursiți la cea mai aspră robie. Noi nu trăim decât ca să ducem înainte (să perpetuăm) blestemul lui

Cain, ucigătorul de frate, tremurând la glasul stăpânilor noştri, precum tremura el când auzea glasul lui Dumne-zeu strigându-i: «Caine, ce ai făcut pe fratele tău?» De ce folos ne sunt nouă mâncările cele bune, când nu le putem gusta în liniște? Ce prețuiește o casă bine încălzită și un pat moale și frumos, când noi dormim pe picioare ca pelicanii sau cu ochii deschiși ca iepurii, spre a fi gata la poruncile stăpânilor noștri în orice ceas al nopții?!... Dar astă viață plină de chinuri va înceta o dată! Moșia cea mare a grecului am înghițit-o și nu m-am înecat. Viile din Valea Călugă-rească i le-am hrăpit fără cea mai mică greutate; au rămas acum cele două moșii din Buzău și casele; bun e Dumnezeu și pentru dânsele și atunci voi lăsa pe fanariot cu punga mai ușurică decât a unui nefer de spătărie și cu sufletul încărcat cu blestemele săracilor, din ale căror sudori și-a strâns acele bogății."

După ce Păturică termină această filozofie ciocoiască, scrise un răvaș și îl trimise la Costea Chiorul.

Capitolul XX TEATRUL ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

De va fi existat teatru în țara noastră înainte de Caragea, nu știm, istoria nu ne spune nimic; chiar tradițiunile populare nu ne arată decât venirea unor escamatori arabi și turci, care scoteau panglice din guri, înfigeau ace prin mușchii mâinilor, vărsau mei pe nas și scoteau din cap o multime de căciuli¹.

În timpul lui Caragea veni pentru prima oară un întreprinzător de dioramă și clădi un teatru de scânduri în curtea banului Mano-lache Brâncoveanul². Acest teatru optic ținu câtva timp, iar mai în urmă domnița Ralu clădi la Cișmeaua Roșie o sală de bal, în care se adunau

¹ Imperiu german, numit și al romanilor. (n. N. F.)

Palatul regilor Ispaniei. (n. N. F.)
 Un erou ispaniol. (n. N. F.)

boierii și cucoanele de petreceau nopțile cele lungi ale iernii.

Puţin însă după aceea veni în Bucureşti un antreprenor de teatru melodramatic, cu o trupă formată astfel încât să poată reprezenta tragedii, drame, comedii şi chiar opere.

Artiștii cei mai principali ai acestei companii erau: Gherghe (directorul) pentru rolele comice, madam Dilli pentru rolele forti de femeie, demoazela Dilli pentru rolele de jună amantă, iar domnul Steinfels era prim amant forte.

Repertoriul lor se compunea din cele mai fumoase producțiuni dramatice și opere muzicale ale școalelor italiană și germană; dar piesele care întâmpinau o primire mai favorabilă în publicul teatrului nostru erau: "Saul", "Ida", "Pia de Tolomei", "Briganții" și "Faust", precum și operele: "Gazza ladra", "Moisi în Egipet", "Cenerentola", "Flautul magic", "Idomeneu" și câteva altele¹.

În timpul acesta națiunea elenă se pregătea să rupă lanțurile ce de patru secole o ținea în sclavie. Bărbații cei mai luminați și mai patioți ai acestei națiuni se adunaseră din toate părțile în România și în țările vecine cu dânsa și formaseră din București un centru de operațiune al mai multor comitete, ce lucrau în unire pentru binele patriei lor.

Între bărbații înscriși în registrele comitetului revoluționar elenic din București figurau: Atanasie Cristopolu, noul Anacreon al grecilor moderni; Iacovache Rizu, poet cu mare reputațiune; Scufu, care mai în urmă reprezentă pe Grecia liberă la mai multe curți ale Europei; doctorul Cristali; Costandie Buzăul și logofătul Gheorghie Serurie.

Acești oameni, în adevăr mari și înzestrați cu inimi generoase, cunoscând cât de mult contribuiește teatrul la formarea inimii unui popor primitiv și la pregătirea lui pentru fapte eroice, se gândiră a înființa un teatru în limba elinească.

Ca să poată dar a realiza această idee, ce țintea la pregătirea junilor elini din Principate pentru sfânta luptă a independenței clasicului pământ al Eladei, formară repertoriul lor tot din piese pline de patriotism, virtute,

¹ Monedă ispanică. (n. N. F.)

abnegațiune și ură contra tiraniei.

Prima producțiune ce se prezentă pe scena acestui teatru fu "Moartea lui Iuliu Cezar" de Voltaire, tradusă în elinește de logofătul Gheorghie Serurie. Succesul ei fu splendid, iar întipărirea ce lăsă în inima spectatorilor fu atât de mare, încât, după ieșirea din teatru, mulți dintre elini intonau pe ulițe peanul² răzbunării și al morții.

După această piesă urmară: "Mânia lui Achil", compusă de Atanasie Cristopolu; "Timoleon" de Zampelius; "Meropa", "Zaira" şi "Mahomet" de Voltaire; "Orest" şi "Filip II" de Alfieri; "Polixeni" de Iacovache Rizu şi "Aristodem" de Monti.

Cel ce voiește să afle dacă aceste piese au produs sau nu efectul lor să întrebe câmpiile Drăgășanilor din România și pe ale Greciei sclave pe atunci și ele vor răspunde arătându-i un popor liber și un regat nou înscris pe harta Europei.

Actorii care au luat parte la reprezentarea acestor producțiuni teatrale erau mai toți studenți din școala elinească; iar cei ce s-au deosebit mai mult prin geniu și talent au fost: C. Aristia, Teodor Gazi, Constantin Şomache, doctorul Formion și Gheorghe Mașu.

La început toate rolele femeiești se jucau de bărbați și mai cu seamă de tânărul C. Aristia, al căruia fizic și dexeritate se conformau mai mult cu caracterul femeiesc; dar mai în urmă s-a găsit o femeie, anume Marghioala¹, care a primit cu mare plăcere să joace aceste role în toate piesele repertoriului.

Junii români ce-şi făceau studiile în şcoala elinească, văzând pe străini realizând într-un timp atât de scurt o instituție de cea mai mare necesitate pentru o națiune, luară hotărârea a-i imita.

Spre acest sfârșit se aleseră câțiva din cei mai cu talent și în puțin timp ridicară pe scenă faimoasa tragedie a lui Euripide numită "Ecuba"².

Această piesă, ce pentru prima oară da ocaziune limbii române a intra în templul muzelor, avu un succes nu tocmai satisfăcător din cauza

¹ Scumpii mei compatrioți (gr.).

² Haideți, copii ai elinilor (gr.).

geloziei și a rivalităților. După dânsa se reprezentă "Zgârcitul" de Moli re³ și alte câteva producțiuni, apoi încetă.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, care dete națiunii române drepturile ei cele strămoșești, o datorăm în mare parte ideilor de libertate și eroism culese de junii români din piesele: "Moartea lui Cezar", "Achil", "Timoleon" și "Ecuba".

Cât durară aceste tulburări politice, în care românii, cu armele în mâini, smulseră de la tiranii lor dreptul de a fi guvernați de principi români, teatrul stătu închis. Melpomene și Talia¹ părăsiră marginile Danubiului și se așezară în patria lui Leonidas, ca să aprindă în pieptul descendenților lui focul cel sacru al libertății, care purifică pe națiuni de lepra sclaviei.

După revoluțiune veni la domnie principele Grigorie D. Ghica.

Acest domnitor român, deși avea mare dorință ca să aducă țara la cel mai înalt grad de fericire, dar rănile ei erau multe și vindecarea lor reclama un timp îndelungat și sacrificii colosale.

El, dar, ca un adevărat părinte al națiunii, studie cu seriozitate pozițiunea țării și începu opera regenerării prin îmbunătățiri de prima necesitate: regulă finanțele țării sleite de domnii fanarioți și invaziunile precedente; combătu abuzurile amploiaților, înzestră Capitala cu pavaj de piatră, înființă școale în limba română² și poate că ar fi făcut mai multe îmbunătățiri, dacă rezbelul turco-rusesc nu-l da jos de pe scaunul domniei³...

La 1834 numindu-se Alexandru Dimitrie Ghica domn ţării, românii din toate părțile începură a se deştepta din letargia în care se aflau pân-aci. "Curierul românesc", singura foaie pe atunci, prin articolii săi plini de patriotism, începu a chema pe românii cei inteligenți să depuie pe altarul patriei renăscute rodul ostenelilor și al vegherii lor.

O societatea filarmonică se înființă. Fondatorii ei fuseră: I. E. Rădulescu, I. Câmpineanu și C. Aristia. Cel dintâi contribuia cu doi galbeni pe lună, lucrări literare și sacrificii tipografice pentru imprimarea de piese teatrale, programe, înștiințări etc.; cel de-al doilea, cu patru galbeni pe lună; iar Aristia, cu un galben pe lună și îndatorirea

de a da lectiuni dramatice câte sase ore pe fiecare zi.

După șase luni de lupte gigantice în contra dificultăților de tot felul, societatea izbuti a pune în scenă pe "Mahomet" de Voltaire, cu luxul și îngrijirea putincioasă în acei timpi.

Piesa, în fine, reuşi de minune. Publicul, acuzat astăzi că nu este în stare să înțeleagă producțiunile clasice, se entuziase atât de mult, încât cerea, prin manifestări zgomotoase, reproducerea piesei.

Junii elevi ce se distinseră în această piesă au fost: Nicu Andronescu în rolul lui Mahomet, Ioan Curie într-al lui Zopir, Diamandi Nicolae a jucat bine pe Zeid şi Raliţa Mihăileanu pe regina Palmira; dar inamicii românilor, prevăzând moralitatea şi patriotismul ce putea să inspire asemenea piese în inima poporului, întrebuinţară toate mijloacele şi suiră pe scenă comedii şi farse imorale, care corup spiritul şi inima¹.

Efectul moral ce produse reprezentarea lui "Mahomet" fu necalculabil; venitul Societății Filarmonice se înzeci; numărul membrilor ei se ridică până la șaptezeci individe, între care figurau cei mai nobili și mai inteligenți bărbați ai societății noastre. Entuziasmul merse așa departe încât unii dintre asociați, și chiar dintre particulari, în sacra și patriotica lor exaltare începură a dota societatea cu donațiuni testamentare¹. Dar inamicul cel neîmpăcat al fericirii noastre, văzând toate aceste mărinimoase aspirațiuni ale românilor către civilizare, ațâță mai întâi gelozia între capii societății, apoi între I. Câmpineanu și principele domnitor; iar după aceea, prin corupțiune și intrigă, reuși a distruge acea societate, care, de ar fi existat pân-acum, negreșit că arta dramatică și literatura noastră ar fi ajuns la mare grad de cultură.

Mărul discordiei, care aduse această nenorocire, cu o medalie de aur proiectată de societate a se da prin vot membrilor societății care ar fi meritat mai mult. Se zice că Câmpineanu ar fi dorit să i se dea numai lui acea medalie și de aceea începuse a lua ton de dictator; pe de altă parte iarăși, principele Ghica, văzând cu ochi răi crescânda popularitate a Câmpineanului și temându-se a nu ajunge printr-însa la tron, aduse lucrurile astfel încât I. Eliade și C. Aristia își deteră demisiunea și printr-

aceasta totul se spulberă în vânt.

Puţin ceva mai în urmă se făcură noi încercări pentru reînfiinţarea Societăţii Filarmonice. C. Aristia fu însărcinat cu această lucrare. El conduse lucrurile cu mare silinţă şi amor propriu; văzând însă că teatrul şi literatura erau numai un pretext, iar adevăratul scop era intriga politică, se retrase.

După trecere de câtva timp, iarăși începură a se ivi simptome pentru redeschiderea Teatrului Național. De astă dată însă domnitorul însuși se pusese în capul întreprinderii, cu scop — după mărturisirea contemporanilor — de a paraliza influența Câmpinea-nului și a surpa totdeodată și teatrul.

Spre împlinirea acestui scop chemă iarăși pe C. Aristia și-i propuse direcțiunea teatrului cu salariul de galbeni cincizeci pe lună și tot venitul reprezentațiunilor. Este însă un proverb care zice: "Cine s-a fript cu ciorbă se teme și de iaurt".

Bietul Aristia se fripsese de două ori cu ciorbă și ceea ce i se oferea acum nu era nici iaurt, nici apă rece. Spre a scăpa, dar, de acestă nouă amăgire, ceru de la domnitor să i se dea în scris ofertele ce-i făcuse.

Această dorință nu i se împlini de domnitorul sub diferite pretexte, între care intra și acela că nu voiește să se declare pe față protector al teatrului, ca să nu atingă susceptibilitatea Câmpineanului.

Aristia primi şi se fripse pentru a treia oară, căci după suirea pe scenă a lui "Saul" de Alfieri cu un succes gigantic, în care se distinse foarte mult junele Curie, începură persecuții indirecte, care aduseră căderea definitivă a teatrului¹.

La anul 1844—1845 Constantin Carageali, elev al lui Aristia, părăsi capitala Moldaviei, unde întreprindea arta dramatică cu mare succes, și însoțindu-se cu C. Mihăileanu și prin concursul dlor Anesti Cronibace, Lăscărescu, Ralița Stoenescu și Caliope Carageali, deschiseră iarăși

 $^{^1}$ De la acei scamatori a rămas vorba populară "altă căciulă". (n. N. E.) ^{2} După unii, acest teatru a fost clădit pe locul Slătineanului. (n. N. E.)

teatru¹.

Capitolul XXI FEMEIA A SCOS PE OM DIN RAI

Lectorii noștri counosc planul lui Păturică și al Duducăi de a ruina pe fanariotul; n-au însă nici o idee despre ingenioasele lor mijloace prin care își puneau în lucrare întunecoasa lor intențiune. Este dar de datoria noastră a da aci câteva probe despre vicleniile acestor doi șireți.

Cunoaștem cu toții că luxul este cel mai teribil agent al corupțiunii; pentru dânsul femeia cea mândră și ușure de minte calcă în picioare credința jurată soțului ei, vestejește onoarea sa și a familiei, își face copiii nefericiți, cade în ura și disprețul societății, în fine face totul și se peirde în prăpastia celor mai mari crime.

Acest flagel, inventat de Satan ca să piardă pe om prin femeie, deși se introdusese în țară la noi de către fanarioți, cu scop de a ne face să pierdem simplitatea și viața cea aspră ce ne dă tăria de caracter, dar, el fiind foarte costisitor, se întinsese numai în clasele cele avute, iar poporul rămase neatins. Dar invaziunile ce neîncetat călcară țara introduseră cu încetul manufactura europeană, care se compune în mare parte din diamante și aurării false, precum și din postavuri și mătăsării arse, cu care neguțătorii cei fără conștiință înșelau și sărăceau norodul².

Răul acesta merse crescând neîncetat, iar în timpul lui Caragea ajunse la culme. Luxul, acum, își avea prozeliții săi în toate clasele societății: femeile nu mai visau decât diamanticale, stofe de mătase și alte secături de acestea, pentru care erau în stare a sacrifica tot.

Deschiderea clubului de la Cişmeaua Roşie şi prefacerea lui mai în urmă în sală de teatru dete o întindere şi mai mare luxului. Toată societatea dorea să vadă tragediile şi operele germane repre-zentate de

² Pean — imn războinic.

¹ Cele trei opere dintâi sunt de Rossini, iar celelalte două de Mozart. (n. N. F.)

Gherghei. Nu era familie în care să nu se vorbească despre teatru și mai cu seamă despre găteala cucoanelor. Femeile își martirizau bărbații, iar junele și junii pe părinții lor, ca să le cumpere veșminte noi, diamante și parfumării. În darn se opunea bietul calemgiu la pretențiunile femeii sale, în darn îi repeta de o mie de ori că dintr-o leafă de cincizeci lei pe lună¹ nu poate să ție greutățile familiei și să facă și lux, căci femeia punea mâinile în șolduri și îi răspundea prin aceste cuvinte:

"Calicule! dacă n-ai stare, de ce te-ai însurat? Să-mi faci rochie de maltef și să-mi cumperi șal și cercei de Lipsca, auzi tu? C-apoi îmi fac eu... Înțelesu-m-ai?"

Nenorocitul soț tăcea și privea cu sufletul plin de întristare pe soția sa îmbrăcată întocmai ca cele mai dintâi cucoane, fără să-și aducă aminte că a contribuit cât de puțin la strălucitul lux al soției sale.

Într-o seară postelnicul Andronache, în contra obiceiului său, se afla acasă la dânsul. El ședea pe o sofa fumându-și ciubucul cu o flegmă demnă de un osmanlâu și vorbea din când în când cu Păturică.

- Aşa, Dinule dragă, zicea el, să ne mai măsurăm cheltuielile, că nu mergem bine. Ce D-zeu! Eu câştig pe tot anul aproape la patru sute pungi de bani, și cu toate acestea vii neîncetat de-mi spui că n-avem bani și mă sileşti să fac împrumuturi.
- Foarte bine te-ai gândit, milostive cucoane; numai este cam târziu. Datoriile s-au mărit foarte mult prin neplata dobânzilor: Costea Chioru vine în toate zilele de-mi cere dobânda și capetele, grămăticul lui baron Meitani asemenea, fără a mai adăuga că de multe ori întâmpin cheltuielile curții din mica mea lefșoară de calem-giu, pe care mi-ați dat-o blagorodnicia voastră.

¹ Această femeie, română de origine, era soția serdarului Dumitrache Bogdănescu.

² Tradusă din elinește de A. Nănescu, unul dintre junii actori români. Rolul Ecubei dintr-această operă s-a jucat (așa spun contemporanii) de dl I. E. Rădulescu, care, dorind ca reprezentațiunea să iasă întru toate bine, împlinea și rolul de sufler. (n. N. F.)

 $^{^{3}}$ Tradusă de Herdelius, amic al lui Georgie Lazăr. (n. N. F.)

— Dar bine, Dinule, îmi aduc aminte că chiar în luna trecută am câștigat peste o sută pungi de bani de la slujbele ce am dat la unii-alții prin mijlocirea mea; ce s-au făcut acești bani?

- S-au cheltuit toţi, milostive cucoane.
- Ei bine, pe ce? Fă-mă să înțeleg.
- Asta e foarte cu putință; să aduc catastiful, să vezi.

Ciocoiul se pogorî jos în camera lui și se întoarse într-o clipă ținând în mâini o carte mai mult lungă decât lată, pe care, deschizând-o, citi cu o manieră cancelarică:

CATASTIH DE DOSOLIPSIE¹ AL CASEI DUMNEALUI MARELUI POSTELNIC ANDRONACHE TUZLUC

Leatul 1818 septembrie 1

Primiți

Talere Bani

20.000 — De la sapte ispravnici ce au luat pitacele din mâna mea.

¹ Muza tragediei și a comediei. (n. N. E)

² În acești timpi se formă o societate secretă ai cărei capi și zeloși sprijinitori erau Constantin Golescu și I. Eliade.

Iată și programa acestei societăți:

I. Şcoala din Sf. Sava să se împlinească și să se înalțe la gradul de colegiu. După modelul acesteia să se creeze alta în Craiova.

II. Crearea școalelor normale în capitala fiecărui județ prin elevi ieșiți din colegiu.

III. Crearea școalelor primare în fiecare sat.

IV. Fondare de jurnale sau gazete în limba română.

V. Aboliția monopolului tipografic.

VI. Încurajarea spre traducțiuni în limba patriei și tipărirea acestora.

VII. Formarea unui teatru național.

VIII. Stăruirea spre a ieși din regimul fanariot prin reforme înțelepte sau reînnoirea

primelor instituții ale țării (vezi *Issahar*, pag. 77 — 78). (n. N. F.)

³ În timpul guvernului provizoriu, s-a făcut o mică încercare din partea lui Aristia pentru deșteptarea gustului de teatru. El a reprezentat cu școlarii săi pe "Iunius Brutus" și "Orest" de Alfieri, iar mai în urmă pe "Zaira" de Voltatire. Pe cele două dintâi

- 6.585 Ipac de la alte huzmeturi date prin mine.
- 3.567 Ipac de la noii căpitani de poteră ce și-au luat pitacele tot prin mine.
- 8.600 Arenda moșiei Plânsurile pe leatul 1818.
- 1.250,90 Ipac din vânzarea a 2.500 vedre vin, vadra pe bani şaizeci.
  - 2.500 Din vânzarea pădurii de pe moșia Chinuielele.
  - 3.500 De la igumeni pentru volnicii şi alte madele.
  - 2.000 De la episcopul Râmnicului pentru prefacerea unui zapis de datorie.
  - 1.700 Ipac de la episcopul Buzău.
- 297, 30 De la doi nemţi ca să aibă voie a juca pe la bâlciuri: "la o para cinci".²
- 50.000 Fac peste tot primirile.

Cheltuiți pe leat 1818

Talere Bani

- 8.680 Cheltuiala cuinii, care se vede trecută condei cu condei în catastihul stolnicului.
- 1.560 Lemne pentru iarna trecută.
  - 800 Cărbuni.
  - 600 Fân și orz.
  - 380 Îmbrăcămintea țiganilor.
- 1.800 Facerea unui han la moșia Chinuielele.

în limba elenă, iar pe cea din urmă în limba franceză. Dintre junii școlari s-a distins mai mult (așa se zice) C. A. Rosetti, care a reprezentat pe "Egist" tiranul din tragedia "Orest" cu o ferocitate atât de naturală încât a spăimântat pe public și chiar pe Aristia, profesorul său. (n. N. E)

¹ Iată ce zicea, în această materie, răposatul B. Catargiu într-un articol făcut în urma reprezentării dramei "Misantropia și pocăința" de Kotzebue:

[&]quot;Lăsați, dar, voi, fii ai acelor mari domnitori ai lumii, lăsați bufonăria și satira pe seama acelor suflete înghesuite, pe seama acelor duhuri sărace. Părinții voștri au fost mari și voi nu puteți fi mici. Vrei ca actorul român să arate ceea ce este? Fă-l să

- 400 Dregerea butcei și a rădvanelor.
- 15.000 La două zaiafete: unul la sf. Andrei și altul la sf. Vasile.
- 12.500 Dați giuvaergiului pentru diadema de diamant și alte guivaericale date cucoanei Duduca la sfântul Andrei.
- 1.000 Chiria caselor cucoanei Duduca.
  - 250 Ipac simbria slugilor dumneaei.
- 3.000 Ipac simbria arnăuților.
- 8.000 Giuvaeruri, blane de samur, cacom și de belchiță i cumașuri de rochii cucoanei Duduca de la sf. Vasile.
  - 250 Dați iamacilor şi calemgiilor ce au venit cu Crăciunul domnesc¹.
  - 250 Daţi meterhanelei, idicliilor, fustaşilor şi altor tagme de slujitori bacşiş de sf. Vasile.
- 19.380 Daţi blagorodniciei voastre pentru buzunar în mai multe rânduri.
- 1.200 Simbriile slugilor casei.
  - 200 Bacşiş lor de sf. Vasile.

trăiască în elementele strămoșilor săi. Slava, amorul, generozitatea, patriotismul, răzbunarea, trufia, dreptatea; iată ce-i trebuie lui ca să fie mare. Dă-i tragedii sângeroase și drame scrise cu lacrimi și le va juca bine. Nu-i da farsă, că el nu știe să fie bufon; el n-a știut a se slugări și a se maimuța. Nu-l vei vedea niciodată să-și știe rolul, pentru că nu-i place nici în glumă a fi măscărici.

Priviți teatrul ca o școală de moral și veți afla actori mândri de a fi profesorii norodului, și veți vedea și actori buni. Faceți pe actorul român să meargă singur, îmbulzit de sine, înecat în lacrimi pe amvonul său; să învețe, să înduplece, să miște inimile, să se simtă fericit și mândru de profesia sa. Nu-l târâți în silă a-i pune peruca bufonului în cap, a-l face o caricatură și a-l umili spre a se scălâmba înaintea unui public care și el e tot român și singur nu știe pentru ce nu-i plac scălâmbăturile.

Acesta este misterul teatrului socotit în adevărata lui însemnare și astfel a fost socotit și între cei vechi.

B. Catargiu" (n. N. F.).

 $^{^1}$ C. Manu dete primul semnal, înzestrând societatea cu două mii de galbeni, care, înmulțindu-se prin dobânzi, credem că se vor fi întrebuințat la clădirea teatrului. (n. N. $\rm E$)

66.670 — Fac cheltuiţi.

50.000 — Se scad primiti.

16.670 — Cheltuiți mai mult și care s-a luat cu dobândă de la Costea Chiorul.

Fanariotul ascultă cu luare-aminte socotelile ce-i înfățișă Păturică, dar când ajunse la încheiere și văzu luate de vânt cele una sută pungi de bani și o datorie nouă de lei 16.670, oftă din adâncul inimii; dar în momentul când se gătea să facă oarecare băgări de seamă și mustrări vătafului său de curte, ajunse la urechea sa zgomotul unei trăsuri ce se oprise la scara caselor sale.

Păturică ieși să vadă pe vizitătorul și revenind anunță pe chera Duduca.

- Duduca! exclamă fanariotul cu surpriză.
- Da, milostive stăpâne, dumneaei.
- Lasă-mă dar singur și te voi chema la trebuință.

Păturică plecă capul în jos și, ieșind din cameră, se întâlni față în față cu Duduca, căreia îi șopti încet:

- Să te văd, acum este timpul.
- Lasă pe mine, răspunse ea cu un accent ce se stinse pe frumoasele ei buze, precum se stinge o armonie de tonuri muzicale purtată pe aripile vântului din locuri depărtate; apoi intră în iatacul grecului și șezu lângă dânsul pe sofa. Veșmintele ei simple, dar bine tăiate, coafura cea împănată cu roze și micșunele, parfumurile cu care era stropită și mai presus de toate grațiosul aer ce avea în acea seară arătau până la evidență necesitatea ce avea ea de a încânta și a ameți pe fanariot mai mult decât totdeauna.

Scopul ei era deja pe jumătate împlinit, căci fanariotul, cum o văzu, deveni palid și începu să-i tremure fibrele de emoțiune.

— Dumnezeule! cât ești de frumoasă, Duduco! exclamă el cu ochii rătăciți și cercând, cu mâna tremurătoare, să apuce pe a frumoasei

 $^{^{1}}$ Cea mai mare lovire dată teatrului fu oprirea lui Momolo de a mai închiria sala pentru reprezentațiuni române. (n. N. F.)

cochete.

— Râzi de mine, cucoane Andronache; eu nu sunt atât de frumoasă, precum zici.

— Nu, Duduco, îți spun adevărul!

Greaca se plecă să-l sărute pe obraz cu un transport de amor prefăcut, luă mâna lui într-ale sale și o acoperi de sărutări, apoi căzu în niște meditațiuni pe care fanariotul le tălmăcea în multe chipuri, dar toate în favoarea amorului său.

Mai multe scene de un amor delicios se petrecură între dânșii, dar când greaca crezu că a sosit timpul să dea lovitura decisivă, se prefăcu că cade într-o adâncă întristare, oftă cu o prefăcătorie ce nu s-a văzut pân-acum chiar la cei mai lăudați actori dramatici ai teatrului nostru si vărsă câteva lacrimi mincinoase.

Fanariotul o privi cu extaz și durere de inimă, căci din nenorocire o iubea până la nebunie. În momentele acestea vicleana femeie scoase o gevrea albă din buzunarul unei scurteici blănite cu cacom alb și își șterse ochii, apoi îmbrățișă pe fanariot și începu a-l săruta cu buzele ei cele rumene și arzătoare ca focul.

Aceste fine prefăcătorii puse pe fanariot într-o pozițiune foarte critică; el nu știa la ce să atribuie lacrimile și furiile de amor ale amantei sale. Greaca începu iarăși a ofta și a lăcrima.

- Ce ai, Duduco, de plângi și oftezi? o întrebă fanariotul cu un aer în care se vedea disperarea și curiozitatea. Spune-mi, cine te-a supărat?
  - N-am nimic, nu m-a supărat nimeni.
  - De ce plângi dar? De ce oftezi?
  - Plâng nenorocirile mele.
- Şi care sunt acele nenorociri? Nu te îmbrac? Nu-ți dau demâncare și casă? În sfârșit, nu te iubesc mai mult decât pe mine? Nu vezi că

¹ Nu vom zice nimic despre progresul sau regresul ce a făcut teatrul sub direcțiunea lui Carageali, ca să putem vorbi mai pe larg în romanțul "Ciocoii noi" despre tot ce sa petrecut în teatru până în ziua de astăzi. (n. N. F.)

² Că luxul a corupt în mare parte societatea noastră, nu mai este îndoială. Dovadă

amorul tău m-a zalisit, am ajuns ca Manea nebunul?...

- Prefăcătorii bărbătești și nimic mai mult.
- Nu, Duduco, pe viul Dumnezeu, te iubesc din toată inima.
- Dacă m-ai iubi, m-ai lăsa și pe mine să mă duc la plimbare, la teatrul nemțesc și la comedie: nu m-ai ține închisă ca pe-un papagal și îmbrăcată cu trențele astea ca o preoteasă de mahala.
- Dar bine, giuvaericalele ce ți-am trimis la ziua mea, cumașurile de rochii, șalurile, toate acestea le numești trențe? zise fanariotul ofensat și atins de nemulțumirea amantei sale.
  - Nu sunt trențe, dar nu sunt la modă.
  - Să le schimbăm și să luăm altele, de modă.

La aceste cuvinte Duduca începu să râdă cu hohot.

- De ce râzi? întrebă fanariotul.
- Auzi acolo, să le schimb! Da' slavă Domnului! nu sunt nici condicăreasă, nici teleloaică.

la aceasta dăm ordinul principelui Alesandru Moruz dat către marele cămăraș, prin care oprește pe neguțători de a mai aduce în țară flude, lino, mătăsării și alte obiecte de lux, căci aduc vătămare și sărăcie norodului. Iată acel ordin domnesc:

"Io Alesandru Constantin Moruz, voievod și domn Țării Românești.

Dum. vel-cămăraş, primind domnescul nostru pitac, să chemi pe toți lipscanii la cămară și să le dai porunca domniei mele pentru flude și linaş, sadetica (fir — n. ed.) i în cusături și în basmale, ce sunt lucruri care pricinuiesc o cheltuială zadarnică și o stingere de obște, ca câte dintr-acestea se află acum la prăvăliile lor, acelea numai să și le vândă neopriți; iar de aci înainte să știe că, fără de a avea voie să le deschidă și să le vândă, se va pecetlui și, făcându-se zapt (confiscare — n. ed.) la cămara domnească, se va scoate din țara domniei mele afară și mai mult nu vor fi îngăduiți a le deschide și a le vinde aici. Drept aceea, ca să n-aibă pricină de îndreptare că n-a știut, să le arăți porunca domniei mele hotărâtoare, ca să o știe; așijderea să arăți dumneata porunca aceasta la vel-vameş al carvasaralii (oficiu de vamă — n. ed.) ca de acum înainte oricâte de acest fel, numite mai sus lucruri zadarnice, va găsi între mărfurile ce aduc lipscanii, pecetluindu-le de față cu stăpânul acelei mărfi, să le trimită la cămara domniei mele. Şi însumi eu, domnul, am poruncit.

1794, martie 11"

(După "Condica arhivei" cu nr. 112 roșu, foaia 219 verso.) (n. N. F.)

¹ Şeful de masă pe atunci se plătea lei 50 pe lună și-și scutea via din vinărici și individul său de podvezi și angarii; plătea însă la primirea ordinului de orânduire lei 5, sub numire de havaiet. ("Condica arhivei", nr. 121, foaia 20-26 roșu.) (n. N. F.)

- Dar bine, Duduco dragă, e păcat să șadă degeaba în sipet.
- M-am gândit eu la aceasta și le-am vândut pe toate la Tolba ovreica $^{\scriptscriptstyle 1}$.
  - Şi acum?
- N-am alte haine decât aceste ce le vezi și cerceii aceștia de tumbac (bronz).
  - Şi ce ai prins pe dânsele?
  - Mai nimic, o mie cinci sute de lei.
- O mie cinci sute!... dar știi tu, Duduco, că acele lucruri costiseau peste o sută pungi de bani?
  - Teleloaica mi-a zis că pietrele sunt proaste.

Grecul rămase pe gânduri, apoi zise:

- Ei, bine, Duduco, cu ce o să ieși acum în lume?
- Cu veşmintele ce vezi pe mine.
- Să te ferească Dumnezeu de una ca asta. Amoreaza postel-nicului Andronache nu va purta niciodată rochii de maniță și de bogasiu.

Greaca, mulțumită foarte mult de ambițiunea în care adusese pe amantul ei, schimbă vorba.

- Am auzit, zise ea, că teatrul nemțesc este foarte frumos și nemțoaica cea tânără a înnebunit lumea; se mai zice iarăși, că hatmanul Cărăbuș moare după dânsa. Când o să mă duci să o văd și eu? Ai? Spune-mi!
  - O să vie vremea, scumpa mea.
- Am auzit că zilele astea o să parastisească "Italiana în Algir", bucată cu cântece. O să mă duci să o văd și eu?
  - Da, da, o să te duc, îngână fanariotul aprins de gelozie.
  - Să văd și eu cucoanele și boierii cei mari.

La zicerea boieri, gelozia fanariotului se irită și mai mult; el se temea să o expuie vederii lui beizadea C. și a capioldașilor lui, căci îi știa cât erau de stricați.

Duduca se prefăcu că voiește să plece, dar în momentul când își lua

rămas bun de la amantul ei, ușa camerei se deschise puțin și lăsă să se vadă capul cel pleșuv și fața cea plină de viclenie a lui Costea Chiorul bogasierul.

- Chir Costea! zise Duduca cu o surpriză prefăcută.
- Da, plecata slugă a măriei sale marelui postelnic și a dumitale, prea strălucită cuconiță, răspunse șiretul, lăsând să se vadă cât se putea mai bine o cutie de giuvaericale și câteva șaluri și cumașe de mătăsării.
- Ce ne aduci nouă, chir Costeo? întrebă fanariotul cu gravitate.
- Să trăiești, arhon postelnice! Am desfăcut astăzi taxidul de marfă ce am primit de la Țarigrad și, după datorie, am venit mai întâi la înălțimea ta, ca să-ți alegi ce-ți va plăcea.
- Aferim, chir Costeo, să trăiești; dar ia spune-mi, ce ne-ai adus? Deschide-ți cutiile să vedem și noi. Ai, dă-te mai încoace!

Costea Chiorul deschise cutia pe care o adusese cu dânsul şi începu a desface mărfile, pronunţând cu îngâmfare numele fiecărei mătăsării sau giuvaerica:

— Asta este hataia de Veneţia sadea, hataia florantin, camohas de Veneţia cu fir, camohas sadea, catifea cu aur şi sadea de Veneţia, sandal cianfes, canavăţ, tafta, atlas vărgat şi cu flori, hares pungiuc, fesuri tuneslii, basmale de Triesti, de Franţa şi de Englitera, tulpan mosc, alagea de Triesti, şal de India ciacliu, şal boza-fer mai prin colţuri, gear de India, şal, sangulie, brâuri caragialar cusute, cutnii, alagea, citarii şi gazii de Brussa, suvaiele de Hale¹.

Greaca privea cu ochi scânteietori mătăsăriile de Veneția, de Franța și de Brussa și, când îi plăcea vreuna, făcea lui Costea câte un semn de înțelegere, iar el punea la o parte materia aleasă.

- Ceva giuvaericale frumoase și ieftine! excalmă Duduca cu voce tare și făcând un nou semn de înțelegere neguțătorului.
- Avem, strălucită cuconiță, de cele mai frumoase, dar sunt cam scumpulețe.

¹ Dosolipsie - de dare și luare. (n. N. F.)

² Jocul rolinei, pe care poporul nostru îl numea "la o para cinci"...(n. N. F.)

— Nu te teme despre preţ, adaose postelnicul, cam atins la mândrie. Scoate tot ce ai mai bun şi voi plăti cu bani peşin (gata).

Aceste cuvinte umplu de bucurie pe amândoi amăgitorii. Costea Chioru începu să scoată dintr-o cutie: coliere (ghiordane) de diamant și de rubine, cercei de berliant, inele de smarand, rubin, berliant și matostat, făcând fiecărui obiect câte o laudă nemeritată.

Duduca alese un colier de diamant, o pereche cercei de briliant, câteva inele de rubine şi smarand, vreo câteva carfițe (ace) de aur cu pietre scumpe şi zece bucăți de mătăsuri din cele mai scumpe.

— Ia să vedem, Duduco dragă, ce ți-ai ales.

Vicleana femeie arătă fanariotului toate obiectele şi, ca să aţâţe şi mai mult ambiţiunea lui, zise cu un zâmbet înrăutăţit:

- Iată lucrurile ce mi-am ales, dar...
- Dar ce? răspunse fanariotul ofensat.
- Costisesc prea mult, nu sunt pentru mine.
- Aceste vorbe mă supără, Duduco. Ia orice-ți place; ia chiar toată marfa lui Costea, ca să vezi că pentru amorul tău sunt în stare să jertfesc chiar viața mea. Apoi, întorcându-se către Costea, îi zise: Fă socoteala, Costeo, și spune-mi ce-ți sunt dator.
- Numaidecât, măria ta. Şi scoţând un petic de hârtie din sân şi un condei de pană din călimările de alamă ce purta la brâu, se prefăcu că scrie şi sumariseşte; iar după ce clătină capul de câteva ori, ca să arate de câtă importanță era suma ce avea să pronunţe, zise: Giuvaericalele şi cumaşele de rochii costisesc una... sută... două-zeci pungi de bani.
- A! A! e foarte scump; nu iau nimic! exclamă greaca, luând un aer de o sublimă prefăcătorie.
- Ține-le pe toate, adaose fanariotul și întorcându-se către neguțător îi zise cu mândrie: Vrei să-ți plătesc acum îndată în bani naht sau să-ți fac zapis cu datorie¹?

 $^{^{1}}$ După obiceiul de pe atunci, condicarii și logofețeii de Divan se duceau cu Crăciunul la domnitor și pe la toți boierii cei mari. (n. N. F.)

— Bine ar fi să-mi plătești în naht, dar, ca să nu te supăr, primesc și pe datorie; să-mi dai însă o poliță cu nume deschis către baron Sachelarie sau către căminarul Polizache și totul se va isprăvi.

— Bine, fie după cum zici!

Polița se scrise și se dete în mâna lui Costea, care o primi făcând închinăciuni până la pământ.

În momentul când se termină această infernală tâlhărie, un geamăt răguşit se auzi în cameră. Nimeni nu băgă de seamă afară de Duduca, care deveni palidă ca un cadavru.

Acel geamăt, ce semăna cu urletul de bucurie al demonilor când fac să cadă un sfânt în lanţurile lor, era expresiunea infernalei bucurii a lui Păturică, care prin stratagema de acum a Duducăi devenea stăpân pe tot ce-i mai rămăsese bietului fanariot.

Duduca și Costea ieșiră amândoi din casa fanariotului, mulțumiți de treburile ce făcuseră.

Capitolul XXII "ITALIANA ÎN ALGIR"²

În mahalaua numită în vechime Popa Dârvaş, iar acum Biserica Albă după Podul Mogoșoaiei, față-n față cu casele cele mari ale Deşliului¹ se afla pe timpul lui Caragea o piață, în mijlocul căreia clădise doamna Ralu o sală de club, care mai în urmă se prefăcu în teatru. Acest edificiu avea lungimea de optsprezece stânjeni, iar lățimea de nouă și câteva palme; privit însă din punctul de vedere al stilului și altor amănunte arhitectonice, nu prezenta nimic însemnător. Interiorul lui se compunea dintr-o sală de spectacol și câteva camere situate la dreapta și la stânga sălii. Într-una dintr-însele se țineau dulceți, rachiuri și băuturi răcoritoare pentru trebuința publicului; iar în cea de a doua ședeau slugile boierilor pe timpul reprezentațiunii.

Sala teatrului propriu-zisă avea trei rânduri de loji tapețate cu postav

roşu şi împodobite cu perdele de chembrică cu ciucuri albi. La dreapta era o sofa îmbrăcată cu catifea roşie, pe care ședea domnitorul, iar mijlocul sălii era acoperit cu lavițe căptușite tot cu postav roşu. Scena se deosebea de restul sălii printr-o cortină de pânză pe care era desenat Apollon ținând lira pe genunchi. Într-un spațiu mic ce despărțea scena de public erau o mulțime de scaune și pupitre² destinate pentru muzicanții ce compuneau orchestra de pe atunci. Iluminația era în adevăr curioasă, căci, în loc de lampadariu și lămpi, teatrul era peste tot iluminat cu lumânări de seu puse în sfeșnice de tinichea, spânzurate împrejurul sălii.¹

Preţul intrării era regulat în modul acesta: lojile de mijloc se plăteau câte un galben şi erau lăsate pe seama boierilor celor mari, a consulilor și altor persoane de distincțiune; lojile de jos şi cele de la al treilea rând se plăteau cu lei zece, şi erau comune pentru toți cei ce voiau a le închiria, iar parterul se plătea câte lei trei de fiecare persoană.

La 8 septembrie 1818 pe fațada teatrului despre care vorbirăm era lipit un afiș scris în limba grecească și tipărit în tipografia boie-rilor clinceni. Acest afiș vestea înaltei nobilimi și respectabilului public de pe atunci că în seara acelei zile era să vadă și să audă opera "Italiana în Algir" de compozitorul Ioachim Rossini.

Această operă, fiind anunțată de mai multe ori și încă nereprezentată, ațâțase foarte mult dorința publicului de a o vedea. Ama-torii dar de teatru venisereă cu două ore înaintea deschiderii tea-trului, spre a-și cumpăra bilete de intrare; și ca să fugă de urâtul ce pricinuiește așteptarea, unii se plimbau formând mici grupe și discutând despre diferite chestiuni de care se interesau, iat alții formaseră un mare cerc împrejurul afișului și comentau muzica și intriga piesei cum se pricepeau. "E tragedie", ziceau unii. "Ba este comedie", răspundeau alții, afară de câțiva învățați, care, luând cuvintele *drama giocoso* în simț material, afirmau cu aroganță că nu este nici tragedie, nici comedie, ci jalnică priveliște cu jocuri și cântece!...

În timpul când se petreceau toate acestea pe piața și înaintea teatrului,

se deschise o uşă și se văzu capul cel pleşuv și fața cea galbenă și rece a neamțului casier. Privitorii, ce până aci așteptau liniștiți, cum văzură pe casier năvăliră toți deodată și începură a cere bilete cu un zgomot foarte mare.

Neamţul, însă, îşi vindea marfa sa cu sânge rece şi după regulă, fără a se tulbura cât de puţin de cererile ce i se adresau în numele celor mai mari boieri ai ţării; dar când auzi strigând: "Loja marelui postelnic Andronache Tuzluc", tăie numaidecât biletul şi-l dete cu atâta grăbire, încât era aproape să uite a cere costul ei.

În fine, pe la şapte ore şi jumătate după amiază, porțile teatrului se deschiseră; publicul începu a intra înlăuntru salutat cu temenele de arnăuții ce formau garda de onoare şi, în puțin timp, lojile şi parterul se umplură de privitori.

Directorul teatrului, fiind înștiințat la timp că în acea seară era să vie și domnitorul, împreună cu toată ecpaiaua sa (suita sa), osebit de alte înfrumusețări de ocazie ce făcu, dete ordin a se ilumina teatrul cu lumânări de ceară care, deși produceau o lumină foarte slabă, erau însă de ajuns ca să facă a scânteia în mii de culori diamantele și alte pietre nestemate grămădite pe cerceii, fuliile și ghiordanele¹ cucoanelor.

Într-una din lojile curții sta beizadea Costache Caragea, împreună cu doi fanarioți și cu hatmanul Cărăbuş, favoritul și neseparabilul său amic.

Acest frumos și libertin principe privea prin toate lojile, ca să găsească vreo frumusețe necunoscută încă de dânsul, spre a o face victimă plăcerilor sale. După ce făcu un gir de privire peste tot teatrul, ochii lui rămaseră înfipți asupra unei june femei, care, pe lângă o rară frumusețe și eleganță, avea și un costum din cele mai la modă și mai bogate. Ea era îmbrăcată cu o rochie de catifea pătlăginie, cu piepții ridicați și mânecile strâmte, după moda de atunci. Mijlocul îl avea încins cu un colan țesut în fir sârmă¹, iar în mijlocul pieptului avea o mare floare de diamant, care, fiind pusă pe rochia cea de culoare închisă, strălucea cu

¹ O neguțătoreasă de haine vechi din timpul lui Caragea. (n. N. E)

mai multă tărie. Gâtul ei era acoperit cu simizet de blonduri de Olanda și cu un ghiordan (colier) de smaragde și safire; în urechile sale cele delicate erau atârnați niște cercei de diamant, mari și strălucitori; pe cap avea un fes alb de Tripoli, legat împrejur cu o sangulie albă, cusută cu mătase și fir, ale cărei extremități formau un frumos nod, în care erau înfipte două flori de diamant.

După ce beizadeaua o privi cu multă luare-aminte se întoarse către hatmanul Cărăbuș și îi zise:

- Costache!
- Aud, măria ta!
- Cunoști tu pe cucoana aceea?
- Care, măria ta?
- Aceea care şade în loja de lângă a conțului prusienesc.

Cărăbuş privi cu luare-aminte locul indicat, apoi răspunse cu mare liniște:

- O cunosc, măria ta.
- Cine este, spune-mi?
- Este fata lui Mihale ciohodarul.
- Să vedem, pare că-mi aduc aminte: cum ai zis?... Fata lui?...
- Fata lui Mihale ciohodarul din Izvor și acum țiitoare a postelnicului Andronache Tuzluc.
  - Da, da! îmi aduc aminte, o cunosc.
- Vei fi voind poate să o vizitezi, adaose Cărăbuş cu acel interes ce mişcă pe toți junii cei demoralizați, când li se prezintă noi ocaziuni de dezmierdări simțuale.
- Ţi-am zis că o cunosc și credeam că înțelegi noima acestui cuvânt laconicesc.

Pe când se petrecea acest discurs între beizadeaua și favoritul său, seleam-ceaușul curții domnești intră în teatru și anunță venirea domnitorului.

¹ Vezi catalogul vămilor din timpul lui Caragea ce se află trecut în "Condica arhivei" nr. 121, foaia 210. (n. N. F.)

Vestea aceasta făcu să se nască un freamăt în tot publicul, care aștepta venirea principelui cu acea nerăbdare și curiozitate proprie mulțimii și gloatelor societății.

În fine principele intră în teatru cu aerul său de mărire pe care fanarioții știu foarte bine a-l imita. Publicul strigă de trei ori: "Să trăiască măria sa!", apoi se liniști.

Reprezentarea începu prin frumoasa uvertură scrisă de celebrul Rossini în momente de o fericită inspirațiune și merse înainte până la faimosul terțet din care se formează finalul primului act, după a cărui terminare cortina se lăsă, iar publicul din parter și chiar din loji ieși afară ca să se răcorească.

După o mică pauză clopoțelul dete semnalul începerii actului al doilea. Spectatorii se așezară pe la locurile lor și se puseră a asculta cu mare atențiune frumoasele melodii ce se cuprind și în acest act; dar pe când reprezentația ajunsese la scena în care Mustafa, deiul Algirului, trimite pe sclavul Lindoro să cheme pe Isabela, iar lui Tadeo, caimacamul său, îi zice că pe dată ce se va prezenta frumoasa străină și îl va auzi strănutând de trei ori, să iasă afară, pe acest timp doi condicari de Divan, ce ședeau pe o laviță și ascultau opera, începură a vorbi între dânșii și a râde ca niște nebuni.

- Este curios, dar foarte adevărat, zise leşinând de râs unul dintre cei doi condicari adresându-se către cellalt.
- Despre ce este vorba? răspunse cel întrebat, zâmbind fără să știe pentru ce.
- Priveşte, te rog, mai cu băgare de seamă la ceea ce se petrece pe scenă și vei vedea că seamănă ca două picături de apă cu ceea ce se petrece în casa postelnicului Andronache Tuzluc.
  - Şi ce se petrece în casa acelui boier?
- Lucruri mari, nenișorule, gugumănii nemaiauzite! Vezi pe cucoana aceea care șade în loja de lângă elciul Prusiei?... Uită-te bine la dânsa; vezi cât e de gătită: diamantele și rubinele sunt aruncate pe dânsa cu lopata, parcă e brezaie sau teleloaică.

- Ei bine, o văd.
- Acea femeie este țiitoarea postelnicului Andronache Tuzluc.
- Bravo! e frumoasă de minune.
- Aşa este precum zici, dar eu, unul, m-aş lipsi de asemenea frumuseţe şi fericire.
  - Da' de ce, bei-mu?
- Pentru că l-a lăsat în sapă de lemn; l-a făcut să-şi vândă două moşii pân-acum şi mult-puținul ce i-a mai rămas o să se strige mâine-poimâine la mezat de către datornici.
- Sărmanul om! poate că l-o fi iubind și dragostea ameţeşte pe om.
- Aș! nu mai crede, nu-l iubește deloc; și pentru mai mare ocară a bietului om, s-a îndrăgit cu vătaful lui de curte și-i toacă starea fără mustrare de cuget.
  - Ciudat lucru! Dar ia spune-mi, cine este acel vătaf de curte?
- Este un oarecare Dinu Păturică, un opincar de la Săcuieni și un șiret de n-are pereche.
  - Dar bine, măi frate, cum s-a alăturat el pe lângă postelnicul?
- A venit în curtea lui cu picioarele goale și trențăros; bietului om i s-a făcut milă de dânsul, l-a îmbrăcat, l-a dat la școală să învețe carte grecească, l-a boierit și l-a pus în huzmet; iar el, drept mulțumire pentru toate aceste părintești faceri de bine, îi mănâncă starea și-și bate joc de cinstea lui.
- Curios lucru! Dar bine, nu s-a găsit cineva să-i deschidă ochii şi să-l scape de această prăpastie spăimântătoare?
  - Nu știu, zău; știu însă că eu unul, de-aș fi dintre cei mai de

¹ Cu termen. (n. N. F.)

² Subiectul acestei opere se compune din fabula următoare: Corsarii Algirului, întruna din expedițiunile lor, prinseră o corabie florentină, în care găsiră o mulțime de obiecte de mare preț și câteva sute de călători pe care îi făcură prizonieri. Între acești nenorociți era și o damă frumoasă, împreună cu un gentilom bătrân, numit Don Tadeo, care îi făcea curte de mai mult timp, dar în loc de amor nu dobândea decât ura

aproape prieteni ai lui, tot n-aș cuteza să-i dau sfat în madeaua aceasta.

- Şi de ce nu-i faci acest bine?
- Pentru că m-aş învrăjbi cu dânsul.
- Nu înțeleg nimic.
- Ascultă, măi frate; omul dacă apucă să cadă la o patimă oarecare, poate să-l sfătuiască toată lumea, chiar Dumnezeu de-ar veni și i-ar zice să-și vie în simțiri, el nu l-ar asculta, ci va merge până ce va da în prăpastie.

Un mic zgomot ce venea dinspre uşa teatrului dete ocaziunea unuia din spectatori a se ridica de pe laviță și a privi în partea în care se aflau cei doi condicari. Acel om era postelnicul Andronache Tuzluc; el auzise tot ce se vorbise de dânsul și, voind să cunoască mai bine pe cele două persoane ce se ocupau de trebile sale, se servi de acea ocaziune ca să-i poată privi în față.

Capitolul XXIII SLUGILE BOIEREȘTI

Pe când floarea societății din București petrecea în sala teatrului,

frumoasei dame. Ajungând în fine, corsarii la Algir împărțiră prăzile între ei, dând o parte deiului, una armatorului corăbei și pe cea de a treia echipajului. Frumoasa damă și Don Tadeo, ce trecea de frate al ei, fură înfățișați înaintea lui Mustafa, deiul Algirului, care, înamorându-se de dânsa ca un smintit, dete ordin să o transporte în harem, iar pe presupusul ei frate îl onoră cu rangul de mare caimacam și se servea de dânsul ca să comunice frumoasei femei înfocatul său amor. Într-o zi deiul hotărî să termine acest amor de capriciu. Chemă dar pe un sclav favorit și îl dete ordin să introducă la dânsul pe străina ce-i insuflase atâta pasiune; iar lui Tadeo îi zise că pe dată ce-i va face semn printr-un strănut repetat de trei ori, să iasă afară. Dama veni, deiul se simți aprins de un foc neobișnuit, strănută de trei ori, dar Don Tadeo, aprins și mai mult de gelozie, nu voi să iasă afară cu toate amenințările deiului. În fine comedia se termină, că deiul și Tadeo sunt amăgiți de frumoasa damă, iar ea părăsește Algirul împreună cu Lindoro, vechiul ei amant, pe care-l regăsește între sclavii din Algir. (n. N. E)

¹ Astăzi ale Slătineanului.(n. N. E)

 $^{^2}$ Băngi mici pe care pun artiștii notele în timpul executării. Această numire mai servă și spre a demonstra gradul de perfecțiune al artistului de orice instrument. (n. N. F.)

ascultând muzica lui Rossini și privind magnificul fast al lui Caragea și al copiilor săi, într-o cameră, alături cu sala teatrului erau adunate toate slugile boierești și așteptau acolo ieșirea boie-rilor din teatru, ca să le ajute a se sui în butci și a-i duce pe la caselel lor.

Camera aceasta era foarte spaţioasă şi mobilată cu paturi de lemn învelite cu rogojini. Un mangal de aramă, plin cu cărbuni aprinşi, slujea de încălzit şi cu felinar cu patru lumânări, spânzurat în mijlocul casei, procura lumina trebuincioasă.

Între slugi (feciori) există de mult timp un fel de ierarhie, întocmai ca cea din clasele boierilor: boier este marele ban, tot boier este și pitarul și șetrarul; dar banul și cei de seama lui șed la masă cu vodă, pe când boierinașii cei mai mici tremură de frig prin săli sau aprind ciubuce boierilor celor mari.

Feciorii de pe la boierii cei mari, plecând de la această regulă de distincțiune, ocupau în paturi locurile cele mai bune, iar ceilalți ședeau unul lângă altul, înghesuiți ca sardelele în butoaie.

Feciorul banului X... după ce umplu ciubucul stăpânului său și se înfășură în giubeaua îmblănită cu samur, tot a stăpânului său, se trânti în pat cu nepăsare și începu a fuma ca un cadiu. Feciorul vornicesei

În timpul domniei lui Grigore vodă Ghica, trecând pe la noi marchizul de Ribopiers (Ribeaupierre), elciul (ambasador — n. ed.) Rusiei la Constantinopole, domnitorul luă măsuri spre a-i face o primire mai distinctă. Astfel dar, între alte tratamente ce-i făcu, îl invită și la un bal public dat în onoarea lui. Marchizul se duse la bal mai mult ca să observe gradul de civilizațiune al societății noastre, dar mătăsăriile, șalurile și mai cu seamă diamantele ce văzu la damele române îl surprinse, căci numai diadema, cerceii și ghiordanul cucoanei Z... M... costa peste un milion. Din ntâmplare marchizul își aruncă privirea și asupra iluminației sălii și văzu cu destulă surprindere că era iluminată cu lumânări de seu. A doua zi, venind la curte și fiind întrebat de către domnitorul de a petrecut bine sau nu, marchizul răspunse că luxul cucoanelor noastre este egal cu al nobleței din Petersburg, "numai un lucru nu mi-a plăcut", zise el domnitorului.

[—] Ce lucru? întrebă vodă Ghica cu nerăbdare.

[—] Lumânările cele de seu, al căror fum strica aerul sălii.

[—] Cât despre aceasta, ai dreptate, arhon marchiz; dar la noi numai domnul are voie să ardă lumânări de ceară, ceilalți cată să ardă de seu. $(n.\ N.\ E)$

G... întoarse maloteaua stăpâne-sei pe dos și se îmbrăcă cu dânsa, apoi, după ce făcu un fel de pernă din șalul și sanguliile ei cele de mare preț, puse capul pe dânsele și se lăsă în brațele somnului. Câțiva din feciori, ca să gonească urâtul, începură a juca cărți pe fundul işlicului marelui clucer T..., iar ceilalți rămaseră câtva timp într-un fel de nemiscare amestecată cu o ușoară somnolentă.

Ioniță — astfel se numea feciorul banului X... — terminând fumarea cuibucului, tuși de două-trei ori cu ifos boieresc, apoi zise celorlalți:

- Știți una, băieți? Mie mi-e sete; cine face cinste?
- Eu, răspunse unul dintre feciori.
- Bravo, Dumitrache, bravo! Ai semne de procopseală, adaose Ioniță vesel pentru aprobarea propunerii sale.
- Are dreptate să facă cinste, zise un alt fecior cu aer de gelozie învederată.
  - Da' de ce?
  - E! e! Să trăiască stăpână-sa și cuconul Costache...
  - Şi de ce să trăiască, spune-ne și nouă?
- Pentru că Dumitrache al dumneavoastră, Dumitrache ăl cu cinstea, este mijlocitorul lor; dar o să spargă dracu opincile şi parcă văd pe Dumitrăchiță al dumneavoastră bătut la falangă sau zdrobit cu topuzul.
  - Şi de unde ştii tu toate acestea? întrebă Ioniță.
- Mă întrebi de unde știu? E! e! băieți. Eu știu tot ce se vorbește prin toate casele boierești; cunosc chiar cele mai ascunse sfaturi ale boierilor.
  - Dar bine, cum le afli toate acestea?
  - Asta este iuşchiuzarlâcul meu.
  - Spune-ne și nouă, cum faci tu de afli toate tainele boierești?
- Cât despre casa stăpânu-meu, știu tot ce se petrece într-însa, căci cum vine câte un boier străin sau altcineva, eu intru după dânsul și, ca să nu bage de seamă șiretlicul meu, uneori mă prefac că mut un scaun

¹ Flori de diamante sau briliante. (n.N.E.)

de la un loc la altul, alteori netezesc macaturile pe pat, umplu ciubucele sau pun apă proaspătă în caramfile. În timpul acesta boierii vorbesc și verzi și uscate, fără să le treacă prin minte că-i ascult; eu însă le bag toate la cap și mă folosesc de dânsele la timp.

- Ei bine, cu stăpânu-tău faci precum zici, dar cu cucoana lui?
- Mult mai bine: m-am împrietenit cu fata din casă și-mi spune toate tainele stăpâne-si.
- Bună și aceasta; dar ia spune, cum afli tainele celorlalte case boierești? Aici să te vedem?
- Mă duc în toate zilele la pivnița de la Zlătari, unde găsesc pe toți feciorii de la casele boierești; aduc numaidecât o arămeasă¹ de vin chihlibariu și dau câte un ichilic² la toți frații, apoi încep havadișurile; și știm cu toții că în adunările noastre nu se vorbește decât de trebile altora. Eu fac ca filozoful; vorbesc puțin și ascult mult, adică îmi fac capul ceaslov de havadișuri fără ca alții să poată afla ceva de la mine.
  - Ia spune acum, de unde știi tu că o s-o pață Dumitrache?
- Ascultați: Astăzi m-am dus cu cuconul la Mitropolie și, după obiceiul meu, am intrat în cancelarie și am auzit cu urechile mele pe logofătul mitropolitului luând tacrir vizitiului; ca mâine o să vedeți și pe nenea Dumitrache închis la spătărie și bătut la tălpi.
- Pune-ți pofta-n cui, nene Tudorică, răspunse Dumitrache cu nepăsare. Mi-am luat eu măsurile mele, adaose el. Cum oi duce pe ciocoaica¹ acasă, îmi strâng catrafusele (bagajele) și o apuc la sănătoasa.
- Iar până atunci să bem vinișorul care ni l-ai făgăduit! exclamară mai mulți dintre feciori, lingându-și buzele de pofta băuturii.
- Da! da! să bem, de ce nu? zise Dumitrache trântind pe pat un dodecar. Iată, băieți, din partea mea, adăugă el. Mai puneți și voi ceva și să-i tragem o mâncare de cârnați și o băutură de vin, să ne țiuie urechile.
  - Aferim, Dumitrache, aferim! exclamară toți ciocoii deodată; apoi

¹ Fir de cel mai bun. (n. N. F.)

doi dintre dânșii, luând banii, se duseră să cumpere vin și cârnați.

În fine, aceste demoralizate slugi mâncară și băură câtva timp, iar după ce se cam ameţiră de vin începură a petrece pe socoteala stăpânilor lor.

- Ce am auzit, mă Gheorghe, că stăpânu-tău se ține cu soră-sa? Adevărat este, mă, ori minciuni?
- Foarte adevărat; ba încă îi toacă starea mai rău decât o tălaniță de cârciumă.
- Dar stăpânu-tău cum merge cu cărțile? zise Ioniță îndrep-tânduse către feciorul vornicului I... F...
- Rău, nenișorule, rău de tot. A rămas sărac lipit; n-are nici cu ce să plătească imiclicul² slugilor.
- Dar bine, mă, ce a făcut atâta bănet ce i-a rămas de la tată-său?
  - A dat tot în cărți.
  - Da' stăpână-ta, mă Tomo, cum merge?
- Foarte bine; în lume se arată că este cea mai evlavioasă muiere, parc-ar fi o călugăriță; dar într-ascuns joacă pe bietul cucon tontoroiul.
  - Ai, fugi de-aci, nu te cred!
  - Crede ce-ți spun eu; a prins-o alaltăieri cu hatmanul Cărăbuş.
  - Ce spui, mă Tomo!... Ei, și cum a prins-o?
- Cuconul aflase de mult vicleşugurile ei şi se prefăcea că nu ştie nimic; ba încă a chemat pe hatmanul Cărăbuş şi i-a zis să-i lase femeia în pace, căci, la dimpotrivă, îi va face una de-l va pomeni cât va trăi.

Hatmanul, luând toate acestea drept glume, își urma dragostea cu cucoana, ca și mai nainte, dar o păți cât se poate de bună.

Cuconul scoase vorbă afară că pleacă la o moșie, tocmai peste Olt și, ca să dea și mai mult crezământ acestei născociri, chemă pe vizitiu și, față cu cucoana, îi porunci să dea careta la neamț s-o dreagă, să potcovească caii și să ungă hamurile. Când toate acestea fură gata, porunci să-i frigă un curcan, să-i cumpere icre, licurini și ghiudemuri; umplu și câteva clondire cu vin și rachiu și le puse la scatolcă; în sfârșit

făcu atâtea pregătiri, încât nimeni nu se mai îndoia despre călătoria sa; iar după aceea se sui în caretă și plecă. Cucoana, cum îl văzu ieșit pe poartă, scrise un răvaș hatmanului Cărăbuș, ca să vie îndată. Hatmanul veni și petrecu toată ziua în oftări și îmbrățișări; iar colea, pe la douăsprezece ceasuri¹ se dezbrăcă de hainele sale și se îmbrăcă cu anteriul de noapte al cuconului; apoi, după ce-și aprinse un ciubuc cu caimac și trase dintr-însul de câteva ori, se sui în pat lângă cucoana. Dumnezeu însă nu-i ajută, căci tocmai când era dragostea mai mare se pomeniră cu cuconul în mijlocul iatacului cu un iatagan în mână, parcă ieșise din pământ. Bietul Cărăbuș înmărmuri de frică; iar cucoanei îi veni isterico. Cuconul stete puțin pe gânduri, apoi zise:

"Bine, măi Cărăbuş, astfel răsplăteşti tu prieteşugul şi încrede-rea mea? Nu ți-am zis eu şi mai deunăzi să-ți bagi mințile-n cap şi să-mi laşi nevasta-n pace?... Nu răspunzi nimic? Aşteaptă, dar, hoţ de cinste căsnicească, că te-oi învăța eu minte."

Zicând aceste vorbe, deschise uşa puţin şi începu să strige:

— Gheorghe, Ioane, Iordache!...

N-apucă să sfârșească și numaidecât veni vătaful, vizitiul și doi țigani.

- Ce poruncești, cucoane? ziseră ei, intrând în casă, somnoroși și zăpăciți.
  - Luați pe cuconașul ăsta și duceți-l în sacnasiu.
  - Numaidecât, cucoane.

Ei luară pe bietul Cărăbuş de subțiori și-l duseră târâş-grăpiş în sacnasiu.

Cuconul, rămânând singur cu cucoana, încrucişă mâinile la piept și clătinând din cap îi zise:

— Bune sunt astea, Elencuţo dragă? Asta este răsplătirea care-mi dai pentru strădaniile mele, pentru dragostea mea? Să piei din casă, tălaniţo, căci, pe viul Dumnezeu, te omor...

După aceea trecu în sacnasiu înfuriat și trase o bătaie țeapănă lui Cărăbuş, apoi îl despuie în pielea goală, îl unse cu păcură peste tot trupul și după ce-i puse o pereche de coarne închise cu lacăt, ca să nu le

poată scoate, îi dete brânci din curte afară.

Era pe la un ceas de noapte. Lumea furnica pe drum. Cum văzu dar pe hatmanul negru ca un bivol și cu coarnele-n cap, începu a-i da cu huideo, încât bietul om, nemaiștiind ce să facă, o luă la fugă și se ascunse sub podișca de la Sfântul Ilie după Podul Calicilor; dar nici acolo nu-l lăsară în pace câinii mahalalei prin lătratul și urletele lor cele grozave.

În sfârşit, ieşi de sub podişcă şi porni către streajă la o vie a sa, ca de acolo să trimită să-i aducă haine de primeneală şi celelalte.

Ajungând la vie, începu a bate cu tărie în uşa vierului, care, aflânduse tocmai în somnul dintâi și nevoind să se scoale, trimise pe un argat să vadă cine bate la uşă. Argatul, după ce se scărpină în cap de mai multe ori, se duse să deschidă uşa; dar cum văzu pe hatmanul în starea în care se afla, începu să zbiere ca un năbădăios și închise uşa cu repeziciune.

- Dar ce ai, mă, neghiobule? strigă vierul, supărat că-și stricase somnul.
  - Ce să am; iaca a venit dracul să ne ia.
- Ba te-o lua pe tine, nevoiașule. Deschide ușa, auzi tu, și vezi cine este?
  - Da' nu ţi-am spus, măi omule, că este dracu?

Vierul sări necăjit din pat și, îmbrâncind pe argat, zise:

- Cine bate la ușă?
- Eu, Ioane!
- Cine eşti tu? Răspunde!
- Sunt stăpânul tău, nu mă cunoști?

Vierul deschise uşa, dar o închise iarăși cu repeziciune, crezând că a văzut pe dracul în adevăr.

- Ci deschide o dată, mă Ioane, nu mă ține în frig.
- Nu deschid eu dracului.
- Dar eu sunt stăpânul tău, nu sunt dracul. Deschide că mor de frig.

— Nu deschid, că ești dracul cu glasul boierului.

În sfârşit, după mai multe zbuciumări, vierul îi deschise uşa şi îl primi în casă; iar după aceea puse cazanul pe foc şi-l îmbăie ca pe-un copil mic, apoi trimise la curte să-i aducă haine şi un fierar, ca să-i scoată coarnele.

- Ce spui tu, mă Tomo! exclamară ciocoii cu mirare sunt astea adevărate?
  - Adevărul curat, fratilor.
  - Bre! dar asta seamănă a basnu.

Abia se terminase povestirea aceasta și deodată intră un seimean spătăresc și zise cu glas răsunător:

— S-a spart teatrul, copii; aide, ieșiți de strângeți caleșcile stăpânilor voștri!

Un om onest s-ar fi scandalizat privind pe acele slugi neruşinate cu ce grabă se dezbrăcau de hainele boierilor și cum se sileau a le scutura de praf și a le netezi, ca să nu se cunoască reaua întrebuințare ce suferiseră ele în timpul reprezentării.

În fine privitorii se duseră toți pe la casele lor; teatrul se închise și totul intră într-o perfectă liniște.

Capitolul XXIV COCHII VECHI

Costea Chiorul, primind biletul lui Păturică despre care am vorbit într-unul din capitolele precedente, se îmbrăcă în grabă cu giubeaua și, luând de pe masă un catastih de dare și luare, se duse cu mare iuțeală ca să se întâlnească cu complicele său.

Ajungând la poarta caselor postelnicului, își ridică gulerul giubelei în sus și lăsă caucul pe ochi, ca să nu fie cunoscut de slugile curții; apoi, după ce aruncă o privire repede peste toată curtea și se asigură că

nu l-a văzut nimeni, intră în galeria beciurilor de sub case și de acolo în odaia lui Păturică.

Ciocoiul se afla în momentele acelea răsturnat pe pat și absorbit în meditațiuni; dar cum auzi zgomotul ușii și văzu pe Costea intrând, se sculă de pe pat ca să-l primească.

- Bine ai venit, chir Costeo, îi zise el cu un surâs silit.
- Bine te-am găsit, cucoane Dinule, răspunse şiretul neguțător, compunându-și trăsăturile feței după împrejurare.
  - Ia spune-mi, cum mergi cu alişverişurile?
  - După vremi, cucoane Dinule.
  - Ştii la ce te-am chemat?
- Nu știu, dar îmi închipuiesc că pentru răfuirea socotelilor dintre noi.
  - Bravo, chir Costeo!... Ai ghicit. Să începem dar!
  - Să începem!

Ciocoiul închise ușa pe dinlăuntru și, scoțând un catastih dintr-un sipet, zise lui Costea:

— Să paravalisim mai întâi condeiele ca să vedem dacă se potriveşte catastihul meu cu al dumitale.

Costea deschise catastihul său și citi toate târguielile făcute de chera Duduca și de postelnicul. Păturică, văzând că se potrivește cu însemnarea sa, zise cu aer de încredere:

- Destul, chir Costeo, nu mai citi că te cred; apoi, scoţând de sub brâu două hârtii îndoite, zise: Iată foaia de socoteală iscălită de dumneata; iată şi teşchereaua prin care faci cunoscut că toată marfa vândută ai primit-o înapoi prin mine.
  - E foarte adevărat.
- Ei, chir Costeo, ia spune-mi acum, cât o să-mi ceri la sută pentru că ai luat parte la acest alişveriş (daraveră) prefăcut?

 $^{^{1}}$ Arămeasa este măsura ocalei sau a jumătății de oca, făcută din tinichea sau din alt metal. (n. N. F.)

 $^{^2}$ Ichilic se numește măsura de 50 dramuri. (n. N. F.)

Costea începu să-și răsucească mustața cam pus pe gânduri, apoi, după ce privi pe ciocoi cu un zâmbet perfid, zise:

- Să împărțim pe din două.
- Ce ai zis?... Pe din două?...
- Da! pe din două.
- Dar bine, asta-i furtişag, nu mai e neguţătorie.
- Ba furtişag, nu glumă; cu osebire numai că hoțul cel mai mare nu sunt eu, ci domnia ta și chera Duduca.

Păturică, neașteptându-se la atâta obrăznicie din partea lui Cos-tea, se cam uimi, dar venindu-și în sine, zise:

- Ia lasă glumele la o parte, chir Costeo, și spune-mi cu ce te mulţumeşti pentru trebuşoara aceasta?
  - Am zis o dată.
- Dar bine, măi omule, nu e prea mult? Să-ți dau douăzeci și cinci la sută.
- E prea puţin, cucoane Dinule. Asta-i treabă de puşcărie şi dumneata scapi cu una cu alta, dar pe mine mă dă prin târg cu capul ras şi mă duce la ocna părăsită.
  - Ei bine, fie treizeci; fie treizeci și cinci!?
- Știi ce, cucoane Dinule, adu mâna-ncoa; patruzeci la sută și să nu mai fie vorbă.
- Fie precum zici, adăugă Dinu, gândindu-se la ocna părăsită. Fanariotul scoase banii ca să răfuiască socoteala, dar Păturică îl întrerupse zicând:
  - Dar bine, despre moşii nu-mi vorbeşti nimic?
- Asta-i altă treabă. Dă-mi lei zece mii ce am cheltuit în ruşfeturi și iată zapisul adeverit de măria sa și de hătmănie.
  - Dar ia spune-mi, cui ai dat acele rușfeturi?
  - Am dat, mă rog dumitale bun, lei cinci mii starostii de neguțători¹,

 $^{^{\}rm 1}$ Boierii numesc pe slugi ciocoi, iar slugile dau acest epitet boierilor. (n. N. E)

 $^{^{2}}$ Porția de pâine și mâncare ce se dă slugilor pe fiecare zi. (n. N. E)

ca să nu amâne vânzarea. Am dat lui telal-başa lei 1.500, ca să nu strige prin toate răspântiile, căci mă temeam să nu iasă muşterii mulți, să ne strice chilipirul. E!... am dat zarafului (casieru-lui) de la Cochii vechi lei una mie, ca să nu-mi facă zădufuri (greutăți) la numărătoarea banilor; două mii de lei am dat havaie-tul mezatului, iar ceilalți cinci sute i-am dai bacşiş iamacilor şi calemgiilor. Fă acum socoteală şi vezi

- Bine, fie precum zici. Adu şaptezeci pungi de bani şi zapisul moşiei.
- Bucuros, bei-mu. Şi pe dată îi numără banii, dându-i și zapisul în mână.
- Acum să vorbim despre celelalte două moșii ale postelnicului ce se vând mâine la Cochii vechi.

Costea scoase orologiul și, văzând că arată 4 ore turcești, zise:

- Pe mâine, cucoane Dinule, căci e cam târziu și mă ia straja.
- Dar unde ne vom găsi mâine?
- La Cochii vechi.
- -Bine!

A doua zi era să se facă mari vânzări prin mezat. Starostea de neguțători venise foarte de dimineață la stărostie și, ca un bun amploiat ce era, își puse în regulă hârtiile tuturor obiectelor ce erau să se vândă în acea zi. Neguțătorii ce compuneau consiliul stărostiei erau aleși dintre lipscani, giuvaiergii, argintari și cojocari subțiri, oameni cu cunoștințe speciale despre prețul obiectelor ce se vindeau la mezat.

În ziua aceea erau puse spre vânzare mai multe moşii, între care figurau şi cele două ale postelnicului Andronache Tuzluc; patru vii lucrătoare, două vii părăginite, şase perechi de case, diamanticale şi blănării.

Vânzarea începu de la haine şi giuvaiericale. Aerul răsuna de glasul cel tare şi ţipător al telalilor, care făceau din *caraghioslâc* şi datoria

¹ Opt și jumătate europenești. (n. N. E)

funcțiunii lor un ce identic. Acești oameni fără pudoare, cei mai mulți armeni și greci de origine, voind să dea un aer comic meseriei lor, străbăteau piața, făcând gesturi comice și strigând din toată puterea plămânilor:

— "Două sute de lei binişul boierului X...; o sută de lei maloteaua cucoanei E... Areci?!... o dată; de două ori...; cine dă mai mult?"

Era foarte trist pentru un om cugetător a privi cum aceste obiecte de mare preţ treceau din stăpânirea boierilor într-a ciocoilor procopsiţi de dânşii, care le cumpărau cu preţuri foarte scăzute şi le plăteau cu banii furaţi de la stăpânii lor.

Printre mulţimea de curioşi adunată acolo mai mult ca să-şi petreacă timpul decât spre a cumpără ceva de la licitaţie, figura şi Costea Chiorul împreună cu Păturică. Ei şezură câtva timp liniştiţi; dar când veni rândul moşiilor a se striga la mezat, Costea zise lui Păturică:

- Cucoane Dinule, facem vreo trebuşoară astăzi?
- Mă mai întrebi? doar n-oi fi venit aci de florile mărului.
- Așa cred și eu; dar voiam să știu, căci mai am și alte trebi de făcut.
- Ei bine, ia spune-mi, ce o să-mi ceri ca să-mi cumperi moșiile stăpânului meu?
  - Cinci la pungă, după învoiala cea veche.
- Te-ai dedulcit de la moșia Răsucita, dar nu este în toate zilele Paști.
  - Ei bine, fie patru.
  - Aşa îmi mai vine la socoteală.
  - Să facem înscrisurile?
  - Să le facem!

Costea intră într-o prăvălie și făcu înscrisul acesta:

Două moșii și anume: Plânsurile și Chinuielile din sud Buzău, ale postelnicului Andronache Tuzluc, le-am cumpărat pentru dumnealui

marele pitar Dinu Păturică și cu banii dumisale, iar eu sunt numai vechil din parte-i. 1818, sept. 23.

Costea bogasierul.

- Poftim, boierule, zise Costea, dând înscrisul în mâna lui Păturică; dă-mi acum banii și lucrul e isprăvit.
- Ce bani îmi ceri, nu știi că sunt sameş la hătmănie? Vino mâine să-ți dau teșcherea că s-a primit prețul acestor moșii.
  - Voi face precum poruncești.

După ce acești tâlhari puseră la cale nerușinoasa lor speculație, se despărțiră. Păturică se duse la hătmănie, iar Costea rămase la Cochii vechi, ca să cumpere mosiile.

Capitolul XXV MAREA HĂTMĂNIE

Hatmanul cel mare era executorul tuturor decretelor domnești și al hotărârilor Divanului relative la împliniri de datorii, clironomii, vânzări de moșii, case și alte de felul acesta. Hatmanul mai era dator a înfățișa pricinile de judecăți înaintea Divanului. În cazul acesta, el sta pe picioare ținând în mâini un baston de argint, semn al dregătoriei sale; iar când părerile boierilor divăniți erau împărțite, lua și el parte în dezbatere deopotrivă cu judecătorii.

Personalul cancelariei acestei autorități era compus de un sameş, însărcinat cu păstrarea banilor ce se depuneau acolo și cu ținerea corespondenței, un condicar și câțiva scriitori, șase zapcii pentru împliniri de bani și înfățișări de pricini în București și câte unul din fiecare județ, tot cu asemenea îndatoriri. Osebit de aceștia, hătmănia avea un steag de slujitori și mumbașiri¹, cu care se slujeau la împliniri de bani și execuțiuni.

Localul se compunea din opt camere, ce formau o casă cu două rânduri; în rândul de jos ședeau slujitorii și mumbașirii, iar în cel de sus era cancelaria hătmăniei, așezată în felul acesta: una din cele mai

luminoase camere era destinată pentru marele hatman, alta pentru sameșul împreună cu ceilalți amploiați ai săi, iar în celelalte două se păstrau banii împliniți și obiectele de preț lăsate în depozitul hătmăniei.

Odaia hatmanului avea un pat lung înfundat și împodobit cu așternuturi de cele obișnuite pe timpul de atunci; mai avea și câteva scaune pentru trebuința persoanelor ce veneau să reclame ajutorul acestei dregătorii în diferitele lor interese.

Mobilierul sămeșiei se compunea dintr-un pat foarte mic, pe care ședea sameșul, și o masă rotundă, pe care scria el.

Lângă unul din pereții camerei se afla o laviță lungă pe care ședeau logofeții și iamacii trebuincioși pentru scrierea poruncilor și trecerea în condici a banilor hătmăniei; iar în fundul acestei camere erau două lăzi vechi, pe care ședeau câțiva copii luați pe pricop-seală și se exersau la scris după modelul acesta:

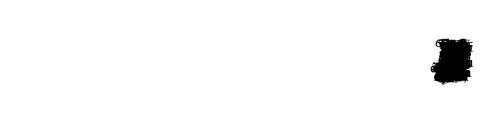
"Cel ce nu se silește la învățătură și e cu gândurile zburatice, aceluia poți să-i zici carne cu ochi, iar nu om. I proci¹".

Pe la două ore turcești² un zgomot ce se făcea prin curtea hătmăniei anunța venirea iamașului la cancelarie. Condicarul, logofeții și iamacii, înștiințându-se despre aceasta, își strânseră giubelele la piept și, punând mâna dreaptă deasupra inimii, primi-ră pe boierul sameș cu capetele plecate până la pământ.

Cum intră sameşul înlăuntru, își scoase giubeaua și o dete unui slujitor, care o scutură și o puse pe un scaun; alt slujitor îi trase din picioare cizmele cele roșii de piele de ţap; iar după aceea sameşul se sui în pat și scoase dintr-o mică lădiță câteva plicuri pe care le puse pe mica sa mescioară și începu a le desface pe rând și a căuta printr-însele cu o nerăbdare văzută.

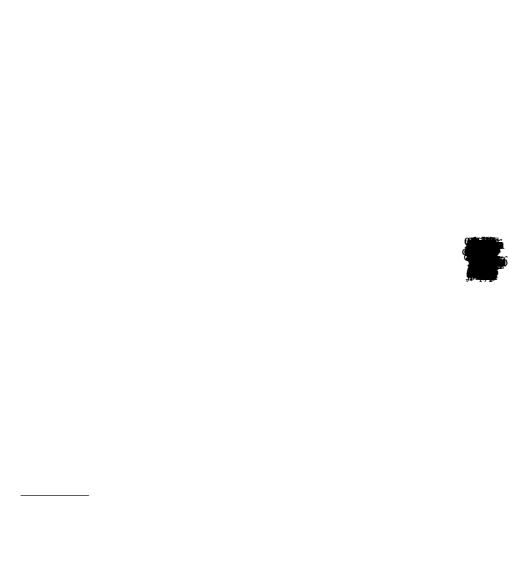
Hârtia ce căuta el era o jalbă dată de banul R. G. către principele Caragea în pricina unei pietre mari de smarand care, fiind pusă în păstrarea unui bancher și mai în urmă la hătmănie, se schimbase prin vicleşug și se pusese alta proastă în locul ei.

Dinu Păturică, în calitatea sa de sameș al hătmăniei, cunoștea foarte bine istoria schimbării acelei pietre, căci era el însuși autorul acelei

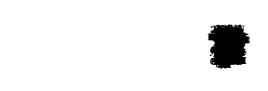

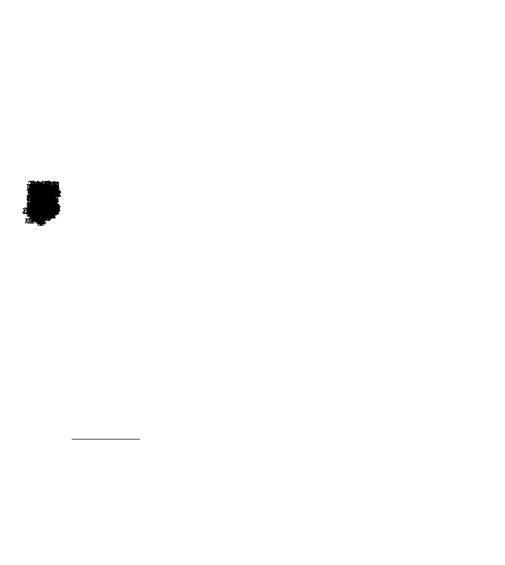

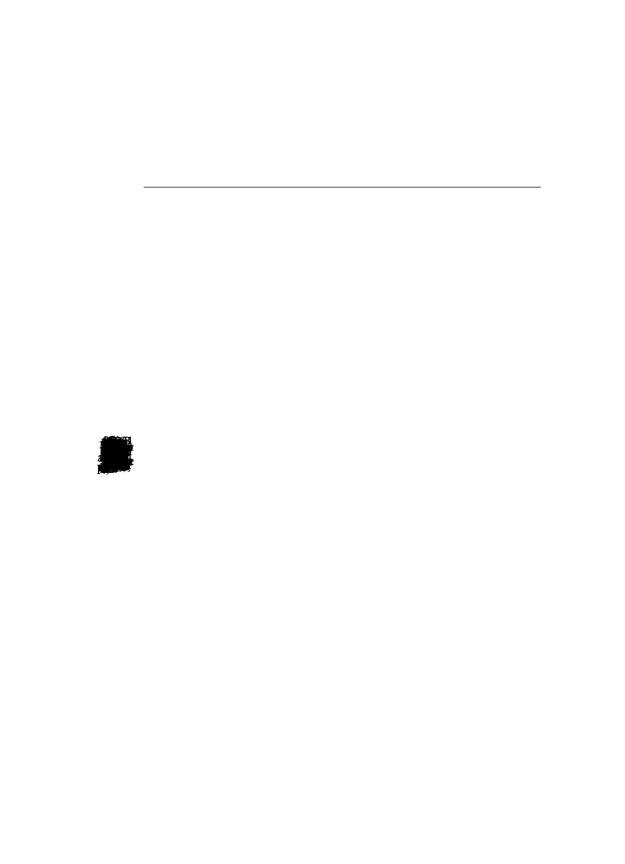

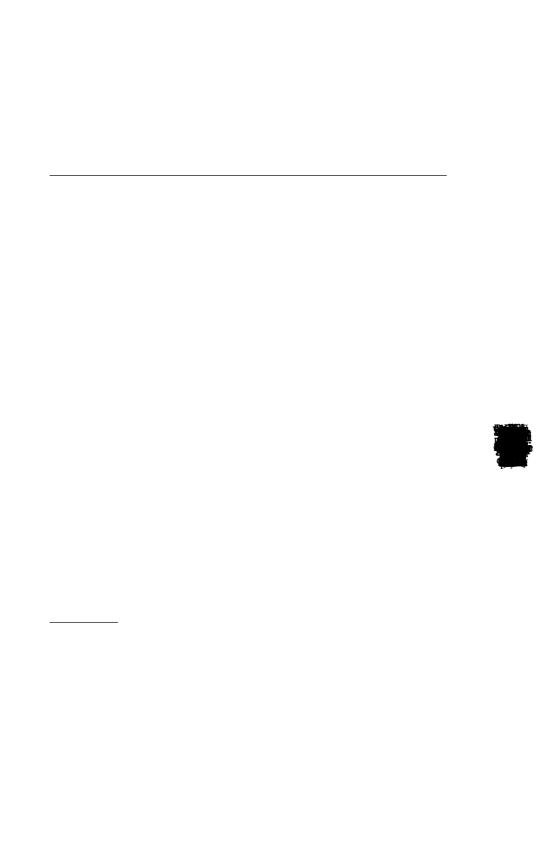

___

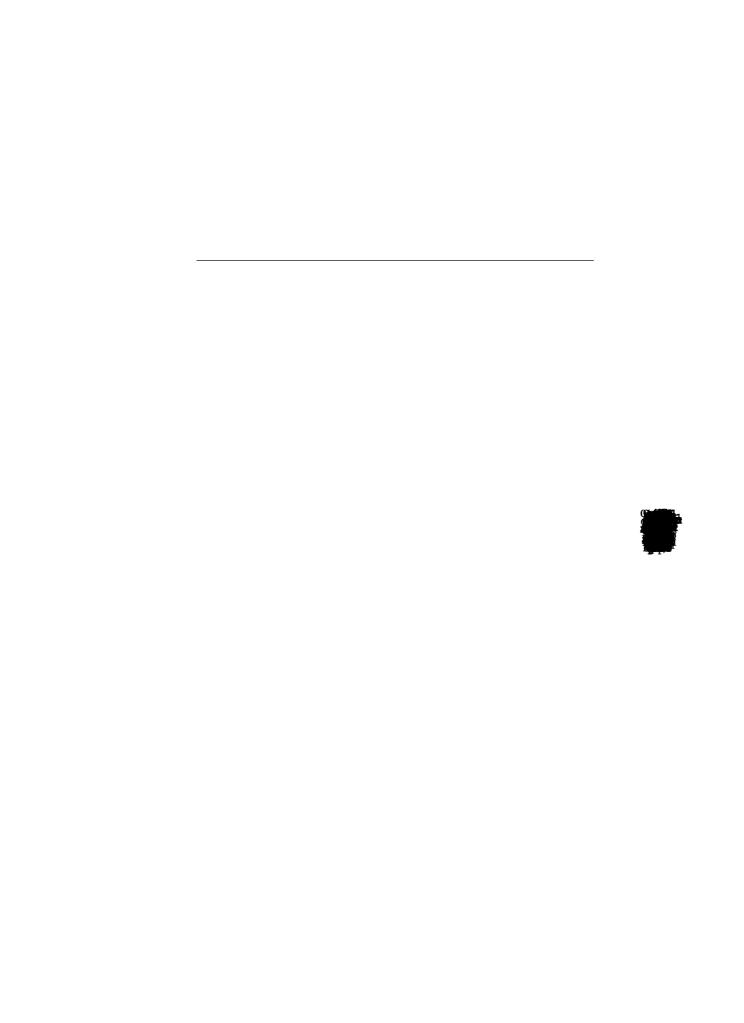

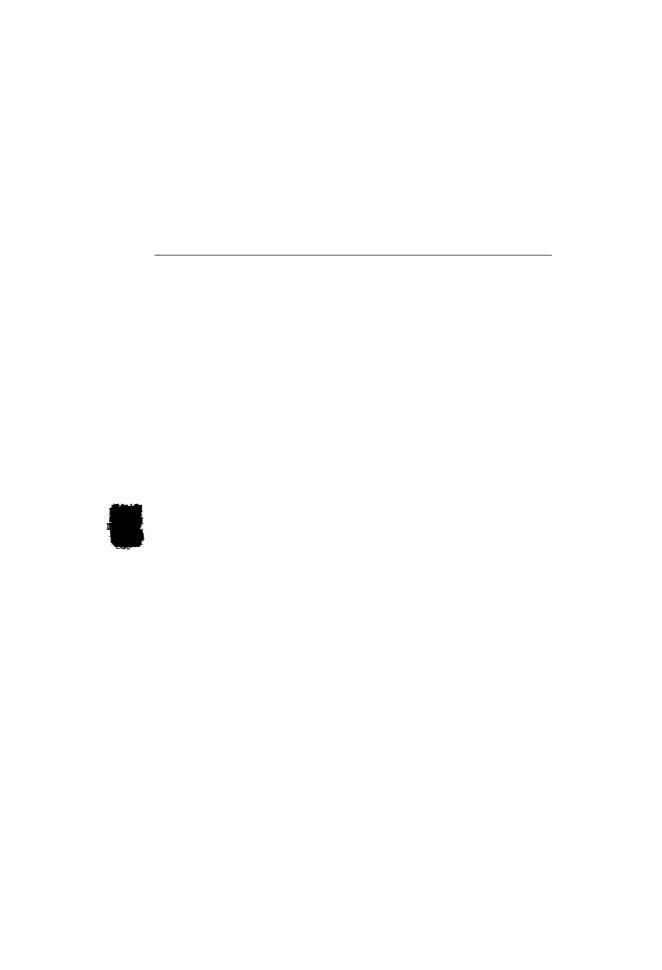

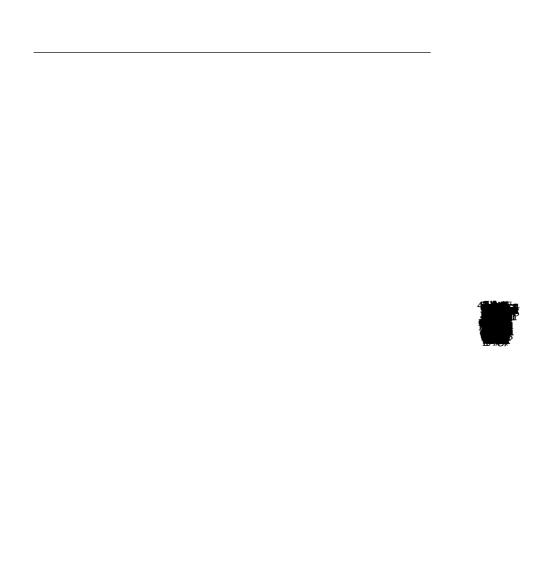

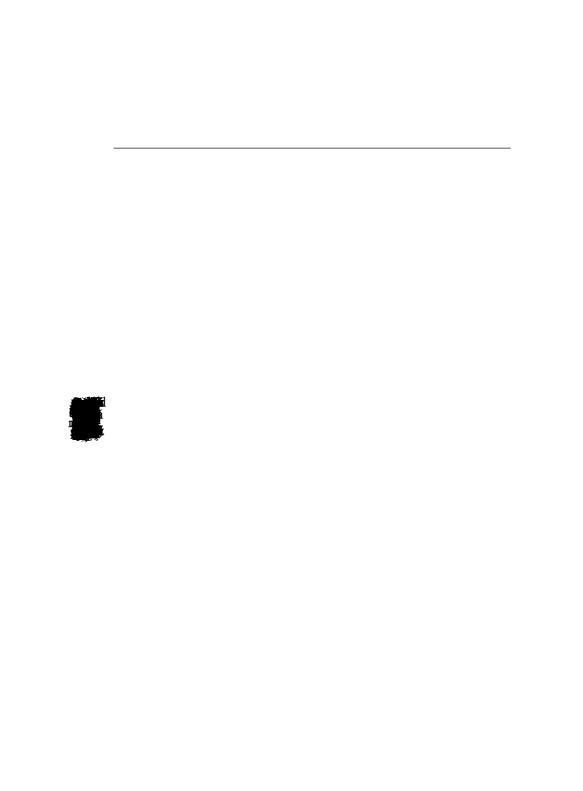

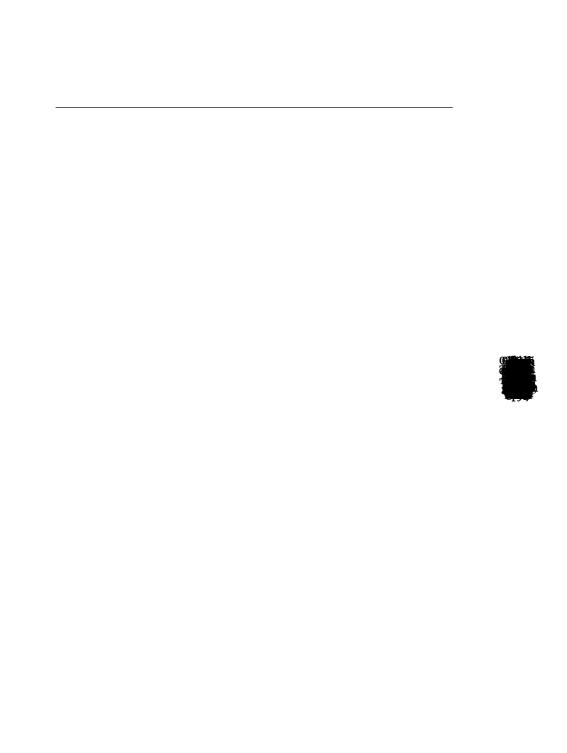

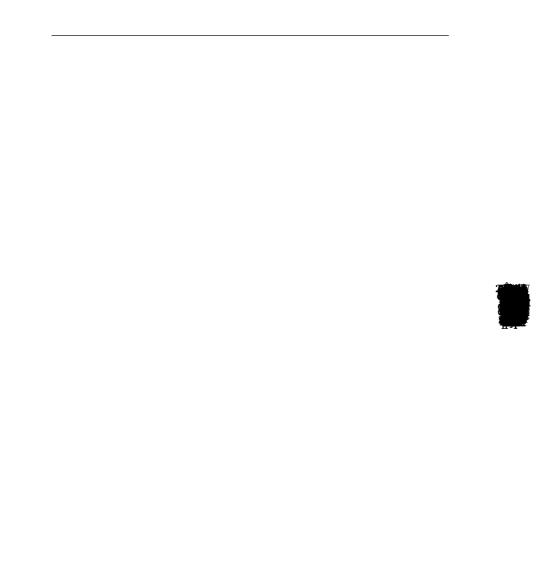

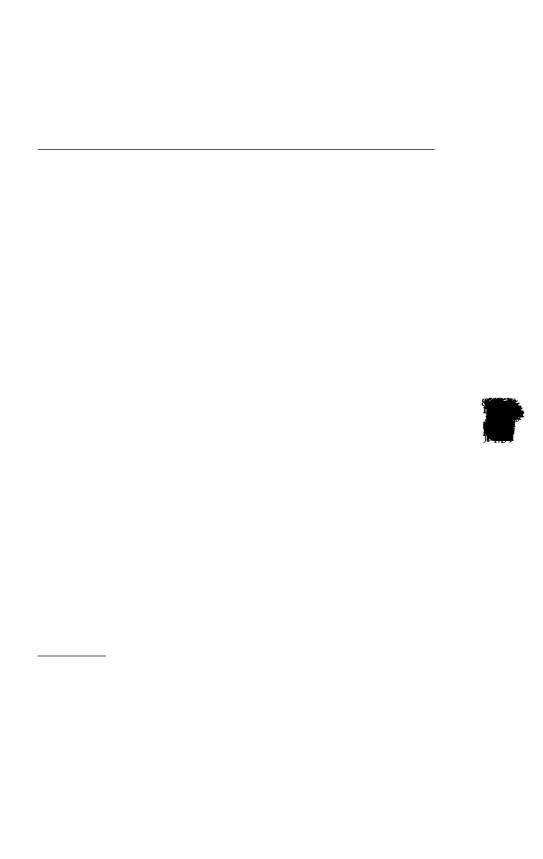

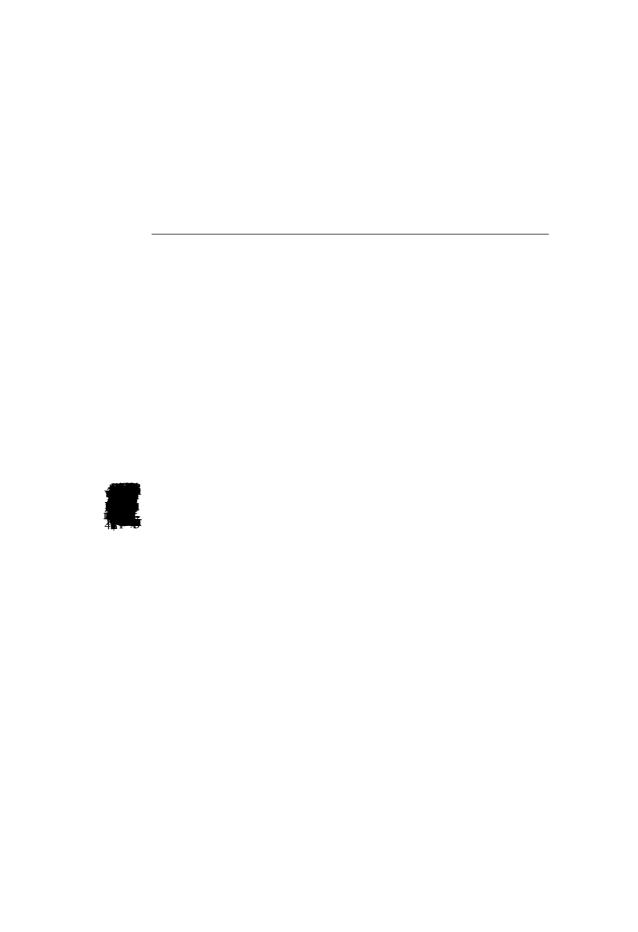

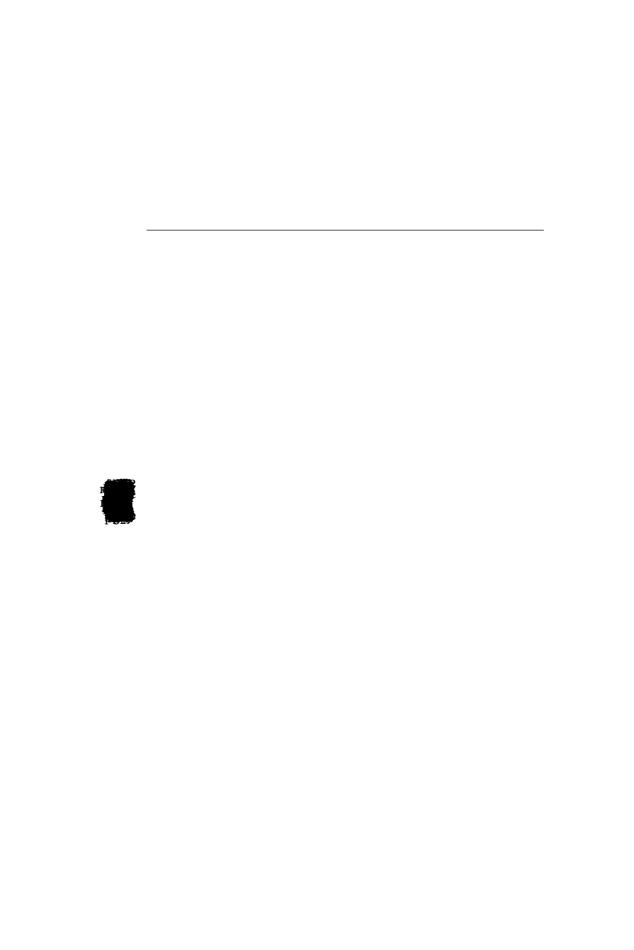

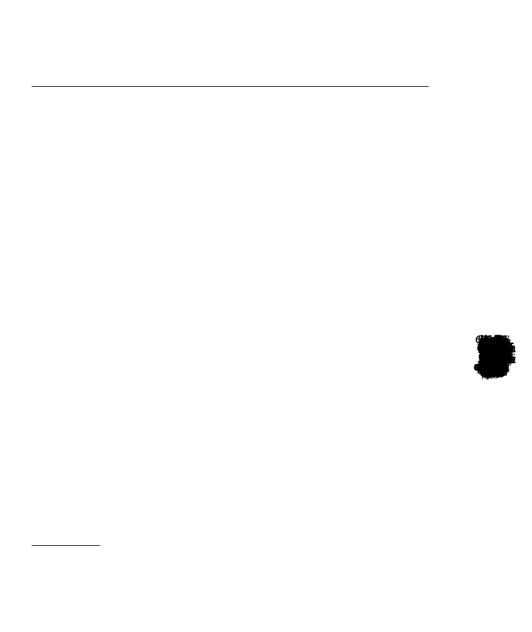

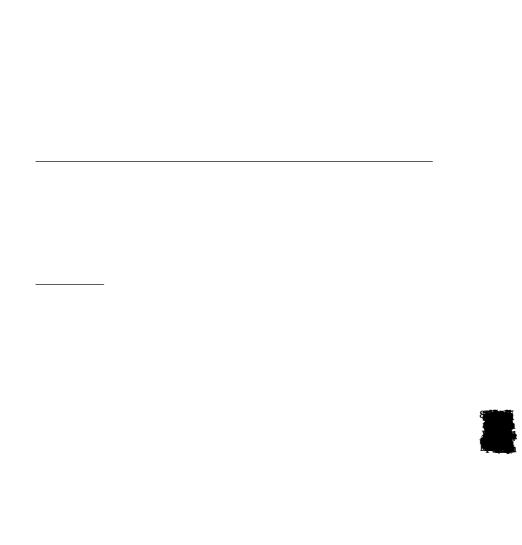

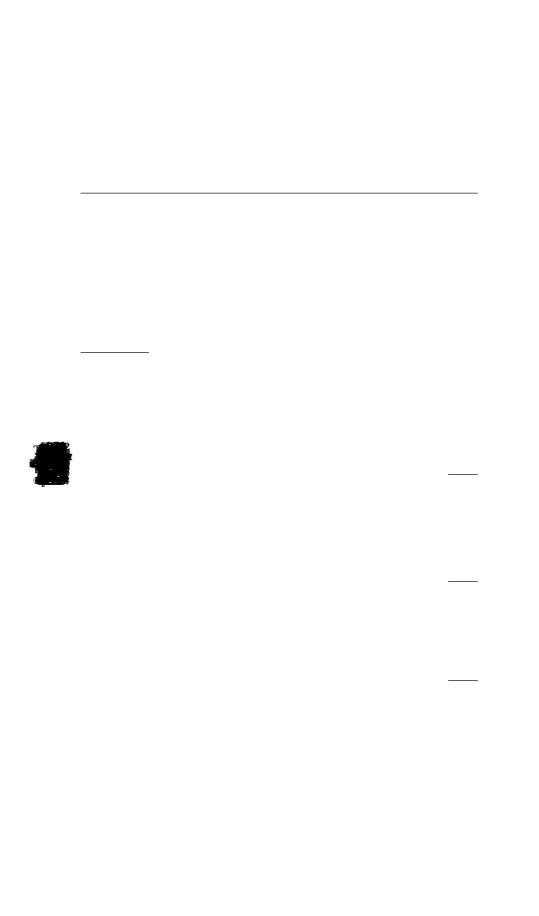

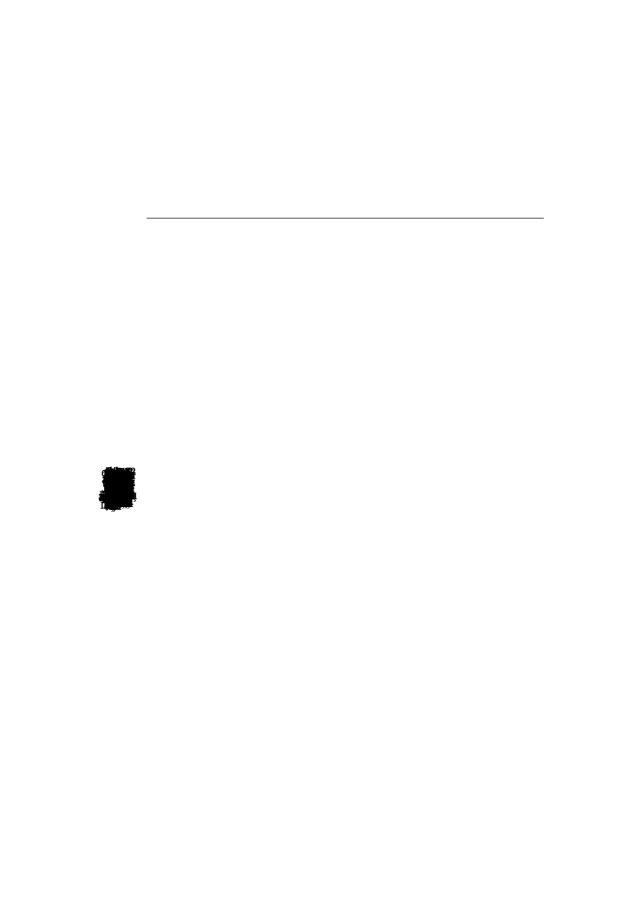

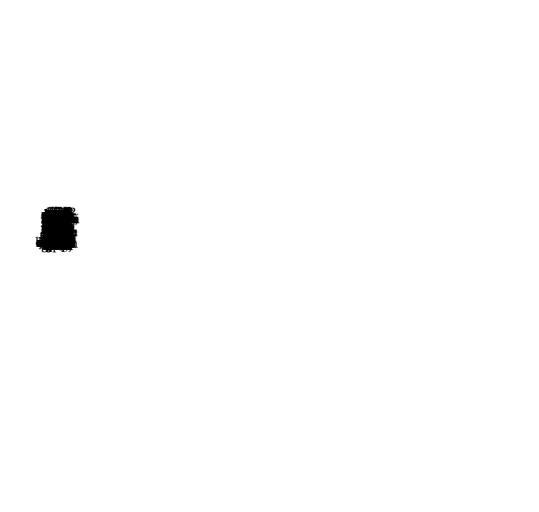

6

___

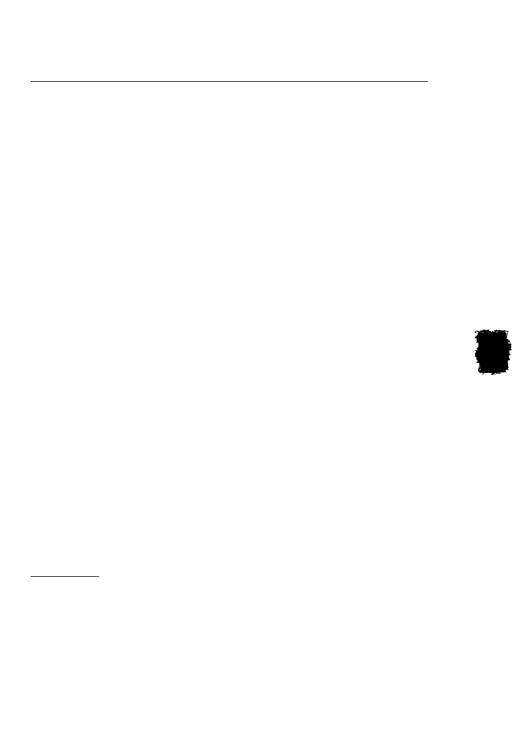

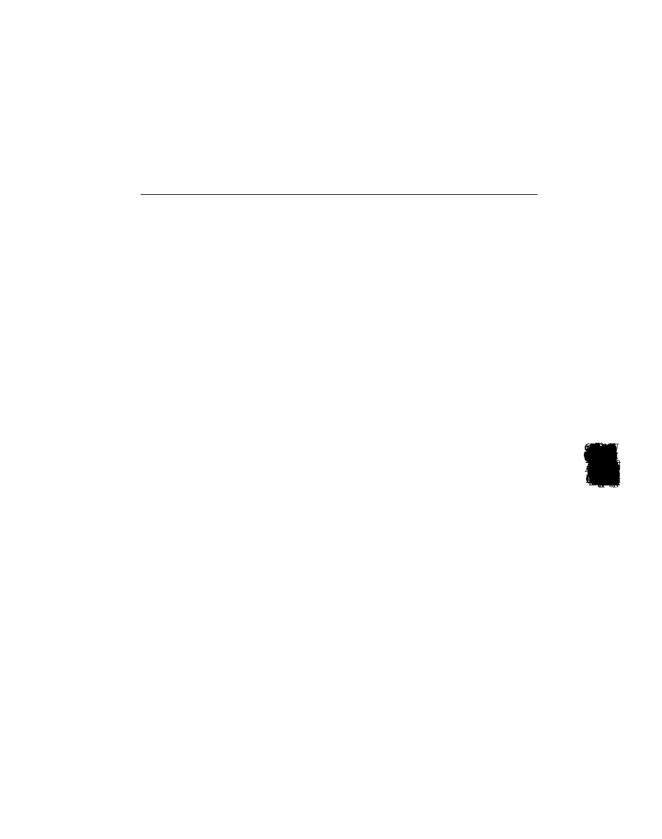

252 n 1860

∮ 352

452 nilli

∮ 552

*n*illaw

∮ 752

7

n

n**111**1

